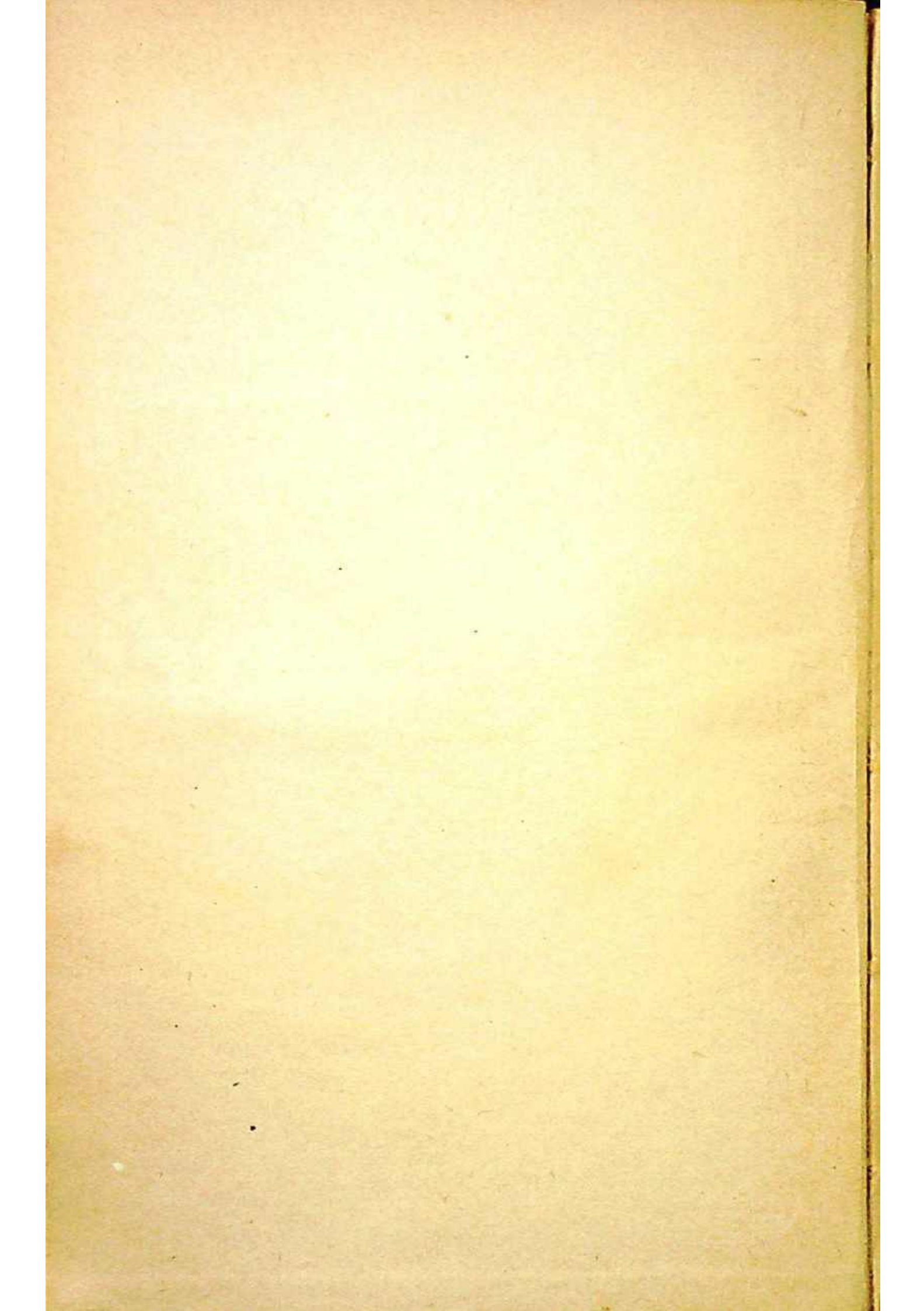

MinisterievanPropaganda.org

DE BARREVOETERS

door

ZAHARIA STANCU

Haak
1953

DEEL I

UITGEVERIJ PEGASUS
AMSTERDAM

1950

Oorspronkelijke titel

„Descult”

*

Uit het Roemeens vertaald

door Theun de Vries

en G. Constantinescu

*

Deze roman verschijnt als no. 14

in de Pegasus Romanreeks

*

Druk: Heiermann en Co. — Amsterdam

I: FAMILIELEDEN

„Tudóóór.... Maak 'es open....”

Tudor, zo heet mijn vader. Maar hij is niet vaak thuis.

Zodra ik het roepen had gehoord, liep ik naar de houten buitenpoort. Wolken van damp wasemden uit de paardesnoeten; hun glimmende schoften sloegen walm uit. Ze droegen belletjes aan de nek en deze nekken waren slank, de manen uitgeborsteld, doorvlochten met gele, rode en turkooisblauwe linten. De kar rolde de binnenplaats op. Op de bok zat mijn tante Ut-supar uit Secara.... Ferm hield ze de zweep in de rechterhand en de teugels in de linker, waarbij ze zo diep wegschool onder haar sjaal met grote vlinderbloemen, dat het puntje van haar neus nauwelijks naar buiten stak. Achter haar, tot de heupen verstopt in het hooi, bevond zich haar dochter, mijn nichtje Ditsa.

Moeder is blij, dat de familieleden zijn gekomen en zij met hen aan de babbel kan gaan.

Zij is hier in het dorp een vreemdelinge. In de hele straat heeft ze geen vriendin.

Mijn vader was haar tweede man. De eerste had haar — ze was nog maar net vijftien — bij grootvader vandaan getrouwd en meegenomen naar de Serven, naar Stanicuts, het vierde dorp stroomopwaarts langs de Calmatsui. Telkens als mijn moeder aan haar eerste man dacht, trok ze haar wenkbrauwen hoog op, verviel tot mistroostigheid en begon, als vader niet in huis was, te zingen, alhoewel het meer op weeklagen leek. Wij kinderen stoorden haar in dit soort alleenspraken niet. Radu Ochian was een grote, sterke kerel geweest, een sentimentele dagdief.

Hij wist niet, wat hij met zijn spierkracht beginnen moest. Mijn moeder kreeg twee kinderen bij hem, mijn zuster Evanghelina en mijn broer Ion. Onverhoeds kwam Ochian te overlijden en mijn moeder bleef op haar zeventiende jaar als weduwe achter; twee kinderen aan haar rokken. De Serven hielpen haar zodat ze haar man kon laten begraven en het lijkmaal houden. Toen alles achter de rug was, sloot ze het huis, nam haar kinderen op de arm en keerde naar grootmoeder terug.

„Je bent weduwe, Maria....”

„Ja, moeder....”

„En je komt met het kleine grut hier, om je aan mijn haard te warmen....”

„Waar had ik anders naar toe moeten gaan?”

„Was liever in je eigen huis gebleven....”

„Mijn huis! Ik had toch helemaal geen huis. Alles heeft ie voor zijn dood verzopen. Alleen de kalveren waren nog over. Die heb ik naar zwager Tone gebracht; laat hij ze verkopen, dan kan hij mij het geld brengen....”

Grootmoeder had drie zoons en maar één dochter: mijn moeder. De zoons, Tone en Lisandru, waren de oudsten; ze moesten als kind al onder de mensen, dienden als boerenknechten, spaarden een paar centjes over en gingen naar Omida, een groot dorp dat een eigen spoorstation, een postkantoortje en Griekse graankooplui had. Ze kochten een stuk bouwgrond aan de grote straatweg, bouwden huizen, zetten winkels op, waar je alles krijgen kon. Ze trouwden allebei met meisjes uit de stad. Ze hadden huizen en drie kinderen....

Grootmoeder had mijn moeder al jong aan de man gebracht; het kwam haar allemachtig slecht gelegen als ze zoveel monden in huis open moest houden; ze wilde alleen blijven met haar jongste zoon, de enige van haar spruiten, van wie ze werkelijk hield. Misschien houdt ze ook alleen maar van Oom Dumitrache, omdat hij ver van sterk en een tikje onnozel is.

Grootmoeder zag in hem om zo te zeggen een onmannelijk wezen, een zwakzinnige knaap, die zich eeuwig aan haar rokken vastklampte, en elk woord dat ze zei gedwee ten uitvoer bracht.

„Dumitrache, bezem jij de kamer eens uit...”

Dumitrache pakte de bezem en veegde de boel schoon, handiger dan een jonge meid.

„Dumitrache, ga eens wat brandnetels zoeken, hak ze fijn, rol er wat zemelen door en voer er de eenden mee.”

Dumitrache ging naar buiten, naar de sloot die de achterzij van het erf begrenste, vulde een mand met brandnetels, maakte het eendenvoer volgens opdracht klaar en propte de beesten er mee vol.

„Dumitrache, vanavond blijf je thuis!”

„Ja, ja, moeder, ik blijf thuis....”

„Dumitrache, vanavond ga je mee dansen in de kring!”

„Ja, ja, ik ga al, moeder....”

„Je moet flink meedansen, Dumitrache....”

„Ja, ja, moeder....”

„Je moet schitterend dansen, Dumitrache.... zo mooi, dat de mensen met opgetogenheid naar je kijken, je bewonderen....”

„Ja, ja, moeder, ik zal schitterend dansen...”

„Later, na afloop van de dans, ga je met de meisjes mee de heuvel op....”

„Als er eentje met me mee wil....”

„Waarom zou ze niet?”

„De meisjes mogen me niet zo erg graag, moeder....”

„Maar ze móeten je graag mogen!.... Je moet brutaler zijn, Dumitrache....”

„Ik zal mijn best doen, moeder....”

„Doe jij je best maar, waarom zou het niet lukken? God zij lof en dank, je bent toch niet blind of lam of gebocheld....”

„Dat is wel zo....”

De zachtmoedige, goedhartige Oom Dumitrache leek van buiten alsook wat zijn gemoed betraf op mijn grootvader. De andere zoons waren

hard, pakten aan, onverbiddelijk en genadeloos als mijn grootmoeder. Zij had een hoekig, krachtig gezicht, een stem als een steen zo hard; het leek wel, of ze nooit anders dan commando's uitte.

Een van haar voorvaderen was Daud een Turk, die zijn geloof vanwege een Christenmeisje afzwoer. Grootmoeders ogen waren amandelvormig, een tikkeltje scheef van opslag. En de randen van haar oorschelpen rafelden, als had iemand er met de schaar aan geprutst....

„Zeg eens, moeder, wie heeft er toch in grootmoeders oren geknipt?”

„Niemand. De kerfjes komen van de icusars *....” Als ik in het begin deze woorden hoorde, dacht ik, dat de icusars een zeldzame horde van beestmensen waren, die gewapend met reusachtige scharen door de wereld trekken, de vrouwen bij de vlechten grijpen, op de grond smijten en woest in hun oren knippen.

Bij de kringdans op Zondag, bij dorpsfeesten of trouwerijen, als mijn grootmoeder haar beste kleren aantrok, droeg ze ook een hoofdtooi, die de „conci” heette. Deze hoofdtooi van grootmoeder was doervlochten met gouden muntjes. Ze rinkelden bij de heftig zwierende reidans.

In ieder oor droeg ze zeven icusars; ze waren aan een zijden draadje geregen, en bengelden zwaar op haar schouders neer. Want icusars hebben groot gewicht, ze zijn van puur goud. De gaatjes in de oorlelletjes, die men daar met een driemaal witgloeiend gemaakte stalen priem in had geboord, werden steeds groter en zakten steeds dieper uit. Grootmoeder liet zich naast en vlak boven de scheuren steeds weer nieuwe gaatjes in de oorlellen branden, maar ook die verwijdden zich weer en scheurden uit. Toen trouwde ze en begon kinderen te krijgen en groot te brengen.... Ze droeg haar hoofdtooi nog wel een tijdje, maar borg later het sie-

* Turkse ducaten (Vert.)

raad weg. En ook met icusars dofte ze zich niet meer op. Ze wisselde ze, de een na de ander, in de stad bij de geldwisselaars in. Toen haalde ze ook de gouden muntjes van haar hoofdtooi af en wisselde die in voor zilvergeld. De twee laatste muntstukjes daarvan gaf ze mijn moeder als bruidsschat mee. Mijn moeder bewaart ze vandaag aan de dag nog in een zakdoek geknoopt, diep weggeborgen in een kleine cassette in de grote klerenkist. Ze zou die ducaten graag aan haar dochters geven, zodat die er zich mooi mee konden maken, — maar hoe moet zij ze verdelen? Twee ducaten voor vijf meisjes, die met zijn allen tien oren hebben.... Probeer maar eens, zo iets rechtvaardig te verdelen...! Moeder maakte ook in de oorlelletjes van mijn zusters gaatjes, maar die gaatjes verwijdden zich niet, ze scheurden niet uit, ze rafelden niet, zoals bij grootmoeder. Mijn zusters dragen geen sieraad van icusars, dat fonkelt, rinkelt en klinkt — ze dragen glinsterende, bontgekleurde, kleine oorhangertjes van glas.

Moeders oorbellen zijn klein en rond als de allerkleinste muntjes.

„Moeder, vertel eens, heb jij gouden oorbellen?”

„Nee, koperen....”

Hoe zouden glazen kralen of lichte oorhangertjes van koper de oorlellen ooit kunnen bezieren!

Wat er daarna met Daud gebeurde, was al vóór de Zavera-opstand voorgevallen.... de Zavera, waarbij de Grieken met Russische hulp tegen de Turken in verzet kwamen, terwijl Tudor Vladimirescu aan de overzij van de Olt de kranige jonge kerels uit de dorpen in 't geweer had geroepen om de heerschappij van de bojaren ondersteboven te gooien, die met het heidenvolk, de groot-grondbezitters en de nieuwe rijken één lijn trokken en het volk verdrukten, plunderden en uitschudden. Oude sagen vertellen, dat het in die tijd tussen de wanden

van de dorpschutten gevaarlijk giste. De boeren verenigden zich onder de vlag van de opstand; ze kwamen al jubelend en onder het zingen van hun oude liederen aanrijden. De grote heren schoot de schrik in de knieën. Iedereen, die vette landerijen, slaven, weidegebied, knechten en lijfeigenen had gehad, trilde als de bladeren van een populier. Uit onze streek deden er velen mee met de rebellie. Nog heel wat hebben tot op de dag van vandaag de naam „Zavera” aangehouden, — hun zoons en kleinzons dragen die naam verder — Ilië Zavera, Stoica Zavera, Costache Zavera. En nog een hele massa anderen....! De bojaren* riepen de Turkse benden te hulp, die aan de overzij van de Donau lagen. Dat leger kwam, voorheen als nu bereid om te roven en te moorden. Tudor uit Vladimir werd doodgeslagen, — ze hieuwen hem aan stukken. De pandoeren* werden uiteengejaagd en keerden terug naar hun hutten. Tudor was verpletterd. De tyrannie van de bojaren hield het boerenfolk nog grimmiger dan voorheen onder de duim.... Turken zijn Turken. Bojaren blijven bojaren. De ene raaf pikt de andere geen oog uit.... Maar de herinnering aan de opstand bleef voortleven, ging over van vader op zoon, van jaar tot jaar. En zo ook leefden de liederen voort, die de mensen tegenwoordig nog zingen.

Tante Utsupar hief een lied aan, ze neuriede het eerst zacht tussen de lippen, als was ze bang, dat iemand de woorden van dat lied door het vensterluik heen op straat vernemen kon:

* Bojaren = inheemse landadel (Vert.)

* Pandoeren = oorspr. Moldavische infanteristen; later de benaming voor de revolutionnaire soldaten van Tudor Vladimirescu, die in 1821 een volksopstand tegen de bojaren leidde. Deze opstand werd in bloed gesmoord door de Turken, die de bojaren in hun macht herstelden. De herinnering leeft in de Roemeense volksliederen voort. (Vert.)

Elke ploegschaar trekt van leer,
Maar de mijne kan niet meer,
Daarom ligt hij eenzaam neer.
God zal eens mijn kracht aanvuren
Om de ploeg weer te besturen —
Voor de deur der satans-erven
Zal ik helletekens kerven,
'k Wil de honden van bojaren
Tand noch klauw noch hiel besparen,
'k Zal hun diep door de ingewanden
Met de ploeg een voor inbranden,
Zo gemaakt en zo gemeten
Dat ze nooit meer wordt vergeten!
Ik ben barrevoets gaan lopen,
Om voor 't leer een zwaard te kopen....
Ploeg, je bent versmaad en klein,
Maar je zult nog vuurmond zijn!
Kijk, dan kun je voren snijden,
Niemand zal je meer doen lijden, —
Als wij opstaan als één man
Doen wij knechtschap in de ban!

Tante Utsupar had een bevende stem en ik kan me niet indenken, waarom ze in zo'n opwinding verkeert om dingen, die al zo lang, lang geleden gebeurd zijn? Ze maakte een einde aan het lied of brak het af, misschien omdat ze de woorden al heeft vergeten. Een ogenblikje zweeg ze, haalde diep adem en zei:
„Als we het maar niet zo arm hadden. Altijd weer willen we een welvarender bestaan en nooit lukt het ons. Een welvarend leven leiden alleen de bojaren, de heren met de gesteven boorden! De mensen laten zich maar zonder een kik vertrappen. Maar ze hopen, dat er eens een nieuwe Tudor zal komen — misschien zal ie ook anders heten —, een of meer van zijn soort, om de dorpen wakker te schudden, die vanwege de onderdrukking toch al rijp zijn voor de opstand, en met wapens, bijlen en brand een eind te maken aan de vliegende vraatzucht van het herenzoodje.

Maar pas op, ik praat te veel. Dat is een teken, dat ik oud begin te worden...."

"En je bent niet op de ouderdom gesteld?" vroeg mijn moeder.

"Wie is daar nou op gesteld! Maar er is niets tegen te doen. De ouderdom komt, of men wil of niet. En na de oude dag...."

Uit het fort Turnu kwamen Turken te paard in horden naar buiten schieten, om de boel te plunderen. Vooral des Zondags waagden ze hun overvallen. Dan zaten de Christenen immers in de kerk....! Ze dreven ze naar buiten, zoals men erwten uit een pot schudt, en maakten ze af, als tenminste de ongelukkigen niet bijtijds hadden gemerkt, dat de Turken naderbij stormden. Vrouwen en meisjes namen ze in de zadel als slavinnen mee, naar het land aan de overkant van de Donau. Daud was de aanvoerder van de rovers.

Eens waagden ze precies op Paasdag een overval. Er werd juist bij de spreng op het weiland een grote reidans gehouden. De jonge kerels en de kinderen die vlugger waren, vluchtten en verborgen zich in het bos langs het water. De meisjes, die vanwege hun lange rokken niet op tijd hadden kunnen weggkomen en zich verstoppen, sprongen in de bron en verdronken. Een bleef er bij de spreng staan en trotseerde de aanvallers. De baardige Turken stonden, met hun fez of hun turban op het hoofd, in een kring om haar heen. In hun rechterhand hielden ze de blanke sabels, die in de stralende ochtendzon glinsterden. Zarinca keek de bandieten en plundersaars zonder vrees in de ogen. Ze brak een takje van de wilgeboom en hield dat tussen de tanden geklemd. Uit de troep kwam een Turk in de bloei van het leven naar voren; hij had een ravenzwarte baard.

"Waarom sprongen de meisjes in de bron?"

"Uit angst voor jullie, Osmanen, — ze dachten er niet aan, zich als slavinnen weg te laten slepen en misbruiken...."

In die tijd sleepten de Turken meisjes en vrouwen weg, onteerden ze en verscheepten ze ver weg tot aan de Rode Zee, waar ze als vee aan rijke Moren werden verkwanseld.

„En jij dan, waarom ben jij niet in de wel gesprongen?”

„Ik ben niet bang voor jullie!”

Verwonderd ratelden de Turken door elkaar in hun lelijke taal. De man met de lange knevels vroeg daarna:

„Weet je, dat ik Daud ben?”

„Daud de bandiet? Ik wist het niet. Nu hoor ik het....”

Zarinca draaide spelenderwijs het wilgetakje tussen haar vingers om en om.

„En ben je nu nog niet bang?”

„Je ziet toch, dat ik niet bang ben....?”

Ze was slank, rijzig als een berk, haar ogen zo groen als het weiland in het voorjaarsseizoen. Daud tilde haar in zijn zadel. De Turken lieten hun paarden keren en draafden naar de Donau.

Heel het dorp beweende de in de spreng verdwenen meisjes. De gedempte bron werd tot een massa-graf; men richtte er een groot kruis voor de doden op. Nog heden is dit door weer en wind geteisterde eikenhouten kruis te zien.

Hoe kon het meisje de rover Daud dusdanig beheksen? Niemand is het ooit te weten gekomen. In het najaar, nog voor er sneeuw viel, bleven drie vrachtkarren, ieder met drie ossen bespannen, in Secara staan. Ze waren zwaar met rijkdommen volgetast. Daud had afstand gedaan van de wijde broek en de fez, droeg kleren als de boeren van deze streek en ging tot ons geloof over. Hij kocht landerijen, bouwde een huis met een stal, — bijna als een bojaar. Hij had schepels en schepels geld. Een tijdlang werd hij door de mensen scheef aangekeken, daarna wenden ze aan hem en beschouwden hem als één van hen. Zarinca begon kinderen te krijgen. Over vier, vijf dorpen ver-

strooid, leven ook nu nog nakomelingen van haar. Waar je ook heen gaat, waar je je wendt of keert, er woont altijd wel een Daudescu. Het zijn boeren, herders, kooplui, popes, handwerkers, notarissen, — er was zelfs een bisschop bij. Sommigen begonnen hun naam te veranderen, om niet met soortgelijke te worden verward....

Tante Utsupar vertelt; wij luisteren naar haar als behekst. Moeder gaat naar het voorhuis en maakt daar voor de gasten een waardige maaltijd klaar.

Vancu Vene uit Stanicuts rijdt met zijn wagen voorbij.

„Vis, lekkere verse vis....!”

Mijn moeder koopt bij hem, schrabt de schubben van de vis, vult een pan met water en zet die te kook. Ze gooit wat paprika in de pan. De schubben glinsteren als zilveren muntjes. De kat snuffelt rond de ingewanden. Mijn moeder gaat naar het erf, vangt vlak bij de schuur een haan, en mijn broer Ion slacht hem. Ook gebraden haan zullen we te eten krijgen....!

Kan men met tante Utsupar wel aan één tafel zitten eten....? Als je dat wilt, kun je dat. Ik zie ook, dat de anderen het kunnen. Tante Utsupar heeft tanden groot als een paard, de tandwortels zijn vuilgroen, geel en zwart. Ze slobbert haar soep naar binnen.... Ze neemt een vis te pakken en plukt het beest met de vingers in moten. Het vlees slikt ze door zonder kauwen. De graten gooit ze voor zich op tafel neer. Ditsa heeft kleine tandjes als een muisje. Ze had een gespleten lip, een hazenlip. Zo is Ditsa, de dochter van tante Utsupar, ter wereld gekomen.

Mijn zuster Evangelina, die net zo oud is als Ditsa, heeft mij een geheim verklapt:

„Ditsa is niet alleen met een hazenlip geboren, maar ook in een geluksvlies....”

„Een geluksvlies? Wat is dat?”

„Een helm van haren, waar sommige kinde-

ren mee geboren worden.... De vroedvrouw trok die helm er af en gooide die in het vuur. Het vlies siste, stribbelde tegen als een levend mens, sprong in de lucht en schreide als een kind. Maar het vuur verbrandde het en zo werd het as. Wie met zo'n helm op de wereld komt, wordt na zijn dood een spook. Ditsa wordt een spooksel, als ze een keer gestorven is. Ze komt op ons, haar familieleden, af en zuigt ons het bloed uit...."

„Dan moet ze nog maar niet sterven, ons nichtje Ditsa.”

„Heb ik soms gezegd, dat ze sterven moet?”

„Maar één keer gaat ze toch dood. Iedereen moet sterven.”

„Dan moet ze maar sterven, als wij al dood zijn.”

„Maar ze kan ook voor die tijd doodgaan. Met een grote naald prikken wij haar door het hart, zodra ze dood is, dan kan ze geen spook meer worden.”

„Als dat het tovermiddel is, laten we haar dan liever meteen een naald door het hart prikken.”

Mijn zuster Evangelina lachte.

„Neen, nu niet, maar als ze dood is.”

Het staat me helemaal niet aan, de manier waarop tante Utsupar eet. Ik gruw van de stapel botten, die voor haar op tafel uitgespreid ligt. Ik ga naar buiten en eet in het voorhuis bij de bakoven. Ook Ditsa staat me niet aan. De soep loopt haar tussen de tanden door over de kin. Des namiddags speelden we met Ditsa krijgertje in de woonkamer. Ditsa heeft brede heupen, benen zo dik als houtklossen, twee pilaren. Haar borsten lijken wel volgepropte tarwezakken, hard als steen. Ze neemt mij op haar rug, ik omknel haar hals en druk haar mijn hielen in de heup. Ik grijp haar borsten vast, ze geeft een gil en keert haar breed, bruin gezicht met de hazenlip naar mij toe. Ik klauter haastig van haar rug en druk mijn handen te-

gen de ogen, om haar maar niet langer te hoeven zien. Ik verberg me achter de deur.

„Koekoek....”

Het stof in de kamer krinkelt omhoog tot de zoldering.... Mijn moeder jaagt ons naar buiten:

„Ga toch in de frisse lucht, we zijn al bijna doof van dat gegil, kleine satans.”

De satans gingen naar buiten. Ik heb niets om aan mijn voeten te trekken. Ik probeer te spelen in het bed naast de grote klerenkast.

Tante Utsupar babbelt maar met mijn moeder. Ze leeft met een buurman in wilde echt, een zekere Marinache Piele. Ditsa was van deze echt met Piele het resultaat. De zonde kwam aan het licht. De hazenlip is Ditsa's kaïnsteken. Piele geeft hun zakken en zakken vol maïsmeel, dat hij 's nachts over de heining reikt. Hij koopt voor haar hoofddoeken, Turkse sjaals en pantoffels. Deze cadeaux koopt hij in de stad. Ditsa zal worden uitgehuwelijkt aan een jongen uit Ologi. Met een zoon uit de familie Durië. De jongen kan niet praten, voor de rest is hij net als andere stervelingen. Als bruidschat zal Piele aan Ditsa een kudde schapen meegeven.

Ze zullen stevig aanpakken en het best met elkaar kunnen vinden. Misschien begiftigt hun het lot met kinderen. Sommige die niet kunnen praten, andere met een hazenlip, misschien ook enkele normale. De wereld is vol met allerhande mensen. Niet allemaal zijn ze mooi. Er zijn hoge, slanke, bladerrijke bomen, met prachtige kronen en dicht begroeide takken. En er zijn misgroeide, verwrongen, knoestige bomen met diepe kloven en kerven. Ondanks dat blijft een bos een bos. De wereld blijft de wereld. De zon gaat op en beschijnt mensen en beesten, zeeën en landen; ze gaat onder, ze komt de volgende dag weer op en zo gaat het maar door, tot aan het einde, als alles ten einde is....

Eens loopt alles toch ten einde. Tot zolang

hebben we nog de tijd.... Tante Utsupar zit op zijn Grieks op het bed, met de rug tegen de zijkant van de bakoven. De oven is warm. Ditsa stoeit met de jongens van hiernaast in de buurt van de hooischuur. Ion, mijn grote broer, Avendrea en Dinica, zijn kameraden, plukken aan haar; de een gooit haar de ander toe. Telkens als tante Utsupar bij ons op bezoek komt, komen de jongens ook, de een na de ander. Je hoort ze zeggen:

„Ditsa Utsupar is er” — ze knipogen elkaar toe en likken zich de lippen. Als hadden ze honing gegeten....

Wij hebben geen honing.... Bij hun thuis hebben ze die ook niet. Honing hebben alleen de grote lui, de rijke boeren, Agana, Ulmaz, Naidin. Ze hebben niet alleen honing, ze hebben alles wat ze nodig hebben en ook wat ze niet nodig hebben.

De kinderen van mijn moeders eerste man, Ion en Evanghelina, liggen ziek met buikpijn. Evanghelina krijgt tandjes. Ze schreit dag en nacht. Ion huilt een deuntje mee.... Moeder wiegt ze in de armen, om ze te kalmeren, hun in slaap te sussen, een diepe vaste slaap. Het lukt haar niet. Ze neemt ze in haar tengere kinderarmen, de rakkers zijn zo zwaar. Veel te zwaar. Ze gaat er mee naar het huis van grootmoeder. Dumitrache slijt al zijn tijd bij de beesten in de stal. Mijn grootvader is in het dorp, in de kroeg of in de kerk.

Dikwijls regent het, sneeuwt het. De wind blaast door de bomen van de bongerd, door de wilgen aan de oever van de beek, de wind golft door de hoge gordijnen van de olmen aan de zomen van het erf. De beek, die het erf in tweeën deelt, is bevroren.

„Slaap, kindje, slaap....”

Maar Evanghelina of Ion laten zich niet sussen. Steeds moeten er luiers gewassen, gedroogd

en gewisseld worden. Mijn moeder heeft mooie ogen, lange vlechten, geel als rijpe haver, een slank middeltje.... Weduwe op haar zeventiende....

„Slaap, kindje, slaap....!”

Mijn grootmoeder had geen schepen. Alsof ze naar de kelder waren gegaan. Geen sleepbootje, geen vissersbark. Het regent of het sneeuwt op het erf, in het dorp en op de weilanden. Alsof het regent of sneeuwt op het gehemelte van mijn grootmoeder. Het gehemelte van mijn grootmoeder is zwart, precies als bij boosaardige honden.

„Zag je dat, Darië? Ook jouw gehemelte is zwart....”

„En wat dan nog....?”

Als Griva onze hond acht, negen jongen geworpen heeft, laten we ze een week lang zog slobberen, tot ze de ogen opendoen. Wisten jullie dat niet? De kleine hondjes doen pas na een week de oogjes open. Dan leggen we ze in het voorthuis neer, maken hun bekjes open en kijken er in. Die met een zwart gehemelte houden we. Als die opgroeien, gaan ze blaffen, bijten, bewaken ze het huis. De andere stoppen we in een zak en brengen ze ver weg naar buiten, aan de andere kant van de spoorbaan, vlak bij de heide en slaan ze met stokken dood. Die hebben we immers niet nodig....! De teef Griva krijgt echter die zak wij verjagen haar met schreeuwen en schrikken en trappen haar tegen de heide. Wij gaan verder. Later verwachten we steeds merken wij, dat ze in de heide verongelukkig met de vermoorde jongen is te zien. Een voor een brengt ze de jongen terug naar haar nest.... Nu volgt er een ander voorval. We moeten ze diep begraven. Later weer is ze te horen, krabt de grond los, jankt weemoedig en luguber, jankt tegen de hemel die ze niet kan tegen de sterren, tegen de wolken die ze niet kan tegen de hemel staan. En ten laatste... Griva weer....

„Slaap, kindje, slaap....”

Grootvader voelt zijn hart van medelijden wegsmelten.

„Geef ze mij maar, dan wieg ik ze wel.... jij bent moe.”

„Ik ben niet moe, vader.”

Grootmoeder zegt:

„Laat haar toch, ze is niet moe. Ze heeft ze op de wereld gebracht, ze moet ze maar groot brengen ook. Waarom is haar man gekrepeerd?”

„Ik heb hem toch niet vermoord....!”

„Nee, jij hebt hem niet vermoord. Zoek maar een andere. Waarom zit je hier als een hoopje ellende, waar wij de last van hebben?”

„Waarachtig, zuster, zoek een andere man,” zo mengt zich Dumitrache, de onnozeling, in het gesprek.

Dumitrache heeft een rode baard en een grote adelaarsneus.... Zijn ogen zijn geel als die van een slang.

„Het hele dorp zou mij uitlachen, moeder. Vlak nadat ik mijn eerste man in het graf heb....”

„En wat nog, als ze lachen? Wordt jou soms de kroon van het hoofd gestoten? Des mensen mond staat open, alleen de aarde kan hem dichten.”

„Ja, alleen de aarde kan hem dichten....,” mompelt mijn moeder.

„Zuster, zoek een andere man,” zegt Dumitrache, „ik wil trouwen en hier in huis is voor jou geen plaats.”

„Juist, ik wil mijn zoon uithuwelijken, voor jou en die kinderen van Ochian is hier geen ruimte meer....”

„Het zijn mijn kinderen, moeder!”

„Het zijn de kinderen van Ochian. Als je had geweten, dat hij dood zou gaan, had je geen kinderen nodig gehad.”

„Ik heb toch niet geweten, dat hij dood zou gaan. Niemand weet, wanneer hij doodgaat. Alsof jij weten zou, wanneer jij dood moet?”

„Ik weet het. Wij zijn gezonde sterke mensen. Ik ga dood als ik honderd ben, meer dan honderd jaar oud wordt ik....”

„Slaap, kindje, slaap.”

Gegeseld door de hardvochtige woorden van mijn grootmoeder, wikkelde mijn moeder de kinderen in een omslagdoek en ging met hen de berghelling op. Ze kwam voorbij het kerkhof, langs het smalle paadje, dat terzij van het kerkhof loopt. Kleine, nieuwe houten kruisjes staan hier en ook oude, verrotte, die omver gerold zijn en plat op de met gras begroeide helling liggen.... Ze liep zonder ophouden. Alleen af en toe pauzeerde ze, om op adem te komen. Ze zou het liefst geknield hebben; — als een os, die met een zware vracht tegen een steile weg moet optornen — zo zou ze ook graag zijn gaan zitten, om nieuwe kracht bijeen te rapen. Ze was zo doodop, als had men haar de voeten afgekapt. Hoe zou ze nu kunnen gaan zitten? De regen treitert neer op de zwak bevroren sneeuw. Moeders schoenen zijn loodzwaar, ze glijdt er op uit. Haar hoofddoek wordt doornat. Haar mantel wordt nat....

„Slaap, kindje, slaap....”

Haar vlechten zijn lang en geel en reiken haar tot de heupen. Haar ogen zijn helder en diep. Ze kwam boven op de heuvel, liep over de weilanden. Regen en mist. Wijd en zijd geen sterveling te zien. Zelfs geen krassende kraaien. Ook de vogels bleven in het beschutte acacia-bosje. De doden slapen onder de kruisen in hun met gras bedekte graven.... Ze voelt geen droefenis om haar gestorven man, ze hield niet van hem, hij was haar nooit naar de zin. Ze ging als vrouw naar hem toe, omdat haar moeder het zo bedisseld had.

Ze liep het pad af. Ze heeft twee broers in het dorp; men zegt, dat het welgestelde kooplui zijn.

„Naar wie van beiden zal ik toegaan....?”

De broers kunnen elkaar niet uitstaan. Hun

vrouwen hitsen hen tegen elkaar op. De oudste, Lisandru, is longpatiënt; zijn vrouw — een juffer uit de stad — is eveneens ziekelijk. Ze hebben één kind, een zwak, bleek wezentje, dat er uitziet als werd het met as gevoed. Niets kan dit kind baten. Ze hebben alle drie een soort gepruttel in de borst en ze doen niets dan hoesten. Lisandru is een man die niet deugt en zijn vrouw is geen haar beter. En toch is Lisandru altijd nog aannemelijker dan Tone. Die heeft drie kinderen, zijn vrouw Finica loopt elk voorjaar rond met een buik tot onder de kin en bereidt zich voor op een nieuwe zuigeling. Tone's huis is een echte hel. Zijn vrouw maakt aan één stuk door ruzie en wil niet in het dorp blijven; ze kon zich maar niet aanpassen aan het dorpsbestaan. Maar wat moet Tone in de stad beginnen....! Hij heeft nog niet genoeg geld overgespaard, om een zaak in de stad te kopen.

„Gegroet, broeder Lisandru....”

„Gegroet....”

„Ik kan het bij moeder niet langer uithouden en ben hier gekomen, om een paar dagen bij jullie te blijven. Niet lang. Ik zal iets gaan zoeken....”

„Zoek iets! Waarom ben je niet naar Tone toegegaan?”

„Jij bent een beter mens.”

„Wie beweert dat?”

„Ik weet 't.”

„Dan weet je het verkeerd.”

„Nu, dan ga ik maar weer....”

„Blijf maar, je bent nu een keer hier.”

En ze bleef bij Lisandru. Toen de vrouw uit de stad haar in 't oog kreeg, werd ze kriegel. Gemelijk commandeerde ze haar: Help mee in de keuken, haal water, kneed het deeg....!

Zo werd mijn moeder meid in Lisandru's huis. Een dag, een week, een maand, twee maanden....

Tone liet haar bericht sturen, dat 'hij haar

graag wilde spreken. Zodoende zocht mijn moeder Tone op.

„Het stuit me tegen de borst, zoals mijn broer, die schoft, jou behandelt. We zijn met zijn drieën broers en hebben maar één zuster, en die zal de meid spelen bij zo'n smeerlap met zijn lange jas....! Ik heb een man gevonden, die wel met je wil trouwen. Je hebt twee kinderen en hij heeft er ook twee. Dat zijn er samen vier. Hij is weduwnaar. Verleden najaar is zijn vrouw gestorven, in dezelfde tijd waarin jij je man verloor.”

„Ik zou hem eerst graag zien.”

„Je kunt hem zeker zien, wat is daar tegen? Hij zit toevallig in de herberg hiernaast. Zal ik hem roepen?”

„Ja, ja, roep hem!”

Finica bleef achter de toonbank staan. Tone kwam met een jonge, gebruinde man terug, hij had bruine ogen en een kortgeknipte knevel... Een man, door de lasten des levens geplaagd, in een vuil hemd, omwasemd met een geur van aarde. Het was voorjaar, het werk op het land was juist begonnen.

„Goeden avond, Maria....”

„Goeden avond....”

Tone ging weer achter de toonbank, om Finica te helpen. De klanten willen brandewijn en harde zoute krakelingen; ze laten deze luid tussen de tanden kraken. Ze bestellen de wijn bij kwartliters. Wie geen geld heeft drinkt op de pof. In het najaar zullen ze wel betalen, als ze hun oogst hebben verkocht. Als God wil. En zo niet — dan wordt het geval ook wel zonder tranen tot het volgende jaar uitgesteld. De koopman legt er niet op toe: in het debiteurenboek wordt de vertering met dubbel en driedubbel krijgt genoteerd. Finica kijkt met schuinse blikken naar de klanten.

„Geef je al weer op de pof, Tone?”

„Ja, dat doe ik.”

„Denk aan je dochters....”

„Juist omdat ik aan ze denk.”

Tone vult kleine flesjes van een achtste-liter met brandewijn en gaat er mee naar het andere vertrek.

„Nu, zuster, voel je er voor met Tudor te trouwen?”

„Ja, broer Tone, ik trouw met hem.”

„Op het goede besluit.”

Ze stoten de glaasjes tegen elkaar en gieten zich de brandewijn door het keelgat. De vrouw nipt alleen aan het glaasje.

„Houd je niet van brandewijn, jonge vrouw?”

„Nee, ik lust dat goed niet.”

„Ik ook niet.”

Dat is dan zo wel in orde.

„Wanneer neem je haar bij je in huis, Tudor?”

„Vanavond nog, broer.”

„Goede reis — en gezondheid!”

Mijn vader neemt Evangelina, mijn moeder Ion op de arm. Ze verlieten Oom's huis en betraden de straatweg. Naast elkaar lopen ze door het dorp.

Het is avond. Het wordt donker. Moe waait de wind, hij brengt de verse kruidige reuk van de aarde mee. De hoofdjes van de kinderen zakken op de schouders van hun ouders neer. Ze zijn in slaap gevallen.

Langzaam brandt het met mest gevoede vuur. Op een hoopje stro ineengerold, om warm te worden, is de jongen met de zomersproeten en de wipneus in slaap gevallen. De lamp hangt aan een spijker. Het gele schijnsel flakkert als de koortsblik van een zieke. Vaag knippert het licht. De vrouw komt gelijk met de man binnen. Ze gaan door het voorhuis naar het woonvertrek. De man tast zich naar het bed en legt de kinderen er naast elkaar in. Hij stopt ze toe. Daarop vat hij zijn vrouw bij de hand, trekt haar naar zich toe, omhelst haar en kust haar in het gezicht. Zijn lippen zijn ruw, gekorven

door de wind, nog ruwer dan het vrouwen-gezicht. De vrouw heeft haar handen tegen zijn borst geduwd en wijst hem zachtzinnig terug.

„Het komt me voor, dat je mij vertelde, dat je twee kinderen had. Ik zie er maar een....”

„Ik heb het meisje bij pleegouders ondergebracht. Het was nog veel te klein, ik kon het niet hier houden.”

„Bij wie?”

„Een buurvrouw heeft het opgenomen; zij zal het groot brengen.”

„Welke buurvrouw?”

„Vrouw Gigoi.”

„Ga het kind halen en breng het hier!”

„Dat kan toch wel tot morgen wachten?”

Het is ijskoud in het kamertje. De wind rukt aan de dakspanen en proest het rookkolometje neerwaarts, hij wervelt het uiteen. De vrouw gaat bij de haard zitten. De jongen met de zomersproeten en de wipneus is wakker geworden. Lange tijd staart hij naar de vrouw, daarna springt hij op en vlucht als een verschrikte das naar zijn vader.

„Wat is dat voor vrouw?”

„Je moeder.”

„Wat donder, dat is mijn moeder niet! Mijn moeder is gestorven en begraven.”

Hij steekt de tong uit, een dikke paarse tong.

Het huis staat midden op het erf. Achter het huis bevindt zich een koeienstal, een schuur voor de kleine voorraad tarwe, als de oogst goed uitvalt, en een opslagplaats voor maïs, als er maïs komt; een oude boerenkar naast een nieuwe, aan de dissel waarvan de ossen vastgekoppeld zijn, die liggende het hooi herkauwen. Aan de zoom van het erf begint het acaciabosje, in het midden staat een olm, die de andere bomen triomfantelijk boven 't hoofd groeit. Steeds sidderen de bladeren van de olm, alsof er stromend water door zijn loof ging. Voor het huis staan twee moerbeï-, een paar

pruimebomen en een half verdorde noteboom. Bij de schutting staat een treurwilg, wier takken zich ver over de straat buigen. Onder de wilg is de waterput met een houten balustrade er om heen; de put is zo diep, dat men het water haast niet zien kan. Rechts en links liggen buurwoningen, en nog verderop het hele dorp. Aan de linkerhand ligt de spoorbaan, van waaruit een paadje tegen de berg op kronkelt. Zo ver het oog van de bergtop reikt, alleen maar weiland, eindeloos weideland, daartussen heuvels als eenzame, beboste eilandjes, hier en daar oude boomstompen, de laatste restjes van een vroeger bos. Eens was dit een dicht, ondoordringbaar bos, de „Deliorman” — het Wilde Woud — geheten. Met zijn wilgen, olmen, essen en struiken vol bosframbozen was het een schitterend jachtbos, waar het wemelde van wild.

Lang geleden woonden hier aan de Donau niet zoveel mensen. Turnu was Turks bezit, Rusj de Vede was hun fort. De Turken werden dikwijls door honger naar roof en moord gekitteld. Dan trokken ze op buit uit. De dorpen zijn maar dorpen in de kiem. Een groepje hutten hier, verder weg nog eentje. Veel te dikwijls kwamen ook de knechten van de regeerders en zamelden meedogenloos de belasting in. Ze persten het volk uit, taptten hun het bloed af, mishandelden hen, vilden hen — en verdwenen weer. Ze lieten alleen tranen en ellende achter. Bij wie kon men zich ook beklagen...? Wie kon, vluchtte het bos in, verstopte zich en werd bandiet... Om te kunnen leven, zwierven velen met de knuppel gewapend langs de grote wegen. Zo ver het oog reikt en nog verder dan dat waren de bossen. De mensen voedden zich voornamelijk met gerstpap, melk en kaas. Er was veel vee en niet veel weidegebied. De grijze Gabunea vertelde, hoe hij eens naar de stad Draganesti ging. Hij reed er moederziel alleen naar toe. Toen hij Udup achter zich had, be-

merkte hij, dat hij gevolgd werd door een tweede ruiter, die een pistool in de gordel droeg. Toen hij stilhield om zijn paard te laten grazen, hield ook de ander stil; als hij door reed, zette ook de rover zijn weg voort. Hij dacht bij zichzelf: Die knaap moet ik opruimen. Ik moet hem opruimen, voor het donker valt. De zon was over haar zenith heen en stond al schuin boven het bos. De reiziger kroop achter een dikke struik. Hij maakte zijn paard vast en schudde een nachtleger op van mos en bladeren. Vervolgens spreidde hij zijn mantel uit en legde daar een bundel gras onder. Tenslotte lei hij de pelsmuts op de kraag van de jas. Schemering viel. Het leek precies, of een uitgeputte zwerver onder de heesters lag te slapen. De reiziger zelf verstopte zich onder de nabije struiken. De rover kwam behoedzaam naderbij, mikte met zijn pistool op de mantel en schoot. Daarop boog hij zich voorover, om het lijk te beroven.... Op dat ogenblik gaf de oude Gabunea hem een machtige klap tegen de slapen. Hij liet hem liggen en reed fluitend verder. Zo bracht hij er het leven af. Dat was in het najaar. In het voorjaar moest hij weer naar de jaarmarkt te Draganesti. Hij kwam weer langs dezelfde bosplek. Het lijk was door de wilde beesten opgevreten, alleen de botten en de brede leren ceintuur waren overgebleven. Hij werkte met zijn stok de beenderen op zij, en hoorde de ceintuur tinkelen.... Ze zat vol met ducaten....

„Waarachtig, de kerel had geld gehad, en niet weinig ook.... Wie had hem ingeblazen, dat hij mij moest narijden en vermoorden? Ik nam de riem met de ducaten mee. Het was een brede ceintuur, van rood leer, versierd met koperen muntjes....”

Deliorman, het Wilde Woud.... Verdwenen is het.... Bij Adâncata zetten de oude mensen hun bijenkorven op. Daar gingen ze in het na-

jaar naar toe rookten de korven uit, schudden de honing uit de raten en namen die in kleine eikenhouten tonnetjes mee naar huis. De kinderen aten die honing op, ze aten er zoveel van, dat hij hun tot op de buik neerdroop....

„En zijn ze daar niet aan gestorven, tante Utsupar?”

„Neen, ze zijn er niet aan gestorven.”

„Ik kan maar niet geloven, dat de honing hun tot op de buik afdroop....”

„Waarom zou je dat ook geloven?.... Jij gelooft toch niets, je bent net de ongelovige Thomas.... Alles wil je eerst met eigen ogen zien. Je moet weten, mijn kind, dat niemand alles met eigen ogen zien kan. Men moet ook wel eens iets geloven.... Zwem je 's zomers in de beek?”

„Ja zeker, tante Utsupar....”

„Ga je wel eens over de stuwdam, voorbij de heide naar de Bulgaren?”

„Ik ga er met de andere jongens naar toe, om meloenen uit de tuinen te jatten....”

„Dan heb je ook gemerkt, dat de tegenwoordige stuwdam met modder en stenen verlengd is tot aan de heuvel van Posarlia.”

„Dat heb ik bemerkt, ik ben toch niet blind....”

„Vroeger was de dam hoger en breder en hield het water tegen. Tussen de heuvels werd het een brede vijver, aan de oever groeiden riet, biesen en wilgen. De bewoners van tien dorpen hadden die dam opgegooid. Onder de knoet van de opzichters krepeerden mannen, vrouwen en kinderen. Bij een van de bressen in de dam heeft een Turk toen een watermolen gebouwd en een van zijn bedienden als moleenaar achtergelaten, om voor de stenen te zorgen en de cijns bij de mensen te innen. Eens in de maand kwam de eigenaar van de Turkse kant, om af te rekenen. Door die molen verdiende hij een geweldig stuk geld. Er was in heel de omtrek geen andere molen. De Turk ging dikwijls

met een bootje op de vijver spelevaren. Twee mannen roeiden hem. De Turk lag op mollige kussens uitgestrekt en zoog de fijne tabaksrook door zijn waterpijp in. Het bootje schommelde, het schommelen wiegelde hem in slaap. Er werd verteld, dat de Russen uit het Oosten opkwamen, om een grote oorlog te voeren met de Turken en de Christenen te verlossen van de drukkende cijzen. Onze Turk bracht de bewoners van de omliggende dorpen bijeen en gaf hun wapens om ermee tegen de Russen te vechten. De mannen vernielden de stuwdam. Het water verwijdde de bres bij de molen. Met eigen hand stak de Muzelman de rode haan in de molen en keek toe, hoe ze tot op de grond afbrandde. Toen sprong hij te paard en ging er in draf met zijn knechten vandoor. De knechten waren Christenen. Toen ze de heuvel hadden bereikt, werden ze het door ogenspel met elkaar eens, overvielen de Turk, gooiden hem tegen de grond, vermoordden hem, haalden het goud uit zijn gordelriem en lieten hem als aas voor de vogels liggen. Ze keerden terug naar het dorp en namen het paard van de Turk aan de teugel mee. De volgende dag kwamen de Russen, velen, zo talrijk als het gras, als de bladeren in het bos. Ze sloegen tenten op in de hei en bleven daar tot laat in de herfst. Ze dansten en zongen aan de rand van het dorp in gezelschap van de boeren. Ze hadden hun ceintuur vol met roebels en begonnen onze taal al heel gauw te kennen.

Onder hen bevond zich ook een Kozak — de duivel weet, hoe hij heette —, maar de Roemenen noemden hem Geanta. Hij ging met de jongens een weddenschap aan, dat hij heel alleen naar de stad Turnu zou gaan, daar voor de vrouwen die hem naar de zin waren, hoofddoeken zou kopen en ongedeerd terugkomen. Hij steeg te paard en reed er op los. De bewoners van het dorp vergezelden hem in troepen tot de rand van de nederzetting. Niemand

geloofde, dat men hem ooit levend terug zou zien, dat het hem lukken zou om heelhuids aan de Turken te ontsnappen. Heel veel vrouwen schreiden tranen om zijnentwil. Dat was 's ochtends. 's Namiddags keerde onze Kozak terug. Zijn paard was met schuim bedekt. Hij vertelde de mensen, hoe hij zijn tijd in het bezette gebied had doorgebracht. Voor hij langs de wachtposten de stad binnenreed, had hij een Turkse mantel omgeslagen en een fez opgezet. Niemand lette op hem. In de hoofdstraat steeg hij van zijn paard, om tabak te kopen; evenzo brood en hoofddoeken. Daarna steeg hij weer te paard, gooide mantel en fez af, trok zijn sabel en rende op een troepje Turkse soldaten in, die langzaam door de straten slenterden. Drie, vier hoofden sloeg hij met de sabel af. Hij schreeuwde luidkeels en braakte Russische verwensingen uit. Paniek greep de Turken aan. De kooplieden sloten hun winkels, de mensen renden naar alle kanten weg. Iedereen dacht, dat de stad bij verrassing door de Kozakken was overrompeld. Toen de Turken gewaar werden, dat er maar één Kozak in de hele stad was, galoppeerde Geanta al weer langs de buitenwacht de berg op en het bos in. Vang maar een blinde en steek hem zijn ogen uit....! De Turken waren dik beetgenomen.... De Kozak liet zijn bebloede sabel zien. Hij liet ook de hoofddoeken zien, wollen doeken, Turkse doeken. De volgende dag droegen vele vrouwen de nieuwe hoofdtooi. Toen het koud begon te worden, trokken de Russen op naar de Donau, ze bestormden de vesting en joegen de ongelovigen voor eens en altijd naar de overzij terug. Dat was in de tijd, toen grootvader nog jong was, een jaar of wat na de opstand van Zavera. Ook mijn grootmoeder droeg een van deze hoofddoeken uit de vesting, na het verdrijven van de Turken....

Tante Utsupar lacht en knippert heftig met de oogleden, als moest ze de tranen terugdringen die naar haar ogen stijgen....

Het wordt licht, maar de zon gaat nog niet op. De wind suizelt als in de avonduren, beweegt de olmen, acacia's en moerbeibomen. Aan de hemel stapelen zich de naar het Westen gewaaide wolken op. Een paar kippen pikken voor het huis een graantje. Het zijn er maar enkele.

Het dorp wordt wakker. Men hoort het loeien van de ossen. De zwengel van de lange putsteel gaat op en neer, op en neer.

De vrouw kijkt om zich heen in het kamertje. Ze kijkt maar en kijkt. Hier op dit kleine stukje van de wereld moet ze met deze man, met wie ze voor de eerste keer de nacht heeft doorgebracht, onder deze doornige acacia's, tussen deze schuttingen, temidden van deze vrouwen die voor zonsopgang bij de waterput komen en wier blote voeten een kletsend geluid op de bevroren aarde maken — hier moet ze nu leven. Dat is de wet in de wereld, en geen mens weet hoe lang hij, door zijn schaduw gevolgd, over de aarde wandelt.

„Bevalt het je hier, Darië....?”

„Hoe zou het me niet bevallen....”

Tante Utsupar is niet bij de oven weg te slaan. Haar mond kleppert als een molenrad. Ik kijk maar naar haar tanden, die vooruitspringen en steeds op haar onderlip vallen als zullen ze gaan waggelen. Mijn vader mag zo vaak in de kamer komen en weggaan als hij wil, de vrouwen letten niet op hem. Hij komt en gaat. Hij gaat aan zijn werk. Mij merkt ook geen mens op.

Eindelijk wordt tante Utsupar toch moe. En zie eens aan, nu begint mijn moeder te praten, helder en gedempt. De dingen die zij vertelt, die zijn al lang geleden gebeurd, in de tijd toen ze nog jong was. Om haar ogen komen kleine rimpeltjes, ook over het voorhoofd lopen een paar groeven. Maar nu zij lacht, ziet mijn moeder er mooi uit. Ze lacht zo zelden. Niemand in onze omgeving lacht eigenlijk vaak. Meestal

zijn ze ernstig en lopen ze rond met een bedrukt gezicht. Hun gezichten staan ook dan versomberd, als in het najaar de regen valt, als de sneeuw dooit, als het gras uit de grond te voorschijn komt en als een groen gebit door de pikzwarte aarde bijt. Ze zijn ook in de zomer ernstig en somber, als de kersen rijp worden, ook als de tarwe rijpt, en de korenvelden van de ene horizon tot de andere op een gele zee gaan lijken, waar groene stroken tussen liggen, van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat overgegeven aan het felle zonlicht.

„Darië, is dat werkelijk waar wat je zegt? Herinner je je dat wel goed? Hebben de jaren, die jou van die tijd scheiden, niet een grijze sluier tussen jouw ogen en het verleden geweven? Strooi jij de as van je droefenis niet over al wat je vertelt? Pas op....”

„Ik weet heel goed, hoe veel tijd er voorbijgegaan is. Ik heb niets vergeten. Ik herinner me iedere grashalm, die ik uittrok, om daar een ringetje van om mijn vinger te vlechten. Ik herinner me precies elke paardebloem, waarvan ik de stengel als speelgoed gebruikte. Ik herinner me de vlinders, die ik heb gevangen met hun schelle schitterende kleuren, die ik voor de grap van hun vleugels trachtte te vegen. Ik herinner me de sporen van de ossepoten op het weiland, uit wier putjes ik regenwater gedronken heb. Ik herinner me elke droom, die ik droomde, elke klank, die ik hoorde. Niets daarvan is in al die jaren in mij verbleekt. Wat ik later heb beleefd, daarvan is al zoveel in mij doodgegaan. Maar hoe zou ik vader en moeder kunnen vergeten? Of mijn broers en zusters? Hoe zou ik mijn familieleden en buren, het hele dorp, kunnen vergeten? Hoe kan ik de olmen, de acacia's, de moerbeï en pruimenbomen vergeten? Neen, niets heb ik vergeten....”

„Ik maakte me veel zorgen om Gheorghe. Nu is hij niet meer in huis. Hij gaat op school: hij

wordt priester. Hij leert goed. Ik hield evenveel van hem als van mijn andere kinderen. Nooit zei hij „moeder” tegen me. Nooit wilde hij iets uit mijn handen aannemen. Hij keek mij alleen maar vol vijandschap aan. Als we alleen waren, trok hij lelijke gezichten en liep weg. Nooit klaagde ik over hem bij mijn man. Die zou hem zeker geslagen hebben en dat wilde ik niet. Met Leana had ik nog veel meer zorgen. Ik zei tegen mijn man: Ga het kind eens terug halen. Hij ging. Vrouw Gigoi wou haar niet meer afstaan. De eerste dag dat ik hier was, kwam ik niet van het erf af. Ik merkte, hoe de burens naar mij spiedden. Ze zwermde als eksters langs de heining, één en al ogen die wilden kijken, wat ik deed. Eén en al oren, die wilden horen wat ik zei. Wat was er te zien aan wat ik deed? Wat konden ze horen? Ik bezemde het erf, sprenkelde er water over heen, verbrandde de mest, strooide voer voor de kippen en eenden, waste de kinderen en kookte voor ons allemaal. Iedereen hoopte, dat er iets gebeuren zou. Ik weet niet, wat ze eigenlijk verwachtten.... Wat moest er die dag gebeuren? Ze fluisterden en loerden naar mij. Als ik mijn hoofd naar hen toekeerde, keken ze gauw naar de grond. 's Avonds kwam mijn schoon-zuster, de vrouw van Tudor's oudste broer Voicu. Ze wonen naast ons. Nu, net als toen, staat er alleen maar een planken schutting tussen beide huizen.”

„Ben jij Tudor's nieuwe vrouw?”

„Jawel.”

„Heb je twee kinderen?”

„Jawel.”

„Tudor heeft er ook twee.”

„Dat weet ik.”

„Geloof je, dat je goed met hem zult kunnen opschieten?”

„Ik geloof van wel.”

„Ik geloof niet, dat je met die man leven kunt.”

„Waarom — is hij zo slecht?”

„Je komt daar vanzelf wel achter, later.”

„Als ik er achter kom, zal ik wel merken wat ik moet doen, maar voorlopig ben ik er nog niet achter.”

„Ik waarschuw je alleen maar.”

Zo overviel ze me, om me schrik op het lijf te jagen. Ik werd er geweldig zenuwachtig van. Ik bood haar een stoel aan. Maar ze wilde niet gaan zitten.

„Ik zeg je, hier zul je nooit wortel schieten. Wij willen niet, dat je hier blijft.”

„Wie zijn wij?”

„Wij, de familie van Tudor.”

„En wat gaat jullie mijn huisgezin aan?”

Mijn schoonzuster werd woedend.

„Jouw huisgezin? Dit is jouw huis en gezin niet. Het huis is van Tudor en de kinderen zijn van zijn eerste vrouw. Jij bent zijn tweede vrouw. Je bent hier een vreemde. We zullen jou wel laten merken, hoe vreemd je hier bent.”

Meer zei ze niet. Daarop ging ze weg, maar na een poosje was ze er weer. Nu kwam ze met een heel ander voorkomen. Ze glimlachte.

„Wees niet boos, Maria; ik heb gehoord, dat dat je naam is.”

„Zo heet ik, ja.”

„Wees niet boos. We hebben geen korreltje maïsmeel meer, wees zo goed en geef me een kommetje vol.”

Ik stond op en schudde twee kommen met meel in haar schort uit.

„Ben je boos?”

„Nee, ik ben niet boos; zo iets komt bij burenen niet voor, laat staan bij familieleden.”

Ik dacht, dat ik haar wel niet terug zou zien, tenminste die dag niet. Maar met dat al zag ik haar al gauw terugkomen.

„Ik heb de maïspap opstaan, zou je mij niet een eitje kunnen lenen? Voor mijn zoon Vasile. Hij is zo kieskeurig in wat hij eet....”

In een potje op de plank met aardewerk zaten

vier eieren. Die gaf ik haar. De volgende dag eiste ze meel en een kip. Op de derde dag kwam ze en nam zonder vragen zelf het meel uit de zak en het vet uit de kast. Op de vierde dag ving ze op de wei een van mijn ganzen en slachtte die. Wij zelf aten bonen met maïs-pap. Ik zei niets. Op een avond, toen ik op het erf stapte, zag ik dat hun zoon juist een bundel maïsloof over de schutting op hun erf gooide. Ik verloor mijn geduld. Ik wachtte, tot mijn man thuis gekomen was en vertelde hem al wat er gebeurd was. Toen vroeg ik hem:

„Teren de buren en familieleden al lange tijd op je?”

„Over wie heb je het?”

„Over je schoonzuster Mitra — die dar.”

Ik weet niet hoe het kwam, maar toen ik de naam Mitra uitsprak, schoot het me zo te binnen, dat ik moest zeggen: die dar. Nooit had ik die spotnaam van iemand gehoord en toch noemde ik haar zo. Nu noemt het hele dorp haar zo. Als mijn man en mijn zwager Voicu zich aan haar ergeren, noemen ze haar ook „de dar.” Ik heb een boze tong. Dat is me fijn gelukt.”

„Indertijd, toen mijn eerste vrouw nog leefde, gaf ik hun zo nu en dan wel eens iets. Hij is toch mijn broer, zij mijn schoonzuster. Ik liet hun hier binnen en daar buiten nemen, wat hun gelegen kwam.”

„En zul je dat ook in 't vervolg toelaten?”

„Ik geloof.... misschien wel niet.”

En weer kwam ze iets lenen. Ik pakte haar bij de schouders en duwde haar naar de poort in de schutting. Verbaasd keek ze me aan.

„Waag jij het, tegen mij op te staan?”

„Dat waag ik.”

„Wees gewaarschuwd! Je zult hier niet kunnen leven.”

„O ja, dat zal ik wel. Ik zal van me afbijten en als het moet timmer ik er op.”

Ik greep de vork, niet de hooivork, maar de

mestvork; ze tilde haar rokken op en rende weg. Toen ze op haar eigen erf stond, begon ze te gillen en alles uit te krijsen, wat in haar opkwam.

„Help! Help! Dat wijf van Tudor wil me vermoorden....”

Ik bleef staan waar ik stond en lachte. Hoe zou iemand niet lachen, als hij zo'n leugen hoort? De burenen kwamen over de heiningen hangen.

„Vertel op, wat is er gebeurd?”

„Wat zou er gebeurd zijn.... Ik ging als oudere schoonzuster kijken wat ze uitvoert, maar zij greep de vork en joeg me het erf af. Als ik niet hard was gaan lopen, had ze me de hersens ingeslagen. Ik liep gewoon weg. Dat mens is een helleveeg.”

Ze kwam bij de schutting staan en begon me er op los te schelden. Bij God, zulke scheldwoorden heb ik tot vandaag toe nog niet gehoord. Een tijdje luisterde ik, toen ging ik naar binnen en aan mijn werk.... Sindsdien zijn vele jaren verstreken. Wacht eens; tien jaar... Neen, toch niet: veertien jaar. Sinds die tijd heb ik nooit meer een woord met haar gewisseld. We zagen elkaar wel bij de waterput: ze keek me aan van onder haar bijengeknepen wenkbrauwen, mompelde onverstaanbare woorden, spoog op de grond voor mijn voeten en verdween. Ik spoog haar voor de voeten en draaide haar de rug toe. Hun zoon kwam ook niet te dicht in onze buurt. Hij is getrouwd met Rosia. Ons heeft hij op de bruiloft niet uitgenodigd. Daarna kregen ze een kind, en ook bij de doop werden wij niet gevraagd. Ze hebben ons niet nodig! Alleen zwager Voicu komt nu en dan bij ons, hij komt in het geniep, des avonds als het donker is. Dat is nou mijn wedervaren met schoonzuster „dar”.... Met Rimoanta * liep het anders.

* Rimoanta = kwaadaardige, sterke merrie (Vert.)

Tante Utsupar hinnikt als een paard en ik kan ver in haar mond opkijken, zie haar groen verrotte tanden, haar tong tot aan de plek waar hij vastzit. Tante Utsupar heeft een tong zo geel als saffraan....

„Heet zij zo, of heb jij haar zo genoemd?”

„Hoe kom je er bij, ze heet Pauna. Beter gezegd: zo had men haar steeds genoemd. De spotnaam heeft ze ook gehouden, toen ik die haar gegeven had. Het hele dorp noemt haar zo. De eerste vrouw van mijn man was ouder dan hij. En zoals ik gehoord heb niet bepaald knap. Maar een stil, goedgehartig mens. Toen ze trouwden was hij zeventien, maar zij was al vijfentwintig. Men heeft mijn man zo jong laten trouwen, omdat mijn schoonvader zeven keer weduwnaar is geweest en hij geen vrouws-persoon meer in huis had.”

„Heeft je schoonvader zeven keer een nieuwe vrouw genomen? Ik geloof acht keer.”

„Nee, hij heeft maar zeven vrouwen gehad en is ook van alle zeven weduwnaar gebleven. Elke vrouw bracht het eerste kind ter wereld, zoals dat gewoonte is. En na de tweede zwangerschap gingen ze dood. De vrouwen stierven en de kinderen bleven in leven en waren goed gezond. Daardoor was hij gedwongen, steeds opnieuw te trouwen, tot in zijn hoge ouderdom toe. Mijn man was het kind van zijn laatste vrouw, en ze stierf ook bij zijn geboorte. Zijn broers en zusters brachten hem groot. Toen de jongste zuster trouwde en uit huis ging, moest mijn man ook wel een vrouw nemen. Of hij wilde of niet! Wie weet 't! Geen mens heeft hem daar naar gevraagd. Ook ik niet. Niet waar, jonge mannen hebben ook slechte gewoonten. Nog voor de dood van zijn eerste vrouw heeft hij als alle mannen zijn ogen hier en daar naar een andere laten gaan. Geen enkele buurvrouw liet hem eigenlijk met rust. Alleen die gebochelde vrouw van Ban heeft ie niet gehad....”

Ivanica, de bultenaarster, was de vrouw van Iancu Ban. Hij en zij hadden een hoge rug, zonder eigenlijk echt gebocheld te zijn: Radu Ban, zijn vader, stierf een jaar geleden. Hij moet vast en zeker al vergaan zijn, want alles wat in de grond begraven wordt, vergaat bijster snel — hij had negen zoons, maar geen enkele dochter. Iancu was de jongste. De pokken braken uit in het dorp, zij overvielen het zoals eens de Turken vanuit hun heidense vesting. Acht zoons van Radu Ban zijn in die winter gekrepeerd. Hij krabde de sneeuw op het kerkhof een beetje op zij, reed een wagen stro naar buiten, stak die in brand om de grond te ont-dooien, en begon toen de grafkuil te delven. Grote graven maakte hij, voor twee, voor drie doden.... Alleen deze mismaakte bleef over. Iancu stottert en hakkelt met de tong. Waren er tenminste nog maar een of twee van de rest in leven gebleven!

„Radu Ban reed eens naar de molen aan de Olt, om gerst en tarwe te laten malen. Maanden lang wachtten de mensen, om aan de beurt te komen. Maar in de tijd, dat zij bij de molen wachtten, moesten ze thuis toch eten. Men bracht daarom gerst naar de handmolen en stond de hele dag gebogen over de zware stenen. Voor één maal eten stond je een godganse lange dag te draaien. Van dat malen heeft Iancu een kromme rug overgehouden. Op die manier kon hij toch geen meisje tot vrouw nemen dat recht was als een denneboom.... Ze hebben samen een dochter, wat voor een mormel, een ontzettend lelijk kind! Ze praat door de neus.... Ik denk, dat ik mijn zoon Ion, als hij groot is, maar met haar zal laten trouwen. Ze heeft landerijen en is enig kind. Als de pokken niet waren gekomen, had Radu Ban zijn landerijen in negen parten moeten delen. Op die manier heeft Iancu geluk gehad, hij bleef heel alleen eigenaar van huis, hof en alles wat er bij hoort, een grote rijke boer.... Het is

niet slecht, als je landerijen bezit en maar één enkele dochter in huis hebt. Heb je de dochter van Gulië, Mandica, al gezien? Trip, trip, de hele dag op pantoffeltjes. Ze draagt een gestijfseld hemd en een nieuw hoofddoekje. Ze gaat lekker in de schaduw liggen. De Griek laat haar niet werken — hij verwent haar met lekkernijtjes, met rahat*....”

Tante Mandica is rijzig van figuur, bleek, met grijze ogen. Ze zal om ende bij twintig jaar oud zijn.... Haar vader was de oude Gulië, hij heeft haar uitgehuwelijkt aan Panait Barcas, tegen wie de mensen mijnheer Barcas zeggen. Hij doet in granen. De Griek is oud en heeft een lange baard.... Hij draagt zijn vrouw op de handen.

„Zie je, onze kinderen hebben zomersproeten op hun neuzen. Die zomersproeten blijven daar zitten tot ze een jaar of twaalf zijn, je kunt proberen wat je wilt, je krijgt ze er niet af. Daarna verdwijnen ze vanzelf. Een familiekenmerk. Een moedervlek zo gezegd. De buurkinderen, die hier geboren zijn, sinds ik hier ben, lijken allemaal op Gheorghe, Darië en Leana. Al gauw had ik in de gaten, dat de buurvrouwen mij niet konden luchten of zien, geen enkele was blij omdat ik hier was komen wonen. Vooral vrouw Gigoi is mijn ergste vijandin; dat is de vrouw, aan wie mijn man Leana na de dood van zijn eerste vrouw te verzorgen gaf. Ze wilde het meisje niet teruggeven. Als ik er drie groot kon brengen, moest het met vier ook lukken. Ik wou niet dat mijn man in de mening verkeren zou, dat ik verschil maakte tussen mijn kinderen en de zijne. Geen sprake van.... Later geloofde hij het zeer zeker. Hij wist ook wel, waarom. Het leven heeft mij bit-

* Rahat = soort gelei van stijfsel en suiker, geparfumeerd met diverse smaken; algemeen bekend in de Balkan en het Nabije Oosten (Vert.)

ter gemaakt.... Toen ik zag, dat ze hem het kind niet wilde geven, lag ik op een morgen, toen ze met haar emmer naar de put ging, op de loer. Ik ging ook met de emmer naar buiten en raakte met haar aan het praten.

„Hei Pauna, geef mij het meisje terug.”

„Het is toch jouw dochter niet.”

„Als het de dochter van mijn man is, is het ook de mijne....”

„Neen, ik geef haar niet terug.”

„Pauna, je hebt een hekel aan me!”

„Ja, ik heb een hekel aan je.”

„Waarom eigenlijk?”

„Ik zeg het je niet, en als je een helder verstand hebt, kun je het zelf ook wel raden.”

„Je hebt dus een verhouding gehad met mijn man....”

„Zo was het en zo zal het blijven ook, Tudor bevalt me.”

„En je eigen man?”

„Mijn eigen man is naar mijn zin, en Tudor is ook naar mijn zin.”

Ook toen was ze klein van stuk, met een breed plat gezicht en een achterwerk zwaar als een ton, alleen was ze veel jonger en kwieker. De woede kwam over mij.

„Je wilt dus niet inschikken, sloerie....!”

„Neen, ik schik me niet, en nu helemaal niet; wat denk je wel, dat je met mij kunt uithalen, stuk zwerveling....!”

„Wacht maar, dat zal ik je even betaald zetten!”

Ik hield een emmer met water in mijn hand, die ik zo juist uit de put had geschept. Ik sloeg haar met de emmer op het hoofd. Ik raakte haar slaap en ze sloeg tegen de vlakte. Ze lag op de kiezelstenen naast de waterput en schokte krampachtig. Ze draaide met haar ogen en haar mond stond wijd open. Uit haar slaap liep bloed. De emmer aan de putzwengel schommelde in de lucht heen en weer. Ik verloor mijn tegenwoordigheid van geest niet, nam de em-

mer en goot het water over Rimoanta uit. Ik putte nog eens een emmervol uit de put, vulde daarmee mijn eigen emmer en ging kalm naar huis. Wat mij betreft mag ze zich liggen wringen en wrikken zolang ze maar wil. Dat was vroeg in de ochtend. Toen ik later naar buiten keek, was ze er niet meer. Ze was bijgekomen en ook naar huis gegaan. Sinds die tijd keert ze altijd het hoofd af, als ze mij onder ogen krijgt. Als ze mijn man ziet, loopt ze vlugger. Zelfs over de heining kijkt ze niet meer naar ons. Ook het meisje leerde een hekel aan mij te hebben. Het meisje gaat met de geiten langs ons huis, ik stond bij de poort in de schutting en had haar wel eens aan het praten willen hebben. Ik breng haar vers brood, druiven of iets anders wat wij hebben. Het meisje loopt weg, loopt bij mij en het huis vandaan. Ze komt nooit dichterbij, bij ons niet en bij het huis niet. Ze leerde haar ook een hekel aan haar vader te hebben. Daarvoor zal ze eens in de hel moeten branden."

Wat duivel, aan één stuk door hoor ik maar praten van het hellevuur! In de kerk, die naast het gemeentehuis staat, bevinden zich van de stenen vloer tot aan het zoldergewelf schilderstukken, die de hel voorstellen.... Christus die opstaat uit de doden en zonder vleugels ten hemel vaart. En het kindje Jezus op de arm van de Moeder Gods, met bolle wangetjes, glimlacht uit blauwe oogjes van elke ikoon, die achter het grote altaar is opgehangen. Het is me wel naar de zin, dat mijn moeder Maria heet, precies als de Moeder Gods. Maar waarom, dat weet ik niet....

Telkens als ik in de kerk kwam, bekeek en bewonderde ik alle schilderstukken. Vooral naar de hel moest ik steeds weer kijken, want daar bedreigde de pope ons altijd mee. Deze hel, die vlak naast de ingang geschilderd is. Grote vuren vlammen onder reusachtige ketels en in de ketels ziet het sissende pek.

Witte rookkolommen krinkelen op naar de zoldering en in de rookwolken zitten duivels met staartjes en kromme horentjes, met haakneuzen en varkenspoten. Harige duivels, die de zielen van degenen, die op de aarde zonden begaan hebben, met breed getande vorken van de ene ketel in de andere smijten. Als je de tuin van buurman binnendringt en een appeltje wegpikt, afgelopen is het, je ziel is naar de haaien....! Na je dood wacht je het vagevuur! Het vagevuur met zijn overborrelende pekpotten die alsmaar gestookt worden, en waar de duivels met de ijzeren vorken je van de ene ketel in de andere slingeren. Precies zo vergaat het je, als je eens naar de wei gaat om de paarden te laten grazen, van moeheid in slaap valt en de paarden ordeloos in de maïs, de rogge, de tarwe of het koolzaad gaan scharrelen; ook dan wacht je precies hetzelfde vagevuur, dezelfde kookpot met het pek....!

Gântsa, de opzichter, vloekte.... Het doet er niet toe, ook hij zal in de hel braden. Als jij vloekt, dan gaat je ziel ook naar de kelder. En veel erger nog wordt het, als je de pope, de rentmeester, laat staan de rechter uitschelt.... Na je dood zul je stikken in het vagevuur, maar nog voor je dood gaat krijg je op je rug met de knuppel of de kolf van het geweer een dracht slagen, ofwel een bons met de gebalde vuist op je lippen, op je kin of waar de klap maar terecht wil komen. Aan één stuk door jaagt de pope de mensen de stuipen op het lijf met het vagevuur en de kokende potten met pek.

Winter! Traag valt de sneeuw. De sneeuw valt zonder één gerucht. Het dorp wordt in een witte deken van sneeuw gehuld. Alleen de raven, die van de ene acaciaboom naar de andere fladderen, zijn zwart. Alleen de raven en de pope. De priester gaat van huis naar huis om ze te zegenen, in de ene hand het kruis, in de

andere het baziëlkruid *. Achter hem loopt de sjofel geklede misdienaar met een kleine kruik. In de kruik van de misdienaar zit het wijwater. De pope gaat een huis binnen en begint met een neusgeluid te zingen. De mensen en de kinderen staan er in groepjes om heen. De pope besprenkelt met het plukje baziëlkruid, dat hij voordien in het wijwater gedoopt heeft, het voorhoofd van de gelovigen. Hij zingt zijn gebeden. Mannen, vrouwen en kinderen kussen de hand van de pope. De pope heeft behaarde handen met jichtknobbels en lange, zwarte nagels. Men zegt, dat de handen van de pope heilig zijn, je moet ze kussen. Iedereen kust hem de hand. Ook wij zouden ze kussen, als pope Bulbuc zich ooit wilde verwaardigen, met Pasen of met Kerstmis ons huis te betreden. Maar de pope vermijdt ons huis, als woonden er mensen, die niet in God geloven. Alsof de pope zelf in God geloofde....! Dat is maar zo een gewoonte. Hoe kan men nu beweren, dat men in een God gelooft die men niet ziet.... Wij kinderen maken ons om zulk soort dingen niet druk. Wij zouden liever in de pot van de pope spuwen, dan hetzelfde te doen als andere mensen, die — nadat de pope hen met wijwater had besprenkeld — in hun geldbuidel gaan zoeken, hun laatste oortje er uit vissen en dat in de wijwaterkruik gooien. Als je hem maar een muntje van vijf of tien bani geeft, vloekt hij zachtjes tussen de tanden, nadat hij je de zegen gegeven heeft. Hij vloekt zachtjes, de misdienaar alleen vloekt hardop. De pope is alleen dan maar blij, als men hem een zilveren muntstukje of een frank toestopt. De belastinggaarder geeft een grote zilveren daalder....! In de ogen van de popes zijn de belastinggaarders de beste Christenen op het wereldrond. Nooit zullen de be-

* Een van de zeven balsemkruiden, waaraan in de Grieks-orthodoxe kerk magische betekenis wordt toegekend. (Vert.)

lastinggaarders in het vagevuur stikken, daar zal de pope wel een stokje voor steken. Na het gebed voor de metropoliet, somt hij meteen in zijn naamlijst die van de bojaar op; hoor maar eens, hoe mooi die naam klinkt: Gherasië, Milian Miliarezi. Miliarezi stottert als hij spreekt, hij heeft twee lamme benen, en als hij iets in het gemeentehuis moet opknappen, tillen twee knechten hem uit het rijtuig en dragen hem naar binnen. Zijn benen bungelen er machteloos bij.... Als de boeren onderling over hem praten, en de opzichters of de ambtenaren zijn niet in de buurt, noemen ze hem de Gortkop. Dat is makkelijker om uit te spreken.

„Wat heb je tegen de belastinggaarder, Darië?”

„Niets, bij God!”

Ik vraag aan mijn moeder:

„Moeder, waarom komt de pope niet bij ons?”

Moeder is de enige, wie het niet naar de zin is, dat de pope niet bij ons in huis komt. Mijn grootvader van moederszijde draagt een bakkebaard en bij hem op de vensterbank liggen een paar dikke gebedenboeken, waar hij 's ochtends en 's avonds in leest. Elke Zondag gaat mijn moeder naar de mis. Daar kan hij niet verhinderen, dat ze het kruis en de ikoon kust. Zo ver reikt de macht van zijn valse ziel toch nog niet. Desondanks kijkt hij mijn moeder scheefjes aan.

„Hij is boos op ons huis, hij heeft iets tegen je vader.”

„Waarom is hij boos?”

„Vanwege je broer Gheorghe.”

„Wat voor kwaad heeft mijn broer hem dan gedaan?”

„Hij is naar een seminarie voor priesters, dat is een school, waarin kinderen worden groot gebracht om pope te worden....”

„Hè — wil de pope dan niet, dat mijn broer priester wordt?”

„Nee, dat wil hij niet. Ook hij heeft twee

zoons op het seminarie, waar hij priesters van maken wil; de oudste hier voor het dorp, en de jongste voor het aangrenzende dorp." *

„Hoe zit dat? Blijft er dan geen dorp voor mijn broer over?"

„Natuurlijk blijft er wel een over, maar de pope is bang, dat jouw broer hier tot elke prijs bij ons in het dorp priester worden wil."

„Waarom juist hier?"

„Omdat het een groot dorp is, waar een paar rijke landheren wonen."

Uit de opmerkingen van de dorpsbewoners werd ik gewaar, dat de zoons van de pope lui zijn als varkens. Het einde van het schooljaar komt naderbij. . . Pope Bulbuc heeft maar geen rust. Laat men een kind dopen, een dode begraven of een zoon in het huwelijk treden, dan moet men hem wel een flinke buidel met geld in de hand stoppen. Bij zulk een gelegenheid eist de pope meer geld voor zijn gebeden dan anders. Hij wil ook ganzen en kalkoenen hebben en als er een rijke bij is, die toevallig ook bijenkorven op zijn erf heeft staan, dan eist de pope voor de moeite van zijn ceremonieel behalve het geld ook nog een paar kilo honing. Met zijn buidel, die bol staat van het zilvergeld, met zakken en manden vol van de fijnste heerlijkheden, gaat hij vervolgens naar de stad. Hij vergiet zweet voor de deur van de een, hij krijgt bevingen op de drempel van iemand anders, maar aan het eind van het lied wordt het zwarte gemoed toch gekalmeerd. Want dan krijgt hij het zo lang verwachte nieuws te horen: de zoontjes zijn niet gezakt. Verheugd en ook rampzalig keert hij naar huis terug. Hij is blij, dat zijn zoons weer een stapje dichterbij de priesterwijding gekomen zijn, maar ramp-

* De Grieks-katholieke kerk eist van haar priesters niet de ongehuwde staat; slechts kloosterlingen trouwen niet. (Vert.)

zalig omdat hij dit stapje met dure cadeaux heeft moeten kopen. Nu en dan vraagt een van de boeren, die God weet waarom de satan aan hem heeft gezien, hem tussen twee glaasjes brandewijn in de kroeg:

„Is de zoon van Tudor ook door het examen gekomen, eerwaarde?”

„De duivel mag het weten! Bij God, ik weet er niets van....”

De pope maakt dan als de wind, dat hij weg komt.... De mensen lachen. Mijn vader gaat nooit naar Boekarest. Mijn broer Gheorghe ging er helemaal alleen naar toe. Hoe zou hij er nu, uitzien? Ik weet het niet, ik was nog een klein kind, toen hij bij ons vandaan trok. Maar heel vaag herinner ik mij zijn voorkomen. Zelfs nu, in de vacaties, heeft hij niet eens tijd om thuis te komen. Hij gaat naar het andere uiteinde van het land en werkt er op een herenboerderij. Ik geloof, dat hij verstand heeft van machines....

De onderwijzer, Popescu-Bragadiru, verspreidt in het dorp allerhande verhalen over mijn broer. De pope hoort ze ook. Hij gaat nogal vaak naar de herberg, soms naar de ene, soms naar de andere, allemaal krijgen ze een beurt. Hij hangt zijn priesterhoed en zijn lange jas aan een klerenhaak en zegt: „Blijf daar nu maar mooi aan de haak hangen, want de arme Tomitsa wil een beetje vrolijkheid....”

De pij en de hoed blijven mooi aan de haak hangen. Tomitsa Bulbuc is vrolijk; los van alle vrome aangelegenheden geeft hij zich onvoorwaardelijk aan de vreugden der wereld over... Elk nieuwtje omtrent mijn broer Gheorghe, dat in het dorp wordt verteld, bedrukt en foltert het hart van de pope.... Moge dat hart verdorren....! Omdat hij niet kon voorkomen, dat mijn broer ging studeren, probeert hij ons het leven te verzuren. Hij komt bij geen enkele doop in ons huis. Dat is ook een vorm van straf....!

Toen ik van de vijandige gezindheid van de pope nog niets wist, zei ik als alle andere kinderen, als ik hem op straat tegen kwam: „Eerwaarde, ik kus u de hand!” De anderen kregen van de pope een bedankje, mij vervloekte hij tussen de tanden. Toen begon ik terug te vloeken. Heb ik daar verkeerd aan gedaan?

„Daar heb je geen goed aan gedaan, Darië. Je zult in de hel braden....”

„Tot zolang heb ik nog tijd. En als ik dan in de hel moet zitten, beter gezegd, als ik er moet lijden, dan zit pope Bulbuc naast mij. Hebben wij de paarden niet laten grazen? Waarachtig wel....! Maar met ons ging ook de jongste zoon van de pope, Militsa, de jongen die op het seminarie is. We hebben de paarden laten grazen op de gemeentewei. De zoon van de pope, die zelf een keer pope wordt, nam de paarden aan de halster en liet ze de hele nacht vreten in de tarwe van de omwonende boeren.”

„Hei, Militsa!” zeiden wij tegen hem, „je begaat een zonde. Daar, waar jij je paarden laat grazen, is andermans tarwe.”

„Daarom juist.”

„Ben je dan niet bang voor de hel?”

„Welnee, er bestaat toch geen hel! Er bestaat alleen dat, wat met kleuren op de muur van de kerk geschilderd staat, om stommelingen als jullie er de angst mee op het lijf te jagen.”

„Dat zegt mijn vader ook, als moeder tegen hem te keer gaat, omdat hij naar de kroeg gaat....”

„Als je pope wordt, praat je dan net zo?”

„Dan praat ik natuurlijk anders....”

„Dus je gaat leugens vertellen. Jij gaat de mensen wijsmaken, wat je zelf niet gelooft.”

„Natuurlijk ga ik leugens vertellen. Dat hoort bij het vak....”

„De duivel mag jou en je vak halen!”

„Jullie zal ie halen....,” ging hij tegen ons te keer.

De hele nacht timmerden wij met het hand-

vat van de zweep op hem los. Wij waren met zijn drieën, hij alleen. Bijna — bijna sloegen we hem dood. Toen verstopten we ons een week lang uit angst voor Juvete, de politieman. We wisten toentertijd niet, dat de gendarme met de pope overhoop lag. We kwamen weer te voorschijn en er is niets gebeurd....

Mijn zusters en mijn broer rennen wild naar binnen. Achter hen aan holt mijn nichtje Ditsa. Haar kleren zijn verward en zitten schots en scheef. Tante Utsupar kijkt haar aan en haar ogen blinken van vergenoegdheid. Langs Ditsa's kin druipt het speeksel, het druipt door de kloof in haar lip. Ze veegt het met de mouw van haar jakje weg. Tante Utsupar vraagt mijn nichtje:

„Hoeveel jongens hebben je tegen zich aangedrukt, Ditsa?”

„Vier of vijf.”

„Niet meer?”

„Nee, niet meer....”

In de plooien van Ditsa's rokken zitten strootjes en distels, zo fors hebben ze met haar gerold....

Nu komt ook mijn vader binnen. Wij zitten om de tafel, precies als 's middags. Na 't avondeten gaat mijn vader met Ion naar het voorhuis, waar ze bij de stookhaard gaan liggen. Wij maken plaats in ons bed voor tante Utsupar. Wij maken ook plaats voor Ditsa. Ze kwam tussen Ritsa en mij in te liggen. Ik kruip helemaal in elkaar, ik krom mij als een krakeling, om maar zo ver mogelijk bij haar vandaan te blijven. Met mijn gezicht kruip ik bijna in de grote kleerkist, die ons van het venster scheidt. De lamp maakt flakkerbewegingen. Het licht is groezelig en niet veel waard. Als door een dikke rook zie ik de kamerwanden. Mijn moeder en tante praten fluisterend verder. De nacht is achter het raam neergedaald als op fluweel. Ik weet, dat nu de duisternis heer en meester

is van het ene wereldeinde tot het andere. We liggen allemaal warm ingepakt, mollig tussen de dekens. Alleen de bomen blijven buiten in de zwarte nacht....

De stem van mijn moeder en van tante klinken steeds verder weg. Ik hoor ze al haast niet meer. Net, alsof men mij watjes in de oren had gestopt. Ik haal steeds langzamer en steeds kalmer adem. Een hand zacht als zijde drukt mij de ogen toe. Ditsa draait zich naar mij om, neemt mij in haar armen, perst mij tegen zich aan, houdt mij met kracht omstrengeld. Haar lichaam is warm, bijna gloeiend. Dit vreemde lichaam windt mij op. Alsof er op en onder mijn huid horden van mieren beginnen te kriebelen. Ditsa pakt mij bij de schouders en keert mij naar zich toe, met onvoorziene tederheid. Ik probeer mij los te wrikken. Ze drukt me tegen zich aan, zodat ik haar borsten kan voelen. Ik steek er mijn handen naar uit. Ik kan mij niet los wrikken. De lamp dooft uit.

Waar is mijn slaap gebleven, was ik eigenlijk wel slaperig?

Nu is tante Utsupar er weer met nichtje Ditsa — soms brengen ze ook mijn oom Precup Urban Utsupar mee. Hij is een rijzige kerel met brede schouders, verder zo slank als een aal. Hij is vol levendige beweging en heeft een verstand, scherp als een mes. Zijn ogen schuilen diep onder zijn voorhoofd en kijken met een vuur, dat alleen getemperd wordt door de schaduw van zwarte wenkbrauwen. Mijn oom Precup Utsupar is bruin, bijna pikzwart. Hij trekt mij op zijn knieën. Hij laat me schommelen. Hij speelt graag met mij. Zijn hart gaat uit naar kinderen, naar jongens. Hij heeft er twee gehad, eentje die Gutsa heette en verleden jaar aan miltvuur gestorven is; hij was iets groter dan mijn broer Ion. En verder mijn neef Pantilië, die eveneens verleden jaar bij de soldaten in Turnu is overleden. Oom Utsupar bracht het

lijk weggestopt in de lijk-kist op een wagen naar huis en begroef hem naast Gutsa. Een vrolijke snoeshaan was mijn neef Pantilië! Als hij lachte, liet hij twee rijen sneeuw-witte tanden zien onder een aankomend kneveltje. Hij lachte dolgraag. Hij droeg een korte knoestige stok, beter gezegd een echte knuppel onder de arm; daar verweerde hij zich mee tegen honden en tegen jongens die het voor de grap waagden, zich met zijn meisjes te bemoeien.

„Wat voor meisjes heb je dan zo al, Pantilië?” vroeg mijn moeder.

„Allemaal, allemaal, tante Maria, voor zover ze geen wratten op het puntje van hun neus hebben....,” hinnikte hij luidkeels.

Wij lachten ook. Wij kenden heel veel meisjes, maar ze hadden geen van alle wratten op hun neus. Ze waren dus allemaal voor hem. Hij is verzot op meisjes, verzot op hard werken en op het leven. Hij heeft zelf liederen bedacht, die hij de Zigeuners leerde. Hij liet die liederen voor zich spelen, als hij er zin in had. Hij vuurde de Zigeuners aan, om die liederen ook voor anderen te spelen, opdat steeds meer mensen ze zouden leren en zijn roem vermeerderen. Die roem drong door tot in de stad, tot aan de prefect van ons district.... Onder de begeleiding van violen zong Pantilië:

Cijnsmeesters met je kromme snoeten,
Vetzakken, dik en lui van 't wroeten —
Een keer zal ik je verjagen,
Vul met aarde dan je magen:
Aan dat maal zul je bezwijken,
Zat aan hoge bomen prijken,
Zat van aarde diep begraven —
Dat is 't vrijheidsuur der slaven!

Toen de rentmeesters deze liederen hoorden, beschuldigden ze hem er bij de bojaar van, dat hij de boeren tot oproer aanhitste. De bojaar ontbood Pantilië bij zich op het kasteel.

Hij ging er naar toe. Met de knuppel onder de arm geklemd.

„Zo gedraag jij je dus, zoon van Utsupar, je wilt de mensen opzetten tegen het kasteel.”

„Ik, mijnheer de bojaar? Hoe zou ik dat durven....!”

„Men beweert, dat je liederen bedenkt....”

„Dat is wel mogelijk, ik zing, als mij de muts er naar staat....”

„En wat zing je?”

„Liederen, die me zo bij toeval door het hoofd gaan.”

„Zou je er mij ook niet eens een willen voorzingen?”

„Als dat u niet onaangenaam is, kan ik er meteen wel eentje zingen:

Honderdvijftig mooie vrouwen,
Mooie meisjes wou ik zoenen —
Maar de moed zonk in mijn schoenen.”

„Nee, niet van dat soort, maar die andere zou ik willen horen.”

„Die brutale bedoelt u? Dat kan ik niet, mevrouw uw gemalin kon in de buurt zijn en luisteren. Zulke liederen zingt men alleen voor de grap en van een grap is tussen u en mij toch geen sprake....”

Toen de bojaar bemerkte, dat hij voor de mal werd gehouden, werd hij kwaad. Hij liet Pantilië door de gendarmes naar de stad brengen, de heren daar legden hem van alle kanten het vuur aan de schenen, maar konden toch niets uit hem krijgen. Tenslotte lieten ze hem maar lopen. Ze lieten hem lopen, omdat ze hem voor abnormaal, wild en zwakzinnig hielden. Hij zal de wereld met al zijn dollemansstreken heus niet ondersteboven keren.... De tijd kwam en ging en Pantilië moest onder de soldaten. Hij werd ingedeeld bij de huzaren te Turnu. Het ongeluk wilde, dat hij oppasser werd bij een kapitein. Het was een zekere Jirescu. Jirescu

hoorde bij de bojaren, die landgoederen bezaten tussen de Calmatsui en de Olt, verderop bij Crângeni. De kapitein is getrouwd met een furie van een wijf, die de oppassers van haar man zo lang sloeg, tot ze doof en ziek werden. Maar Pantilië, mijn neef, raakte zij niet aan. Hij duldde geen klappen van mannen, laat staan van vrouwen, zelfs als ze brutaal optraden zoals de vrouw van de kapitein. Eens wilde ze hem op de mond slaan, maar hij ging haar te lijf en smiet haar op de grond.... Dat was haar naar de zin, ze maakte er een gewoonte van, deze hoogedelgeboren vrouwe. Eens op een keer werden ze daarbij door de kapitein verrast. Hij trok zijn revolver, en schoot Pantilië door het hoofd. Naderhand maakten ze een protocol op, waarin beweerd werd, dat de milicien Pantilië Utsupar met een geladen geweer gespeeld had en zichzelf door onvoorzichtigheid gedood. Maar de hele stad was op de hoogte van de werkelijke toedracht. De kapitein werd overgeplaatst naar een ander regiment, dat was zijn hele straf. Mijn oom Utsupar was zijn zoons kwijt.

„Zou jij mijn zoon willen zijn, Darië?”

„Nee, oom....”

Zijn ogen werden vochtig, hij grabbelde in zijn beurs en gaf me tien bani.*

„Koop daar maar Johannesbrood voor.**

Rrrts.... ik loop al. Ik kocht het Johannesbrood bij de herbergier Toma Ocî, die de opvolger was van mijn moeders broer Lisandru. Gena, de oudste dochter van Toma Ocî, verkocht mij het Johannesbrood. Ik kauwde er op. Het is heerlijk. De pitten zijn hard en bruin als koffiebonen. Tussen de tanden door spuw ik ze uit. Mijn zuster Elisabeta ziet mij eten. Ze bedelt:

* Bani = kleinste munt. 100 bani = 1 leu.

** Johannesbrood = Peulen van een in Zuid-Europa groeiende boom, sterk suikerhoudend en eetbaar. (Vert.)

„Toe broer, geef mij ook wat.”
Ik geef haar een stuk. Ze loopt de straat op, waar een stuk of wat kinderen in het mulle zand spelen.

„Mijn broer heeft me Johannesbrood gegeven, mijn broer heeft me Johannesbrood gegeven....!”

Ze omringen Elisabeta en grissen haar de vruchten uit de hand. Onder tranen komt ze bij me terug.

„Geef me nog wat van dat Johannesbrood, ze hebben het me afgenomen....”

Toma Ocî, de herbergier, heeft drie dochters: Gena, die des middags in de zaak staat, in de tijd, dat de baas met zijn vrouw in het donker gemaakte achterkamertje een tukje doet, met neergelaten gordijnen, zodat het daglicht hun slaap niet zal verstoren; Fifa en Boboaca. Boboaca is klein, blond, met appelwangetjes. Als ze een meisje was dat op blote voetjes liep, zou ze straks met ons de hora* dansen. Maar zij noch haar zusters dansen met ons. Ze zijn vol inbeelding en hooghartigheid. Ze dragen pantoffeltjes en geen hoofddoeken. Ze lopen met onbedekt hoofd en opgestoken vlechten rond. En met nauwe rokken, als had men hun voeten aan elkaar gebonden, net als de paarden dat hebben, of mevrouw Polina, die met Nicolaë Dimozel, de postambtenaar getrouwd is. Behalve zijn dochters heeft Ocî ook nog een jongetje, Mitica. Zijn ouders takelen hem op als een pop. Met een schortje, een matrozenpetje en schoentjes aan de voeten. Zittend op de heining kijkt hij toe, hoe wij paardje spelen. Hij zou graag van die schutting af klauteren, de houten poort openmaken en met ons mee stoeien. Zijn ogen stralen. Hij verlangt zo hevig

* Hora = de algemene geliefde Roemeense volksdans, de dansers vormen een kring rondom de muzikanten. (Vert.)

naar het spel, dat het speeksel hem tussen de lippen loopt. Wij sarren hem:

„Kom hier en speel met ons mee, Mitica. Wees jij nou eens het paard....”

„Nee, ik kom niet, dan word mijn pakje vuil.”

„Kom toch, kom toch, Mitica....”

„Nee, ik kom niet. Ik speel niet met jullie. Ik ben de zoon van een herbergier.”

„Nou, en al ben je dat, je moeder heeft je toch ook maar door het gat in haar buik op de wereld gebracht....”

Mitica begint te janken.

„Vader, de jongens schelden me uit.”

Vader jaagt ons met stenen weg. Hij neemt zijn kleine lieveling bij het handje, trekt hem mee naar de winkel, neemt hem op schoot, kalmeert hem en stopt hem een zoute krakeling toe....

„Zie je wel, Mitica, je moet je niet met zulke schooiers bemoeien. Jij gaat straks naar school, je zult veel leren, je wordt een piekfijne mijnheer, misschien wel prefect van het district.”

Mitica klimt boven op de schutting en schreeuwt ons toe:

„Ik speel niet met jullie.... Ik word prefect van het district....!”

Hij heeft een snotneus. Hij veegt hem schoon met de mouw.

Des Zondags wordt er voor de herberg in de kring gedanst. De dochters van de herberghouder Ocî — twee slanke en een kleine dikkerd — staan op een afstandje en kijken toe. Ze wachten op cavaliers uit de stad, die hen weg zullen halen en met hen trouwen. Maar er daagt er nog steeds geen op. Ze blijven maar wachten. Mijn zusters Evanghelina zegt, dat ze door hun hoogmoed oude vrijsters zullen blijven.

In het dorp kent men Toma Ocî nog uit de dagen, toen hij barrevoets rondliep. Vroeger liepen ook zijn vrouw en dochter barrevoets en werkten ze, tot ze er bij omvielen. Ocî was knecht bij een Griek. Heel wat keertjes ver-

lakte hij de lui bij het afrekenen. Hij deed precies zo bij de grote weegbrug aan het station, waar de treinen geladen werden. Hij lei botje bij botje. Toen mijn oom doodging, had hij zijn spaarpot al vol. Hij nam er van de bank in de stad nog een lening bij, kocht het huis van mijn overleden oom en de vergunning. Hij handelt in al wat los en vast is. Ook de herberg houdt hij aan. Hij leende geld uit tegen rente. De rente was niet hoog, — maar twintig lei van de honderd per maand! Talrijke vliegen bleven in zijn spinneweb hangen. Had men de geleende honderd lei na een maand terug kunnen betalen, dan was alles in de haak geweest. Maar wie kan zijn schulden nu met een maand afbetalen....! Dikwijls loopt een schuld een jaar lang, dikwijls nog langer, soms eindigt ze nooit. Als men Toma Ocî zijn rente betaalt, dan is hij tevreden, hij zit zijn schuldenaars nooit achter de voddën. Zijn winst bedraagt twaalf maal twintig lei van iedere honderd per jaar. Eerst trok hij steeds kleren aan, daarna ook zijn vrouw en de kinderen. Toen Gena nog niet aan het verflensen toe was, had ze zin in Lache, de oudste zoon van Iordache Diman, die aan het eind van onze straat vlak bij de grote weg woont. De Dimans — twee broers — hebben veel weiland, grote Moldavische ossen en een huis met een glazen veranda, bijna zo mooi als het huis van de bojaar. Ze hebben ook beste melkgevende buffels, grote kudde schapen en heel veel bijenkorven. Lache is dolverliefd op de rijkdom van Ocî.

„Ik geef mijn dochter niet aan jouw zoon ten huwelijk,” antwoordde Ocî de oude Diman. „Ik ben van plan haar aan een stadsmens te geven. Waarom zou de zon haar bij het zichten de nek verschroeien? Ik ben toch zeker herberghouder en sta een trap hoger dan jullie. Geen van mijn kinderen zal in de grond wroeten. Basta. Het geslacht Ocî moet alsmaar hogerop, alsmaar hogerop....”

„Na elke stijging volgt een daling,” gaf Iordache Diman woedend ten antwoord. „Pas maar goed op, Toma, dat je niet naar beneden glijdt, diep naar beneden, zonder te blijven hangen. Als je een keer begint te rollen, gaat het zonder ophouden bergafwaarts, totdat je in stof en kaf verandert.... We hebben het al eerder meegemaakt, dat de hoogmoed sommige mensen in het hoofd sloeg....”

„Hoe kan ik nu naar beneden rollen? Mijn kas zit propvol geld....”

„’t Is mogelijk...! Maar je bent aan de drank geraakt, Toma.... en dat brengt niet veel goeds mee. Vroeg in de morgen al stink je er naar....”

Nu liep de gal van de driftkop Toma Ocî over. Hij schreeuwde de oude Diman toe:

„Liever nog dan dat ik mijn dochter met die eenogige zoon van jou liet trouwen, geef ik ze aan Pitsica....”

„Als die haar nog zal willen gebruiken....”

De ruzie stokte op dit punt. Ze bleven tot het eind van hun levensdagen gezworen vijanden.

Soms hoort men des avonds een schril gekrijs, dan geeft Ocî zijn vrouw op haar tabernakel. Hij heeft er eentje en nog meer te veel op. Hij loopt bij zulke gelegenheden de woonkamer binnen en zoekt een aanleiding tot ruzie. Er is er altijd wel een te vinden. Zijn vrouw gaat er van door, kruipt weg in het stro, — daar, waar de honden liggen. Ze vat kou en krijgt de tering. De oudste dochters beginnen ook al te kuchen, alleen de kleine dikzak nog niet. „Die gaat ook nog wel hoesten, willen we wedden?” zegt mijn broer Ion, die geprobeerd had, de kleine, preutse dochter van Ocî een zoen te geven.

Ditsa slaapt vast. In de slaap sist ze zachtjes tussen de tanden als een slang. Tante Utsupar snurkt, en het klinkt precies als het toeten van de roerdomp — boe.. boe.. boe.. Van ons gezin merk je helemaal niets, als ze slapen. Hun ademhaling is licht en rustig.

Pater kwam er dikwijls een man uit de
 dorpen bij ons, met een wagon vol aardelen pot-
 ten en ovenschotels bij ons. In het najaar dorpen
 de pottenbakkers met hun spullen in de kiezen
 de dorpen die in voor graan. De mensen die met
 de pottenbakker giet de maïs uit in een
 schotels uit en vullen die met
 de mensen behouden de schotels. Als ze
 den kruk met een tuit willen hebben,
 kan men met wit glazuur en gekleurde
 rond de bak, een dikkerd met een
 bak waarin het water ook in het heetst
 van de zomer kool blijft, dan moeten ze loven
 de pottenbakkers zijn nog armer
 dan wij, ze zijn mager, hebben ingevallen ge-
 slachten, hebben uit lokker vol en been, de broek
 hangt meer op de heupen hangen en
 zijn al even dik als de eten vraatzuchtig, ze
 laten niets over, ze laten niets over,
 dat een krommel die een mier zou kunnen
 eten. De pottenbakker die bij ons over-
 kwam heette Vicents Bujá. Hij bond zijn
 wanden aan de wagen vast, het waren arm-
 banden, die je veel beter in een paarden-
 band en minner stoppen. Hij voerde ze, ver-
 wonden kreeg hij een maal eten van mijn moe-
 der. Hij namte een kleine jongen met zich mee,
 en een meisje dat bij thuis bij zijn vrouw nog
 was. Hij namte ook jongens en meisjes. De pot-
 tenbakker had twee kropgezwellen, groot als
 een eier. Als hij iets zei, zwollen ze op als
 een eier van een rijke kalkoen, ze zwollen op
 en hij was blij, zijn woorden gorgelden als
 water van een bron. De jongen, die hem verge-
 gaf, had ook een kropgezwel. Vicents
 Bujá was in de streek waar hij van
 kwam, was alle mensen een kropgezwel
 geweest. Hij was er op, dat zijn vrouw een
 kropgezwel heeft, het is twee keer
 dat hij het heeft. God zij lof en dank, alle
 kropgezwellen, alleen 't jong-
 en de vrouw, die het heeft, getekend. Ze gaan slapen.

Eerst slapen de kinderen in. Het is werkelijk een lust, zoals hun kropgezwellen in de slaap gieren, alleen het kleinste kind, dat zonder gezwel, is stil. Zijn moeder was eerst versteend van vrees, ze legde ontdaan haar hand op zijn hart om te voelen, of hij nog wel leefde en warm was. Ze was bang dat het kind in de slaap zou kunnen blijven. Nu hebben zij zich er al aan gewend, en toch vervolgt hen aanhoudend de vrees, dat hij wel eens sterven kon in zijn slaap. Hij slaapt alsof hij dood was. Nou ja, wat wil je zonder kropgezwel....! Hier is het een waar paradijs, zegt de pottenbakker. Bij ons in de bergen vind je alleen maar rode leem, gesteente, armoede en belastingen. We mogen in het bos geen blaadje afplukken, geen dorre tak wegnemen om er ons vuur mee te stoken, geen handjevol gras voor het vee. De opzichters van de bojaar bewaken het bos met geladen geweren.... O, wat een misère.... Nog één geluk, dat het leven niet zo lang duurt.

Daarop zwijgt hij. Zijn kropgezwel mummelt nog een tijdje door, alsof een paar onuitgesproken woorden van de pottenbakker onderweg zijn blijven steken en wrokkig worstelen, om aan het licht te komen.... De pottenbakker en zijn zoontje hebben zich dicht tegen elkaar gevestigd onder de moerbeiboom. Ze dekten zich toe met een lappendeken. Met de slaap kwam ook het gereutel van de kropgezwellen. Een poosje luisterde ik er naar, daarna probeerden ook wij in slaap te raken.

Aan wie wilde Toma Ocî zijn dochter tot vrouw geven? Aan Pitsica? Dan moest hij wel razend zijn, als hij zo iets zeggen kon. De volwassen zoon van de rijke Iordache Diman is niet éénogig, hij is alleen maar een tikje scheel. Dat is alles. Met dat al ziet hij heel best. Het hele dorp lachte zich tranen om de uitlating van Toma Ocî. Ook Pitsica zelf lachte. Hij ging aan de kant van de weg zitten, klemde zijn stok tussen de knieën en zei:

... dat ik jou te zelfs niet meer willen
... dat hij mij haar niet geweld op-

... verdedden zich, zij het niet in
... van haar naam hem:

... dat je haar niet zou
... dat ze soms niet mooi of niet

... ik heb geen mooie
... ik heb geen

... van Dimozel heeft
... genomen. Hij kwam dik

... heeft zijn kin-
... dat ze niet wat werken

... met de zeden en
... staken ze de

... zal hen nog
... die sijne kleren zal de

... kan makkelijk er-
... zich iets afwennen,

... zijn arm en wij leven

... als
... dat doet...."

... familie. De vrouwen von-
... als zuigeling, te

... Ze lieten hem
... daar zijn ware

... Hij groeide op, nu
... in huis. Toen

... als knecht tegen
... Iordache Diman.

... omdat zijn baas hem
... neerviel en hem in-

... zijn bast gaf. Men had
... toegewezen, vlak

... water ieder voor-

... land overstroomt.
... hutje, waarin hij
... te leven, tot hij een
... boswachter ge-

worden, past op de landerijen langs het bos en op de heuvelrand, en zorgt dat de ganzen het jonge graan niet wegvreten. Het is een grote, blonde jongen met blauwe ogen, de armste van ons allemaal.

Ik trek onze geit aan de halster mee, om haar te laten grazen langs de waterkant. Ook Pitsica komt langzamerhand naderbij. Hij loopt zo behoedzaam, dat ik zelfs zijn voetstappen niet horen kan. Plotseling staat hij naast of achter mij en zegt:

„Hei, laat je de geit grazen?”

„Jawel....”

„Pas op, dat ze niet in het korenveld komt.”

„O, die rukt zich heus niet los.”

„Zeg Darië, luister eens....”

Hij gaat languit in het gras liggen, met het gezicht naar de hemel. Hij kijkt naar de wolken, die als enorme schepen door de wind pal het noorden in worden geblazen....

„Wat wil je?”

„Blijf bij me, dan zal ik je een verhaaltje vertellen.”

„Sprookjes moet je alleen bij nacht vertellen, Oom Pitsica....”

„Ik vertel ze overdag.”

„Wat wil je, me dan vertellen?”

„Het verhaaltje van de baardeloze pope.”

„Dat heb ik gisteren al gehoord.”

„Goed, dan zal ik je het verhaal vertellen van het oude echtpaartje, dat 's nachts uit het bos terugkwam, aan één kant gevild, aan de andere kant niet....”

„Vertel op dan....”

„Er was eens....” De wolken zeilen, aangedreven door de wind, boven ons hoofd. Tussen de flarden van wolken kun je de blauwe, verrukkelijk blauwe hemel zien.

In deze winter hoor ik veel sprookjes vertellen, als de mensen bij ons of bij de Tutanu's thuis bij elkaar komen om maïs te pellen. Wij hebben maïs, dat naar de molen moet om daar

te worden gemalen. Aan de vooravond komen
 jongens en meisjes bij ons, om ons te helpen
 bij het pellen. Mijn moeder zet een kookpot
 met water op het vuur. Het water moet drie
 keer worden ververst, zodat de maïs zacht ge-
 kookt is, dan springt elk korreltje open als een
 bloem. Terwijl de maïs gekookt wordt, eten wij
 vette maïs-pap. Er wordt een lepel vet doorheen
 geroerd. De pap is zoet, je zou er wel aanhou-
 dend van willen eten, net zolang tot de duivel
 zijn klauwen in je buik zet. We hebben niet
 genoeg lepels voor zoveel mensen. De jongens
 en meisjes nemen daarom lepels mee van huis.
 Wij kloppen de maïskolven uit. De berg maïs-
 korrels wordt hoger en hoger. Wij zijn erg blij,
 als Oom Sorean uit Stanicuts er ook bij is.
 Nauwelijks begint de schemering te vallen, of
 hij gaat ons vertellen van de avonturen, die
 Pacala beleefd heeft. Hij komt niet klaar met
 zijn verhalen, zelfs niet als de morgen al
 grauwet. Telkens als hij iets vertelt, maakt hij
 het mooier en verzint er nog van alles bij.
 Alleen door die vertellingen blijven wij wak-
 ker. Oom Sorean is een zoon van Voinea Mili-
 taru, wiens vrouw, tante Sorana, een van de
 vele zusters van mijn vader is. De grootvader
 van Oom Sorian, Voinea, de zoon van de oer-
 oude Voinea, is niet zo lang geleden gestorven.
 Zijn haar was wit als sneeuw. Toen mijn Oom
 Burdulea nog een kind was, was Voinea, de
 zoon van de oude Voinea, al een volwassen
 jonkman. Toen kwam er van overheidswege een
 order, dat de gemeente een recruit moest le-
 veren. De keuze was erg moeilijk. Na lang heen
 en weer praten besloot men, Voinea onder de
 soldaten te laten gaan. Op hun verzoek kwam
 er een bereden patrouille, omsingelde het huis
 en riep Voinea naar buiten. Hij kende de stem
 van de dorpsoudste, en daar hij niets kwaads
 vermoedde, kwam hij naar buiten. De soldaten
 wierpen zich op hem en wilden hem binden.
 Hij rukte zich los en liep naar het bos. Maar

de ruiters haalden hem in, vingen hem met werptouwen, smeten hem op de grond, bonden hem vast en sleepten hem mee naar de stad. Daar knipte men hem kaal en hij moest met een hoofd zonder haren lopen. Zeven jaren bleef hij bij de soldaterij, en daarom hield hij de naam „Militaru”.

Mijn neef Sorean heeft geen zin meer, verhalen te vertellen. Zijn gezin is door een verschrikkelijke ramp getroffen. Zijn zuster — mijn nichtje Ulica — een wondermooi meisje, is krankzinnig geworden. Ze is verliefd geworden op een zekere Ienutsa Bosdoc, een jongen van de Servische kant. Hij deed zijn willetje met haar, liet haar met de schande zitten en trouwde met een andere, die lelijk was maar geld had. Mijn nichtje Ulica werd wild als een vis op het droge. Ze rukte zich het haar uit en scheurde haar kleren aan flarden. Van lieverlede werd ze kalmer, maar haar verstand bleef in de war en ze wist niets meer omtrent zichzelf of de wereld. Ze at niet en ze dronk niet. Ze pikte net als een vogeltje aan het eten en doofde als een kaarsje uit....

Tussen de voorkant van ons erf en de spoorbaan ligt een geweldig groot, met acacia's beplant stuk grond. Tussen de knoestige, ziekelijke acacia's staan twee appelbomen.... En ook ligt er tussen de acacia's verscholen een kleine opslagplaats voor maïs; daarnaast, zo mogelijk nog verscholener, een hutje. Daar wonen drie mannen, drie mannelijke bureu.... Zoals gezegd zijn het er drie: Oom Petre de Oude, Petre de Jonge en Sandu de Oude. De vierde broer, Sandu de Jonge, woont evenzo bij ons in de straat, zijn huis staat naast de spoorlijn, maar dichterbij het andere uiteinde van het dorp.

Van deze vier broers is alleen Sandu de Jonge getrouwd; hij heeft een eigen huis en gezin gesticht. De drie anderen zijn vrijgezel gebleven

en wonen in het hutje bij ons in de buurt. Kijk erreis aan, nu heb ik bijna een leugen gezegd. Petre de Oude was één hele zomer lang getrouwd, sindsdien heeft hij er de spotnaam „Musai” * van overgehouden....

„Als hij getrouwd is geweest, waarom is hij het nu dan niet meer?”

„Zijn vrouw heeft hem in de steek gelaten.”

Petre de Oude is de oudste van de gebroeders Balan. Hij is zo om en de bij de zestig. Zijn rug is krom en hij loopt aan één kant mank. Zijn huwelijk was iets heel aparts. Een boer uit Belitori, die zelf geen zoon had, nam hem als schoonzoon in huis.

De schoonvader ging met Petre de Oude gras maaien. De schoonvader maaide en de schoonzoon maaide ook. Petre stiet op een doornstruik. Hij bleef staan, keek naar de struik, schoof zijn pelsmuts van het ene oor op het andere en vroeg besluiteloos:

„Vader....! Ik stoot hier op een doornstruik; wat moet ik er mee doen?”

„Maai het ding af! Pak het bij de top vast en smijt het over je schouder achter je....”

Petre doet precies wat men hem opdraagt. Hij maait verder; daarna vraagt hij weer:

„Vader....! Ik stoot weer op een doornstruik; wat moet ik er mee doen?”

„Maai het ding af! Pak het bij de top en smijt het over je schouder achter je....”

Petre maait de struik af en gooit ze op de zoom van het weiland. Hij maait verder en vindt al weer een doornstruik. Hij blijft besluiteloos staan, schuift de muts van het ene oor op het andere, en vraagt weer aan zijn schoonvader:

„Vader! Daar heb ik al weer een doornstruik gevonden! Wat moet ik er mee doen?”

„Maai het ding af, steek het in je snuitwerk

* Musai = Schampere betiteling voor iemand, die altijd ja en amen zegt. (Vert.)

en loop naar de bliksem, zodat ik jou niet langer hoef te zien!"

Petre de Oude snijdt de struik af, nam haar in de mond en keerde naar zijn hut terug.

„Hei, broer, wat mankeert jou?" vroeg Petre de Jonge.

„Ik ben teruggekomen, omdat ik onenigheid met mijn schoonvader kreeg. We zijn met herrie uiteen gegaan."

Petre de Jonge heeft nooit een vrouw genomen. Maar Sandu de Oude wou ook opeens trouwen; de beide Petres hadden geen zin, hem dat toe te staan. Hij had natuurlijk ook weg kunnen lopen.... Maar hij had het doorlopend met zijn broers aan de stok. Eens, toen de oude en de jonge Petre in de gaten hadden, dat Sandu het niet opgaf, bonden ze hem bij nacht aan een acaciaboom vast en gaven hem een dracht slaag. Bij die gelegenheid verloor Oom Sandu zijn verstand. Dat gebeurde in de dagen, toen mijn vader nog een kind was. Sindsdien loopt Sandu de Oude onnozel rond. Hij doet geen mens kwaad, maar hij is gek. Overdag loopt hij in de boomgaard van stam naar stam en mompelt er het een en ander bij. Wat vertelt hij de bomen....? Je kunt hem moeilijk verstaan.... Bij tijd en wijle wordt hij woedend; dan neemt hij een stok en timmert op de acacia's los. Er staan honderden acacia's op het stuk land, oude en jonge. De bast van al die bomen hangt er bij. Oom Sandu ranselt op de acacia's in, alsof hij dorst. Maar de bomen zijn daarom nog niet boos op hem; ze hebben geen stem, en ook geen ogen om tranen te storten. Ze gooien alleen hun bladeren op de grond, en er groeien weer nieuwe aan. Op de appelbomen timmert Sandu niet in, met de stok niet en ook niet met stenen. Af en toe komt de idioot naar buiten en gaat naar de waterput. Hij schept water en vult zijn kan. Daarna buigt hij zich voorover, kiest de grootste stenen uit, die rondom de put liggen en

stopt er zijn hele hemd mee vol. Hij brengt de kan naar de hut terug, daarna gaat hij weer naar de boomgaard. Hij mompelt binnensmonds het een of ander. Daarna laat hij zich op zijn rechter knie neerzakken, als wou hij met een geweer gaan schieten en mikt op de acacia's. Nooit mist hij er een. De gek let goed op, dat de door hem gegooide stenen niet over de heining vliegen en iemand raken. Hij loopt in vodden rond, bijna naakt. Als hij midden in de nacht last van zijn waanidee krijgt, belet hem geen mens zijn krankzinnigheid uit te vieren. Hij mompelt een hele tijd aaneen, net zo lang als hij er zin in heeft, gaat daarna terug naar de hut en gaat tegen de drempel liggen, op het stro, net als een hond. Eens hebben zijn broers hem naar het ziekenhuis gebracht. De doktoren onderzochten hem en vonden geen geneesmiddel tegen zijn kwaal. Ook dokter Ganciu kon er geen vinden. Heeft hij ooit wel eens een geneesmiddel ontdekt voor een ziekte, sinds die man hier is? De duivel hale deze dokter Ganciu!

En die gek spreekt des nachts met de bomen. Ook de wind praat met de bomen. Een krachtige wind steekt op. Storm raast naderbij. Wervelwinden.... wervelwinden....

Mijn nichtje luistert naar de storm en wordt niet bang. Maar ze is wel bang voor het praten van de gek. Ze gaat bij mij vandaan en sluipt naar de andere hoek van de kamer, waar mijn tante Utsupar luid snurkend in bed ligt.

„Moeder, maak licht, ik ben zo bang....!”

Tante Utsupar wordt wakker, zoekt lucifers en steekt de lamp aan. Wij maken ook vader wakker. Hij neemt de lantaarn en gaat naar buiten, om de gek te kalmeren. Het lukt hem ook. Mijn vader is een van de weinigen, aan wie Oom Sandu ondanks zijn krankzinnigheid gehoorzaamt. En waarom eigenlijk?

Na een week spant tante Utsupar de paarden weer voor haar wagen. Ze legt er stro in. Het

is koud. Ditsa kruipt tot aan de schouders weg in het stro.

Als een manskerel houdt tante Utsupar de tomen en de zweep in de hand. De uitgeruste paarden zijn vol ongeduld. Ze schudden hun lange nekken, zodat de schelletjes tinkelen.

„Tudóóór!.... Maak het hek eens open!”

Nu is tante weer verdwenen en met haar ook niet Ditsa. Wij kijken hen na. De wagenwielen knerssen.

Misschien zal ik Ditsa's hazenlip niet terugzien voor het volgend jaar.

Op de tipjes van mijn vingers bleef iets zachts, iets warmes en heerlijk achter.

II: HARTJE WINTER

De wind rukt aanhoudend aan de dakspanen. De heuvel op zij van de spoorbaan was een paar jaar geleden nog met welige wijngaarden bedekt. Maar de druifluis kwam van ver opzetten en knaagde de wijnstok tot aan de wortel weg, alsof er een uitgehongerde kudde over heen was gegaan.

Als er nu iemand in de herberg drinken wil, kan hij alleen maïsbrandewijn of landwijn — een zuur afvalwijntje — krijgen. Heeft iemand zin aan zoete druiven.... de duivel mag hem halen, zo'n onverzadiglijke gast moet zich dan maar volproppen met witte, zwarte en oranje moerbeien. De tuinen staan vol met moerbeibomen. Eigenlijk is de tijd voor de moerbeien al achter de rug.... Maar langs de zomen van de weilanden kan men nog bramen en sleedoornbessen vinden, als de paarden met hun eeuwig vochtige bekken die tenminste niet weggevreten hebben. Overal waar vroeger wijngaarden waren, drong de ploeg binnen en wrikte voor na voor open. In de grond kwam tarwe, rogge en maïs. Zo ver het oog van de heuvel reikt, behoren deze onbegrensde landerijen, overkoepeld door een blauwe hemel, aan die vetzak met de bruine, stijve hoed en de gesteven boord, die met de rijzweep in de hand rondloopt. De vetzak komt nu eens te paard, dan weer met een rijtuig. De paarden voor het rijtuig hebben gouden schelletjes, zilveren schelletjes. De koetsier draagt een met linten versierde hoge hoed en zwaait een dunne, buigzame zweep. De naam van het heerschapp met de dikke buik is Gogu-Cristofor Gogu, en hij is de eigenaar van het landgoed

Belitori. Het landgoed is een van de vier, waarop onze zure dagen met hard werken voorbij gaan. .

De barrevoeters schreeuwen maar aanhoudend: „Land! land! land!”.... Er is grond genoeg, maar niet voor iedere sterveling. En zeker niet voor het soort, dat er zijn zweetdruppels op laat vallen.

„Als de grond maar van ons was,” hoor ik mijn vader zeggen, „wat zouden we dan een heel ander leven leiden. Veel en veel beter. Maar hij behoort aan de landheren en de nieuwe rijken. De bojaren die nemen het er maar goed van; en de uitbuiters, die leven in weelde. Voor ons alleen de moorddadige arbeid. Koning Cuza * heeft eens een beetje grond verdeeld onder de horige boeren. Daarom hebben de grote heren hem dan ook van de troon gestoten. Een miserabele Mof werd toen baas over ons land. Hij hield het natuurlijk met degenen, die hem hierheen hadden gehaald. En ze vergaten allemaal het gewone gemene volk. Wat zegt het liedje ook weer:

Koning werd hier een Moffengek,
Nu lopen wij met het juk op de nek.”

„Zeg dat niet, Oom Tudor; iemand zou je kunnen horen en aanbrengen bij de overheid. Dan gaat het je nog veel beroerder dan voorheen.”

* Cuza = Alisandru Ion Cuza, in 1859 door het Roemeense volk gekozen tot vorst van Muntenia en Moldavië, was de grondlegger van de huidige Roemeense staat. In 1864 deed deze voormalige kolonel een poging, om de boeren te bevrijden; hij schafte de lijfeigenschap af, opende scholen voor de boerenjeugd en beschermde ook de door de bojaren uitgebuite Zigeuners. Een complot der bojaren wierp zijn macht omver; hij stierf in 1866 in ballingschap. Carol I von Hohenzollern werd door de bojaren als koning ingehaald. Deze tak der Hohenzollerns heeft, zoals men weet, tot December 1947 over Roemenië geheerst en daarbij steeds op de feodale en fascistische kringen gesteund. (Vert.)

„Laat ze maar komen! Wie zou mij willen aanbrengen? Misschien de pope, of Bubulete, de burgemeester, of de notaris misschien....? Alle arme mensen zeggen hetzelfde. Er kunnen niet zoveel barrevoeters rondlopen, of ze klagen en vloeken. Als iets niet goed is, nou, dan is het niet goed. Basta. Vuur gloeit onder de as. Eens schiet de vlam er uit en de brand zal ver weg gezien worden....”

Mijn vader rakelt met de pook het vuur in de haard op. Het vuur flakkert, wordt ijler, de rook blauwer. De schoorsteen zuigt de rookkolom op. Eerst is de vlam geel, daarna flakkert ze rood omhoog. De tongen lekken al onder tegen de ketel. Het water begint te zingen, een teken dat het gauw zal koken.

„Vrouw, maak de maïspap klaar....”

Mijn moeder neemt twee handen vol maïs uit het meelvat. Ze zeeft ze niet eens, maar laat ze met zemelen en al in de ketel glijden. Ze mengt er een lepel zout doorheen. De pap kookt, over een paar minuten zal ze klaar zijn. Ik lik me de mond al af en slik al bij voorbaat. Ook Oom Dumitrache lekt zich de lippen. Ook hij maakt slikbewegingen en zijn adamsappel, die zo groot is als een ui, huppelt op en neer, op en neer....

Wij hebben het breed! Wij bezitten nog een halve zak maïsmeel, de anderen hebben misschien niets meer over dan een paar kommetjes onder in de zak. En als er niets meer over is dan dat....

„Als we maar grond hadden!”

Oom Dumitrache zucht; deze zucht werkt zich bij hem uit de diepte des harten naar boven. Misschien komt ze ook wel uit de maag, want zijn maag knort van honger. Als de buik hol is, verradt de schavuit ons. Steeds maar hoor je: grrr, grrr, grrr. Om die buik te verlakken, neem je dan een klompje zout in de hand, likt er wat van af en drinkt naderhand een kommetje water. Je voelt je bijna flauw vallen. Weliswaar ben je nog net zo wee en krachteloos als voorheen,

maar de ingewanden houden zich in elk geval koest.

„Het land behoort aan de bojaren — lagen de kerels allemaal maar onder de grond en groeide het gras er maar over heen,” zo vloekt mijn moeder....

Wat mijn moeder betreft, zij bezit een stukje land op de heuvel bij Stanicuts. Dat heeft ze overgehouden van haar eerste man, voor Ion en Evanghelina. Soms neemt mijn vader me mee als hij gaat ploegen, zaaien en oogsten. Een smerig stuk grond: steen en zand. Met alle kracht moet je de ploegschaar in de grond persen, tot je er eeltknobbels van in je handpalmen krijgt. De hand zwelt rood op, er komen blaren op, de blaren springen open. Er ontstaan wonden; en die doen pijn. De ossen gaan om onder het juk, ze knielen in de voren neer, je moet er met de zweep op los ranselen, om ze weer op gang te krijgen. De ploegschaar knerpt, wordt stomp en wil geen diepe voor meer snijden. Het regent. Wij strooien het zaad uit. Wij eggen het bestelde land. De tarwe schiet niet hoger op dan een el, je kunt ze niet eens met de sikkel zichten. We rukken ze net als de hennep met wortel en al uit. Midden op het land laten we een bundeltje aren staan, dat mag zijn armzalige zaden over de akker uitstrooien.

„Om Moeder Aarde te zegenen,” legt mijn moeder uit....

Op zulke heuvels, waar niets groeien wil, daar kunnen ook arme lui wel een stukje grond machtig worden. In het dal, in de golvende vlakke waar de vette landerijen liggen, voeren de landheren het bewind. Een man te paard heeft een hele dag nodig, om van het ene uiteinde van het landgoed naar het andere te rijden. En daar begint dan weer een tweede landgoed. De barrevoeters hongeren naar een stukje land.... De honger schreeuwt hun de ogen uit. Niemand hoort die stem, maar als iemand ze toch verneemt, trekt hij zijn pelsmuts over de oren — deze mut-

sen van astrakan — en doet net, of hij niets hoort....

„Verrukkelijke maïspap heb je gekookt, tante!” zegt Oom Dumitrache.

Ik zeg niets. Ik ga pas dan mijn mond weer opendoen, als ik het korstige vlies van de maïspap met de lepel van de kookpot heb geschept....

De druivenziekte, die de wijngaarden van de dorpsbewoners weggevreten heeft, vernielde ook die van de landheer, op de helling vlak bij het station, al was die ook zo uitgestrekt als een bos. Midden in de zomer liet de landheer alle dorpeelingen oproepen, om de wijnstokken met de zieke wortels uit de grond te halen en de bodem schoon te maken.

Nadien bleef het land zwart en dor. De hele helling werd met stoomploegen diep omgewoeld. „Nu,” zeiden de mensen, „zal de landheer er wel tarwe, maïs of haver verbouwen....”

In het najaar werd het gerucht verspreid, dat de bojaar in plaats van de oude wijnstokken nieuwe, uit het buitenland geïmporteerde, veredelde ranken wil laten planten.

Na de nieuwe wijnstokken kwam er op een goede morgen een lange, roodblonde Duitser met dikke brilleglazen en liep het pad af, dat door de weilanden naar het herenhuis leidt. De postbode Voicu Pants wees hem de weg. Al spoedig wist iedereen, dat de Duitser Franz Kapka heette en wijnbouwer van beroep was. Ongeveer een week na zijn komst stapte er op een ochtend ook een lange, stevige vrouw bij het station uit de trein. Haar gezicht was wit als papier, haar ogen lichtblauw, en er stonden vier kleine meisjes om haar heen. Dat waren de vrouw en de kinderen van de Duitse wijngaardenier. Men bracht hen met het tweewielige rijtuigje van de bojaar naar het herenhuis. De Duitser kreeg ook een huis. Hij onderzocht op de heuvel de omgeploegde grond en schreef van alles in een zakboekje. Daarna wachtte hij, tot de tijd voor het planten van de wijnstokken kwam.

En kijk, ook die tijd brak aan — in het najaar, na de maïsoogst....

Dag en nacht regende het aan één stuk door, alsof de hele aarde rotten moest. Maar ze rotte niet. De wind stak weer op. De regen werd verjaagd. De wolken werden uiteengeblazen. De matte najaarszon droogde de grond.

In drie dorpen schetterde op die dag de trompet. Telkens als er iets bekend moet worden gemaakt, laat de burgemeester op de horen blazen. Als de trompet klinkt, lopen de boeren te hoop voor het gemeentehuis. Het is hun helemaal niet naar de zin, dat men hen door middel van hoornsignalen naar het gemeentehuis roept. De trompet heeft hun nog nooit welkom nieuws verkondigd! De oproep, om bij het gemeentehuis te komen, betekent hoge belastingen, aanmelding voor de militaire dienst, voor bezitters van paarden en wagens corvée met wagens en trekdieren, maar voor degenen die helemaal niets hebben betekent het herendienst met de naakte handen.

Disj, de veteraan van het dorp, blies de trompet, eerst voor het gemeentehuis, later aan het uiteinde van het dorp en aan de benedenloop van de beek, zodat ook de nederzettingen aan de overzij het kunnen horen, alsmede voor het huis van de pope, in het straatje, dat naar de Vlada-poel, aan de andere kant van het dorp, leidt.

De mensen liepen bij troepjes naar het gemeentehuis. Burgemeester Bubulete, notaris Stanescu en de gendarme Juvete stonden op de drempel. Die is heel hoog: drie treden moet iedereen beklimmen, die naar binnen wil. Als iemand op die drempel staat, maakt hij de indruk, alsof hij op een stoel is gaan staan. Hij bevindt zich hoger dan alle anderen, en zijn blik reikt ver. Burgemeester Bubulete was jaren aaneen rentmeester op het landgoed van de Miliarezi Milian Gerasië, die door de dorpsbewoners de „Gortkop” werd genoemd. In die functie was hij bezitter geworden van vee en grond. Nu is hij een welgesteld man. Door tussenkomst van de bojaar

heeft de prefect van het district de voormalige zaakwaarnemer tot burgemeester benoemd.

Niemand durft zich nu iets tegen burgemeester Bubulete te veroorloven, hij is immers de vertrouweling van de landheer....! Zelfs voor de prefect is Bubulete niet bang. Waarom zou hij ook? De chef van het district is immers een schoonzoon van de bojaar. Wat kunnen de schoonvader en de schoonzoon mij schelen....!

De burgemeester was in dienst sergeant, hij heeft dus verstand van cijfers en hij kan ook zijn naam schrijven. Met barse stem spreekt hij de boeren toe. Hij duwt de handen in de broekzakken. Over zijn vooruitstekende buik zit een gebloemde rode sjerp gespannen. Hij gooit het hoofd in de nek, — de mensen kunnen zijn vette onderkin zien.

„Zo, zijn jullie daar?”

Petre uit de familie Zgamâie, een klein zwart manneke — enkel vel over been — komt uit de menigte naar voren.

„Waarom vraag je dat, burgemeester? Zie je dan niet, dat we hier zijn? Of ben je soms blind geworden? Sinds wanneer kijk je niet met je ogen?”

„Sinds hij baas over de gemeente is,” lachte Titsa Uje, „want sinds die tijd eet hij elke dag gesmoorde kippenbout, daarom kan hij niet zien. Jullie kennen het sprookje toch wel....”

De dorpelingen — vrouwen en kinderen — grinniken. Ze stoten elkaar met de elleboog aan.

„Aha, kijk er eis aan, twee schobbejakken! Met jullie heb ik nog een oude rekening te vereffenen. Op een dag zal ik ze vereffenen ook....”

„Of in een mooie nacht, mijnheer de burgemeester, als je naar je liefje aan de overzij van de brug gaat....”

De mensenmenigte lacht nog harder. Er maakt zich een vrouw los uit het gedrang en verschuilt zich in de achterhoede; het is Siva Persju, de minnares van de burgemeester.

Zo groot als de burgemeester eerst was, zo

klein wordt hij nu plotseling. Ook zijn stem klinkt nederiger. Niculaë Trânca staat leunend op zijn stok, naast Zgamâie. Nu keert hij zich naar de menigte toe en zegt:

„De vergadering zal vandaag beroerd aflopen.”

Juvete scharrelt met een geweer, als zou hij er zo meteen mee gaan vrijen.

„Waarom speelt u met dat mooie geweertje, mijnheer de brigadier, ik hoop toch niet, dat u voor de grap op ons in wilt paffen?” vraagt Ion Ududuj hem.

Titsa Uje voegt er aan toe:

„En wat nog, al wilde hij het graag? Geloof jij, dat het hem lukken zou? Er staan hier een massa mensen. Zoveel kogels heeft ie niet eens....”

Plotseling verandert de gezichtsuitdrukking van de gendarme. Hij neemt het geweer van de schouder en laadt het. De dorpelingen sluiten de kring om hem heen nog nauwer. De gendarme houdt de karabijn schietklaar, de vinger aan de haan. Hij doet een halve stap achterwaarts. De notaris een hele. Burgemeester Bubulete zelfs twee, om vervolgens in het gemeentehuis te verdwijnen.

„Daarvoor hebben we jullie niet laten komen,” begon de gendarme. „Geen grapjes alsjeblieft. Jullie staan hier om de order van de autoriteiten te vernemen. Er is een bevel van de prefectuur gekomen, dat iedereen, groot en klein, die in contract staat met het landgoed van mijnheer Gerasië, morgen moet opkomen om te helpen bij het planten van de wijnstokken. En wel iedere dag, net zo lang tot het werk klaar is....!”

„We geloven graag, dat de chef van het district zulke bevelen uitdeelt,” barst nu Alecu Ovedenië, een arme dagloner uit de kleine kolonie, uit. „Hij is immers een schoonzoon van de bojaar. Morgen of overmorgen erft hij die wijngaard, als God — of liever de duivel — wil, dat de dikke buik van mijnheer Gerasië als een varkensblaas knapt.”

„Waarom moeten wij dat werk opknappen, mijnheer de brigadier?” vraagt Ilië Gascanu. „Dat staat niet in ons contract. Ik kan lezen en schrijven. Voor ik het contract ondertekende, heb ik het met aandacht gelezen, en als het niet in het contract staat, ga ik ook geen wijnstokken planten. We zullen nog eens zien, wat ze me daarvoor maken. Misschien bij levenden lijve villen?”

De gendarme gooit het geweer over de schouder en begint te lachen.

„Mensenkinderen, schei toch uit met die stomiteiten! Gaat het hier soms over het contract? Wat bliksemt het ons, wat er al of niet in dat contract staat? Wij kregen de order, jullie op te roepen voor het werk, en een order — dat weten de mannen hier wel, die soldaat geweest zijn — is er, om zonder gemopper te worden uitgevoerd. Net als in de militaire dienst. Wat kramen jullie voor onzin uit? Jullie willen bloed vergieten? Laat ik jullie zeggen, dat ik zelf helemaal niet naar een bloedbad verlang. Ik geef jullie de vaderlijke raad: verzet je niet, maar kom werken zoals de order het voorschrijft. De wijngaard van de landheer is door de druifluis kapot gemaakt. Maar hij heeft een wijngaard nodig, en wij moeten de arme man helpen, om nieuwe wijnstokken in de grond te zetten. Hij heeft stekken uit Frankrijk laten komen, die tegen een stootje kunnen. Geen ziekte zal daar in komen. Is jullie verstand op de loop? Willen jullie dan niet, dat ook ons dorp een mooie wijngaard heeft? Dat wij ook druiven zien?”

„Natuurlijk willen we dat, waarom niet? Maar wij willen nog iets anders: dat wij de druiven in onze eigen wijngaarden zien en niet in die van de bojaar, want wat van de grote heren is, daar mag zelfs de duivel geen poot naar uitsteken.”

Tot nog toe hadden alleen de mannen het woord gedaan. Maar wat bezielde de vrouw van Chiritsa Speriatu, toen ze zich zo onverhoeds in het gesprek mengde? De gendarme was stomverbaasd.

„Wie verbiedt jullie nou, om ook wijnstokken

te planten?" zei notaris Stanescu. „Ik herhaal, wat de brigadier hier daareven al gezegd heeft: plant eerst de wijnstokken voor de landheer, dan kunnen jullie naderhand voor je zelf wijnstokken planten, als jullie zoveel zin in druiven hebt. Laten wij een proef nemen met de wijngaard van de bojaar: we zullen dan eens zien, of die nieuwe stekken het hier doen, ja dan nee."

„Die proef wordt genomen op zijn land, maar met ons zweet."

„Wie wilden jullie dan de wijnstokken laten planten? De bojaar zelf? Maar de bojaar...."

„Ja, ja, we weten het al: de bojaar is te vet en kan zich niet bukken," hoorde men iemand uit de mensentroep roepen.

De gendarme had zijn tegenwoordigheid van geest herkreken. Burgemeester Bubulete komt naar buiten en fluistert hem iets in.

„Met één woord dus" — de burgemeester heeft weer moed gevat — „jullie vertikken het om aan het werk te gaan?"

„Als het niet in ons contract staat, vertikken we het...."

„En ik zeg jullie, dat je aan de slag gaat!"

„En wij zeggen: nee!" antwoordt de menigte.

Men hoort getrappel van paardenhoeven aan de kant van het station. Achter de dorpsbewoners scharen zich zes bereden gendarmes op een rij. Baneasa ligt niet zo ver van ons vandaan — een paar kilometer maar. Daar ligt een troepje gendarmes gedetacheerd — twaalf man onder wachtmeester Burla.

De gendarmes dragen hun karabijn dwars over de rug en een rijzweep in de hand. Wachtmeester Burla, politie-commandant van het district, is een kleine, dikke, gedrongen man met een hangsnor en een sik. De mensen keren zich naar hem toe.

„Hiedaar, luitjes, wat mankeert jullie? Wat moet ik horen?"

„Wat hebt u dan gehoord, wachtmeester?" vraagt Ududuj.

„Dat jullie morgen niet aan de slag willen gaan!”

„Natuurlijk niet, als dat niet in het contract staat!”

„Aha, ik zal jullie eens een contract laten proeven!” Hij geeft een teken. De gendarmes omsingelen de mensentroep. De wachtmeester heft zich op in de stijgbengels en brult:

„Timmer d'r op!”

De gendarmes jagen hun paarden in de mensennenigte op. De zwepen gieren. Op hoofden, halzen, ruggen, striemen de klappen neer.

De mensen stuiven uit elkaar. Sommigen struikelen en vallen. De paarden van de gendarmes rennen over hen heen. De drijfjacht wordt voortgezet in de kleine straatjes. Op de vluchtelingen suizen de zweepslagen neer. Vrouwen gillen luid.

Ududuj, Ovedenië en Titsa Uje worden gegrepen en naar het gemeentehuis gesleept.

De gendarmes zijn van de paarden gestegen. Twee van hen vormen met geladen geweer een wachtpost voor de ingang van het gemeentehuis. De gevangenen worden geranseld, tot het bloed hun van het lijf loopt. Burla zelf geeft ze van leer. Vervolgens worden hun handen op de rug gebonden; tussen de bereden politiemannen in worden ze naar Baneasa gebracht.

Kort daarop hoorden wij, dat de gevangenen nog in dezelfde nacht van de ene wachtpost naar de andere werden gesleept. Men zal hen wegens het verwekken van oproer tegen het gezag voor de rechtbank dagen....

De volgende morgen kwam een eskadron gendarmes met de trein bij het station aan. Zij verdeelden zich in groepjes en doorzochten het hele dorp, huis na huis. De boeren werden naar buiten gejaagd, om de corvée van het wijnplanten op te knappen....

De gendarmes bleven een week lang in het dorp.

In de loop van die week plantten de dorpeelingen onder toezicht en op aanwijzing van de

wijnbouwer Franz Kapka de stekken voor de bojaar. Later werd om dat land een hoge planken schutting getimmerd.

De drie mishandelde boeren kwamen tegen Kerstmis in het dorp terug. Ze hadden drie maanden in de nor gezeten.

En daar bleef het dan bij....

Sindsdien zijn al weer een paar jaar voorbijgegaan. De wijngaard van mijnheer Gherasië gedijt inderdaad wonderfraai. In de hele omgeving vindt je zijns gelijke niet. In het voorjaar trekt het hele dorp er op uit, om de ranken af te dekken en aan de stokken te binden. Vervolgens gaat het hele dorp vier keer per jaar spuiten en schoffelen, om te zorgen dat niets de bloei van de wijnstokken in de weg zal staan. In het najaar, als de eerste rijp gevallen is, wordt het hele dorp uit de huizen gehaald, om te helpen plukken. Voor ze achter de schutting van de wijngaard verdwijnen, krijgt ieder een mandje en een mes. Maar twee opzichters binden tegelijk iedereen, hetzij man of vrouw, een muilkorf voor het gezicht....

Weet je, wat een muilkorf is? Een uit draad gevlochten net, dat de mond bedekt. Het net is zo dicht als een zeef. Ademhalen kun je er net nog mee. Ook kun je je speeksel door de muilkorf wegspuwen. Maar het is volslagen ondoenlijk, ook maar een enkele druif door de stalen mazen heen in je snoet te steken. Notaris Stanescu legt de boeren uit: de rekening van de bojaar moet kloppen; tijdens de wijnoogst zijn vier-, vijfhonderd man in de wijngaard aan de slag. Als elk van hen ook maar één druif opat, zou dat dagelijks een schadepost van vier-, vijfhonderd druiven voor de bojaar betekenen.... En dat is geen kleinigheid!.... De wijnstokken buigen krakend door onder het gewicht van de druiven. Zwaar zijn de witte, zwarte en rosse druiven; sommige vruchten zijn haast zo groot als noten. Zou men dan zoveel vruchten verloren kunnen

laten gaan? Nooit ofte nimmer! Kan men zich elke dag weer ettelijke honderden druiven laten ontroven? Bestaat niet! Als de oogst maar één dag duurde, zou het nog gaan. Maar de jaren zijn goed, de vereiste arbeid werd te rechter tijd verricht, de opbrengst is kolossaal en de oogst duurt op zijn minst veertien dagen....

Het is winter. Ik ben een handlengte groter geworden. In de bakoven brandt het vuur. Het sneeuwt; aan één stuk door sneeuwt het. Is de hemel misschien open gebarsten? Sinds het na-jaar sneeuwt het nu al maar door. Steeds hoger reikt de sneeuw, eerst tot de enkels, dan tot de knieën, daarna nog hoger, tot het middel. Een ravijn door die sneeuwlaag verbindt ons huis met de waterput, een ander diep pad loopt naar de koeienstal en de schuur.

Een, twee, drie, vier.... negen. Met zijn negenen kinderen zitten we in de kamer. Voor zover ik weet, hebben we er nog meer. Een nam zijn lot zelf in handen en trok de wereld in. Nu en dan krijgen we bericht van hem. Goede berichten; hij is nog altijd niet naar de kelder....

We zitten op een kluitje gedrongen en zouden toch zo graag wat rondtollen!.... Maar daar is geen plaats voor. Hier de wand en daar het bed, ginds de deur en het raam. Wij maken ruzie, in ernst en voor de grap, wij verzinnen gekheden, wij lossen raadsels op en vertellen elkaar sprookjes. Prachtig is dat sprookje van de roodbonte os, dat zouden we steeds maar weer willen horen....

Het raam!.... Het is grijs, van buiten dichtgevroren. Het scheidt ons van de grijze buitenwereld, het sluit ons af van het leven. De acacia's dienen tot schommelstoel voor bonte, langstaartige eksters, krassende raven met veren zo zwart als het gewaad van de pope, die op de grond spuwt als ik hem groet.

Vogels pikken tegen het raam. Ze zijn grijs als

de buitenlucht. Ze zijn nog grijzer. Sommige hebben rode kropjes.

Winter. Lawaai. De honden tieren. Er komt een boerenman in de kamer. Hij schudt de sneeuw van zijn pelmuts. Het is een grote muts, gemaakt van een wit-zwarte schaapsvacht. Hij groet ons:

„Gods zegen....!”

„Welkom, neef.”

Pascu is mijn oudste neef. Hij overhandigt mijn ouders een dikbuikige, met zwarte ringen versierde, roodlemen kruik. Hij nodigt ons uit, om te drinken.

„Ik ben gekomen, om jullie uit te nodigen op de bruiloft van buurman Stan, vanavond. Men heeft mij opgedragen als bruidsjonker op te treden....”

„We komen.”

Mijn vader gaat, zo ook mijn moeder en mijn zusters Evanghelina en Ritsa, alsmede mijn broer Ion. Ik sluit als laatste de rij. De bruiloft is vlak bij ons, zo dichtbij, dat ik met een steen het bruidshuis van ons erf uit zou kunnen raken.

Stanitsa de bruidegom is een broer van neef Mihalache, die met tante Mitra getrouwd is. Beiden zijn zoons van tante Petra. Zij is weduwe en laat ons lepels en lepels vol petroleum drinken, als we keelpijn hebben.

De jongens werken hard. Ze werken net als wij op drie landgoederen: in Belitori, Saiele en Secara. Oom Mihalache heeft zijn vrouw ver weg gehaald, uit Râibasa in de buurt van de Olt. Een forse vrouw. Sommigen vinden haar al te fors: goed voor het werk en goed voor de vrijerij. Ze draagt een zak van een halve centenaar op de schouders als een veren kussen. Haar snijtanden staan ver van elkaar, en ze spreekt met een zware stem, net een kerel. Tegen de avond struinen ondernemende jongelui rond om hun huis. In het dorp beweert men, dat de vrouw met de brede tanden niet afkerig is van een zijsprong: mijn neef Vasile, de zoon van Oom Voicu, loert ook al op haar.

„Mijn vader maakt hem er een verwijt van, ook al hebben we dan een vele lopen met zijn moeder, tante Hazarea. . . .

„Pas op jij! Mihalache slaat je nog eens dood! Je bent nog maar net getrouwd, of je zit zijn vrouw al achter de vooden. . . .”

„Wij wil te wat doen?”

Hij blaast zich op als een stoterse haan; alleen de kam en de veren mankeren er aan. Hij heeft nog maar een paar haartjes om de kin en wil ze niet afscheren.

„Ja, jou. . . .”

„Wat dacht je, dat ik niet terug kon slaan?”

„Het is nog een geluk voor neef Vasile en de andere heet gebakerden, dat Oom Mihalache zich er niet bijster druk om maakt. Er is gebleken, dat zijn vrouw onvruchtbaar is. Of misschien houdt hij haar ook voor onvruchtbaar. Als hij haar toestond te doen, wat ze graag wou — zo raden de oude wijven hem aan — dan zou het teeval misschien nog wel eens kinderen onder zijn dak brengen. Al wat in jouw tuin uit de grond schiet is van jou, en van niemand anders. En per slot van zaken heeft tante Mitra als bruid zes solide gouden halskettingen meegebracht. Sindsdien zijn de zes al negen geworden, en die halssieraden zullen in aantal blijven toenemen. Dat is een vrouw die er de slag van te pakken heeft. In het najaar, toen het derdepart van de landopbrengsten werd uitgedeeld, wenkte Cristofor de zaakwaarnemer haar met zijn zweep:

„Kom mee naar het kasteel, jij!”

Waarom zou tante Mitra niet naar het kasteel gaan? De andere vrouwen wachtten fluisterend en giechelend naast de stapel maïs. Tante Mitra bleef niet lang weg. Ze kwam terug en bracht haar borstdoek in de goede plooi. De vrouwen vlogen op haar af.

„Wat heeft ie met je uitgevoerd?”

„Wat zou hij? Bijna niets, hij is een zwakkeling, hij houdt zich alleen maar groot. . . .”

En Oom Mihalache kon met een hoog opgela-

den wagen vol met maïs naar huis rijden. De ossen kreunen en snuiven, als lagen er stenen op de wagen. . . . De anderen hadden maar een paar kop maïs op hun platte karren.

De contract-boeren werken op het landgoed. Geen van hen houdt zoveel tijd over, dat hij op zijn eigen landje ook maar een handbreedte zou kunnen omploegen. De gendarmes zorgen er wel voor, dat er te rechter tijd voor de bojaren geploegd wordt, of de mensen er zin in hebben, ja dan neen. De maïs wordt uitgeschud en naast het kasteel in de opslag gebracht. Als de hele opbrengst van de landerijen gehaald is, komt de bojaar met zijn zaakwaarnemer, om het derde-part te verdelen. Maar de bojaar neemt bijna drie derdeparten voor zichzelf, en jij moet maar zien hoe jij je aandeel binnen krijgt. Tegen de Adventstijd kun je al niets meer naar de molen brengen. Dan ga je naar het kasteel en leent er tarwe. De bojaar leent ze jou, als je eerst een uur of twee uur op het bordes hebt staan darren.

„Hoeveel zakken maïs heb je nodig, Tudor?”

„Drie, mijnheer de bojaar.”

„Betaal je met geld of in het najaar met landopbrengst?”

„Ik heb geen geld! Bojaar Gogu. . . .”

Voor drie zakken moet je er negen teruggeven, soms zelfs twaalf. Met Kerstmis is de maïs enorm duur. Maar in het najaar is de prijs belachelijk laag en toch moet de boer voor die belachelijke prijs zijn oogst van de hand doen. De belastinggaarders gunnen hem geen ogenblik, om op adem te komen. De belastingen moeten worden opgebracht. De boeren betalen. Bij degenen, die niet betalen, worden de emmers, de kookketel voor de maïspap, zelfs het laatste hoofdkussen in onderpand genomen. . . .

Oom Mihalache heeft een rood, bol gezicht. Hij is zo dik, of hij uit de naden zal knappen. Oom Stanitsa is kort en gedrongen. Alsof iemand hem

keer op keer met een wagenrad op het hoofd geslagen had om te zorgen, dat hij niet zo hoog zou opschieten als de natuur het bedoeld had. Zijn neus hangt over zijn mondwerk heen, net een snavel, zijn ogen zijn listig en een tikkeltje scheel. Hij zocht in een klein dorpje uit de omtrek een vrouw met een grote bruidsschat uit. „De duivel zal haar halen!” Een gezicht zonder uitdrukking en met zomersproeten heeft dat schaap, haar vlechten zijn lang, dun en geel als rijpe tarwe. Ze droeg een gebloemde plooirok. Over haar blauw opgewerkte blouse een keursje van bont. Dat is een teken, dat haar vader een massa schapen heeft, een grote kudde, en niet alleen landerijen. Dit meisje kreeg als bruidsschat zes moederschapen uit Caracalu met de jongen er in, alsmede een witte koe met kalf. Bovendien kreeg ze een wagen vol tapijten, linnengoed en andere kledij. Ook stukken land in het dal aan de beek, op de plaats waar de Bulgaren van de overzijde van de Donau komen, om in de groentetuinen te werken.

„Bravo!” hoort men de jongens roepen, die in een troepje voor de deur staan. „Bravo — dat is een knappe meid!”

Alsof de jongens zelf toonbeelden van schoonheid zijn. Ze barsten bijna van de lach.

Het huisje heeft twee vertrekken en twee schoorstenen. In de ene kamer wordt de bruiloft gevierd. In de andere staat het bruidsbed met veel pracht en praal te wachten. De hoofdkussens zijn met schapenwol gevuld. Over de gewone stromat is een tapijt gespreid. Een lawaai van je welste.... De bruiloft is nog maar net op gang. Morgen gaat het pas goed beginnen, als het jonge paar zijn vingerafdrukken in het stamregister heeft geprent en de pope hen in de kerk heeft ingezegend. Schragen rijen zich langs de wanden. Grote dikbuikige potten staan op het vuur. Het geurt naar varkensvlees met zuurkool. Uit zwarte ruwe aardewerken potten wordt gedronken, uit aardewerkborden eten ze met de handen de gevulde kool met het varkensvlees.

Het brood is vers, men heeft de korsten met eiwit extra glimmend gemaakt. De doedelzak en de fluit laten zich snerpend horen. De pokdalige Zigeuner klemmt de viool tegen zijn harige borst en krast over de snaren. De jongelui, die volgens gewoonte ongenood binnen lopen, worden onthaald op borden vol gevulde zuurkool en vers brood, dat ze staande verorberen. Ook schenkt men hun brandewijn in lemen bekers. Een van de jongelui loopt naar buiten, hij stoot langgestrekte, uitgelaten kreten uit. De nacht is zwart, men kan het donker wel snijden. De meisjes glippen alleen of met zijn tweeën heimelijk naar buiten. Ze blijven in de buurt van de hooimijt of van de schuur. Ze komen terug met verkreukelde rokken, de beet van tanden staat in hun gezicht — de beet van de kou....

De nachttrein komt met een staart van stuwende vonken tegen de helling ophijgen. De vonken — blauwe en rode wespenzwermen — dalen neer over het dorp, ze vallen en doven uit in de dichte sneeuwjacht, die het losse dek van vlokken aanhoudend ophoogt.

Het is middernacht. De bruidegom neemt zijn uitverkorene bij de hand en geleidt haar naar het bruidsbed, dat op hen wacht.

„Kom, Maritsica!” — Hij vreet haar zowat met de ogen op.

„Als jij het wilt....” Zij trilt als een espenblad.

Tussen de rokken van de vrouwen door kijk ik naar de ogen van de bruid. Er ligt een floers over, als bij een kalf, dat men naar de slachtbank duwt. De pokdalige Zigeuner krast nog veel woester op zijn instrument en zingt tussen de tanden een obscene liedje: „Toen ik nog een eerbaar meisje bij mijn moeder was....”

De schoonmoeder van de jonge vrouw houdt met de oude vrouwen, de jonge vrouwen en de meisjes wacht voor de deur. De oudste der bruidsvrouwen draagt een nachthemd van natuurzij, zo dun dat je er doorheen kunt kijken en wel met je tong doormidden snijden. Ze reikt het de bruid:

„Pak aan, Maritsica.... en maak ons niet te schande.”

Het bruidspaar gaat naar binnen. De deur wordt achter hen gesloten. Men hoort, hoe daar binnen de knip er op gaat.

De dikke Nastasia Boboc pakt me bij mijn oren.

„Heidaar, kreng van een jongen, wat sta je te dringen?”

„Waarom zou ik niet dringen?”

Tante Mitra woelt met de tang stukjes hout uit de as van de haard en doet ze in een nieuwe pot. Gloeiende as, vuur. Ze geeft de pot aan de jongelui door, die bij de deur staan.

„Dat zal kletsen als een geweer, nog harder dan een schot....”

De doedelzak zuigt zich vol en snerpt. De klarinet giert het uit. Ook de luit is gek geworden in de handen van de pokdalige, die haar omarmt en haar de darmen tokkelt.

„Hoei, hoei, Zigeuners, zet 'em op!”

De Zigeuners spelen, zolang de instrumenten het uithouden, tot de grens van een katzwijn.

„Boem, kets, poef-paf....!”

Men heeft de met vurige sintels gevulde aarden pot onder het raam in brokken geslagen. Men schiet in de lucht met oude Turkse pistolen. De heuvels vangen het tumult op en kaatsen het terug, al zwakker en zwakker....

De bruidegom komt naar buiten rennen. Hij slaat de deur hard dicht. Is het huis in brand gevlogen of uit de voegen geraakt....?

„Hier met het bruidshemd!” roept de schoonmoeder.

„We willen het bruidshemd zien,” zegt het oudste bruidsmisje.

„Wat voor hemd nou weer? Ik kan geen hemd laten zien. Ze is al lang geen maagd meer. Een vrouw is ze, mijn bruid is een vrouw....”

De vrouwen rennen bij de bruid naar binnen.

Maritsica zit gehurkt boven op het bed. Ze houdt haar ribben vast en jammert en klaagt.

„Die verdoemde kerel heeft me de botten gekraakt....”

Onder haar ogen liggen blauwe kringen. Met de vuisten, met de hielen heeft hij haar geslagen en getrapt.

De bruidegom tiert:

„De Zigeuners moeten hun bek houden. Laten we de oude zede volgen, laten we haar naar vader terug brengen. We laten ze rijden op de landbezem en smijten haar dan op het erf, anders slaat de hagel mijn landerijen plat en mijn ossen zullen kreperen.”

„Zeg op, wie was de schobbejak, met wie je je hebt afgegeven?” vraagt de schoonmoeder.

Maritsica houdt haar mond; wat voor nut heeft het ook, zo iets te bekennen....

De mannen gaan met brandende lantaarns naar het erf, halen de ossen uit de stal, de bezem uit de schuur. Ze spannen er de ossen voor. De landbezem is een ding, dat op een slee lijkt: tussen twee houten balken zitten bundels takken en doornige knoesten geklemd. Met de landbezem gaat men na het bestellen van de landerijen over de akkers heen, om de kluiten te breken en te effenen.

Maritsica gooit zich het kleine keursje van bont om de schouders, knoopt zich de hoofddoek om en slaat de handen voor het gezicht. Men zal haar naar moeder terug brengen op de landbezem, begeleid door de bruiloftsgangers, de Zigeuners en de rest. Zij wist, dat het zo verlopen zou. Het hele dorp zal het getier vernemen en zich afvragen, wat er aan de hand is. Doet er niet toe, nu slaapt toch al geen sterveling meer. Men duwt haar naar buiten en smijt haar op de bezem. De stoet zet zich in beweging. De Zigeuners maken helse muziek. Nu om de boel voor de gek te houden. De doedelzak brult als een stier. De luit krijst. De klarinet is met speeksel en al aan de lippen van de muzikant vastgevroren.

Deuren worden opengerukt. Hekken knersen. De honden zijn als dol, ze blaffen en gaan te keer.

Het sneeuwt. Het sneeuwt aan één stuk door. De sneeuw valt uit de lucht, die je niet kunt zien en waarvan je niet weet, hoe hoog ze is.

De bruiloftsstoet hobbelt over de dichtgevroren beek. In diepe duisternis ligt het ouderhuis van Maritsica. De bruiloftsgangers steken lantaarns aan. De schoonvader van de bruidegom komt naar de poort in de heining. Ook de broers van de bruid komen naar buiten. Haar moeder vertoont zich in een enorme omslagdoek op het erf.

„Hela! wat is er aan de hand? Inval van de Tataren?”

„Schoonvader, we brengen jou je dochter terug, ze is geen maagd meer.”

De schoonvader staat een ogenblik paf; hij begrijpt alles en vermant zich inderijl. Hij pakt zijn vrouw bij de haren en sleept haar over het erf. Maar goed, dat de sneeuw zo zacht is.

„Dat heb jij geweten, dat heb jij geweten....!” Hij geeft er haar geweldig van langs. De bruiloftsgasten proberen tussenbeide te komen.

„Schei uit, man, je zult haar nog vermoorden....”

„En wat dan nog! 't Is toch mijn vrouw! Waar bemoeien jullie je mee?”

Maar hij laat haar lopen. Maritsica zit nog steeds op de landbezem, haar hart is als ineengeschrompeld; zo klein als een erwtje. En het hamert toch verschrikkelijk.

De schoonzoon, de bruidsjonker en de gasten gaan naar binnen. De beide moeders staan naast Maritsica, die op de bezem in elkaar krimpt, en fluisteren met elkaar. Men zal haar toch niet om zo'n kleinigheidje vermoorden. Dit is niet het eerste geval in de buurt.

„Geef nog twee bunders land en zes schapen uit Caracula met de jongen er in.”

„Geen snars geef ik, jij armoedzaaister. Je zou me het liefst de ziel nog uit het lijf halen. Je krijgt er geen snars bij. Als het je gelegen komt, dan is het goed, en zo niet....”

Men maakt een kookpot vol brandewijn gloeiend boven een stovuur. De mensen klinken, drinken en schelden de bruid de huid vol. Ze gaan bijna met de vuisten tegen elkaar te keer.

„Geef er nog wat bij,” bedelt Stanicu.

„Ik geef er nog een bunder land en drie drachtige schapen bij, zodat het dorp niet bewerken kan, dat ik een hart van steen heb. En meer geef ik niet, jij struikrover.”

„Zeg dan niet, dat ik een struikrover ben...”

„En toch zeg ik het, waarom zou ik mijn mond houden, als het me in de kop komt? Als het niet naar je zin is, zoek ik wel een andere man voor mijn dochter, en een betere ook....”

„Wat heb je gezegd, dat je geven wou?”

„Een bunder land en drie schapen....”

„Nou, in godsnaam, laat het dan zo! Ik houd veel te veel van je dochter, anders had ik het niet voor zo’n schijntje gedaan. Maar de schapen moeten drachtig zijn....”

„Ja, de jongen zitten er in....”

De bruiloftsstoet keert terug. Maritsica begint te huilen. Geen mens maakt zich druk over haar. De Zigeuners vallen terug in hun oude zonden.

Het hele dorp blijft in beroering, tot de mistroostige morgenschemering doorbreekt. De hemel hangt op de huizen als een kwabberbuik. Maritsica’s ribben doen geen pijn méer....

Maar er zijn heel wat meisjes in het dorp, die wel pijn in de zij hebben. Na de hora gaan de jongens en meisjes in de lente door de heuvels wandelen. Eerst worden de paren verdeeld.

„Ilinca, ga jij met mij mee....?”

„Nee, ik wil niet.”

„Waarom niet?”

„Nou, omdat ik niet wil. Ik ga met Gheorghitsa mee.”

„Dan smeer ik vannacht teer op je deur.”

„Smeer maar raak, als je daar zin in hebt. Mijn vader zal je weten te vinden.”

„Ga jij met mij de heuvel op, Petrutsa?”

„Ja, ik ga mee, als je je fatsoenlijk gedraagt.”

Voor zonsondergang is de hora afgelopen. De jongens gaan het eerst naar boven. Eentje loopt voorop en bespeelt de fluit. Parvu Gabunea, mijn neef, bespeelt het accordeon. Zijn vader gaat daar in de kroeg prat op.

„Mijn zoon Parvu heeft een heldere kop.... Met vingers en klauwen kan ie spelen.... Mijn lieveling is ie. Met de klauwieren maakt ie muziek.”

„Schei uit, snoef niet zo, Tudor, ook andere jongens kunnen muziek maken.”

„Ja, ze spelen, ik zeg toch niet dat ze niet kunnen spelen, maar zoals mijn Parvu, zo kan niemand het. Luister eens, hoe hij speelt, het hart breekt je doormidden.”

De meisjes gaan de jongens in groepjes achterna, het paadje op. Wij sluipen hen na. Een van de jongens blijft staan en draait zich om naar ons.

„Heidaar, waarom lopen jullie ons achterna?”

„En wat zou dat nog?”

Ze proberen ons met kluitjes aarde terug te jagen en smijten ons na. Ook een bak! Ze raken ons toch nooit. Wij verstaan de kunst, uit te wijken. De kluitjes vallen naast ons neer en spatten uiteen. Eindelijk houden ze er maar mee op. Bij de acacia's neemt elke jongeman zijn meisje aan de arm. Ze gaan allemaal een kant uit. Ze gaan in het gras naast elkaar liggen en omhelzen elkaar. Ze spreken alsmaar van trouwen. Wij gapen het aan. Soms barst er een in scheldwoorden uit. Wij schelden terug, wij laten ons nooit onbetuigd.

„Kom vanavond aan de heining, als ik fluit.”

„Ik kom, als mijn moeder slaapt.”

„Die zal wel in slaap vallen.”

In het dorp hoor je zoveel vertellen.... De dochter van Ivanusj heeft een zwangerschap van deze uitstapjes overgehouden.

„Van wie, zeg op!”

„Van de zoon van Beldië....”

Die Beldië heeft geluk. De dochter van Ivanusj krijgt land mee. Hij zou zijn dochter nooit aan een arme slokker hebben uitgehuwelijkt. Anghelus Beldië is een knappe vent, fris als een glas water, dat je zo zou willen opdrinken. Maar zo arm, dat zijns gelijke niet te vinden is. Ja, toch: Oom Pitsica....

Ivanusj neemt Beldië als schoonzoon bij zich in huis, daar hij maar één dochter heeft. Lelijk is ze niet, maar schokkend zijn haar bekoorlijkheden ook weer niet.... Bekoorlijkheden vergaan; landerijen blijven. En wie landerijen heeft, die krijgt geen pijn in zijn hoofd....

„Nou, en Aposta van Cuclea dan?”

De buik zit haar zowat onder de neus en zij zegt niet, wie de aanstichter van het onheil is.

In het geniep brengt Aposta haar kind ter wereld. Op een mooie dag zien de dorpsbewoners haar weer dun en slank rondlopen.

Het geklets deed de ronde.

„Heeft ze het misschien laten wegmaken?”

„Wel nee, ze heeft het ter wereld gebracht en daarna vermoord.”

Men liet haar op het gemeentehuis komen. Juvete heeft haar verhoord en toen naar het politie-posthuis gebracht.

„Wat heb je met het kind uitgevoerd?”

„Wat voor kind?”

„Het kind, dat je ter wereld hebt gebracht.”

„Ik heb geen kind ter wereld gebracht.”

Men verhoort haar lange tijd. Eindelijk bekende ze. Het kind had ze onder de mesthoop begraven. Men bracht haar er bij en groef het op. Het was een klein hoopje vlees, aan het halsje zag men de zwarte sporen van wurgende vingers.

„Ik wou het niet levend begraven, ik had er zo'n medelijden mee. Het had blauwe oogjes, net als Milutsa.”

„Zei je Milutsa?”

„Milutsa, die hier in de vakantie thuis was

en beloofd had, met me te trouwen. Maar toen hij hoorde, dat ik zwanger geworden was, kwam hij 's nachts niet meer bij de heining. Hij zei, dat ik me zelf maar redden moest. Een kind aan de borst, een reepje land van niks, geen goudmuntjes om de hals, wie zal mij dan nog willen...."

De zuigeling ligt ineengekrompen, uit de voden gepeld, midden op het erf.... Aposta Cuclea kijkt er lange tijd naar. Eensklaps buigt ze zich als beschermend over het ding, als was ze bang, dat iemand het haar ontnemen kon. Ze neemt het in de armen, ze dekt het toe en begint het kindje te sussen:

„Mijn zoon, mijn klein jongetje...."

Over haar gezicht stromen de tranen.

Men bracht Aposta naar de gevangenis.

Milutsa is de zoon van de molenaar Isopescu uit het „kleine dorp." In de vacantiетijd komt hij uit de stad, waar hij studeert, en toert op zijn fiets door het dorp. Met de fietsbel jaagt hij kinderen en huisdieren de stuipen op het lijf.

III: KLEINIGHEIDJES

Florea Pancu is een oud man. Hij heeft beide ossen en een nieuwe wagen, met ijzeren banden om de wielen. Een van zijn dochters is getrouwd, de andere drie zijn in huis. Drie dochters dus en ook nog een zoon; die ging gezond van lijf en leden naar de stad om daar te werken en kwam aan beide ogen blind naar huis terug. Hij werkte in het bouwvak, bij nieuwe huizen. Hij bezeerde zich de ogen aan een spijker en werd blind.

Een blinde is een lastpost in huis. Drie ongetrouwde meisjes zijn ook lastposten, maar de allergrootste lastpost voor Florea Pancu is toch zijn vrouw.

Verleden najaar is een van zijn burens gestorven. Zijn vrouw bleef alleen over. Ze was nauwelijks twintig, had een wipneusje, een melkblanke huid en wild bloed. Florea Pancu verwent de weduwe met allerlei, hij brengt haar elke dag meel, maïsmeel, vet, braadkippen en God weet wat nog meer. Hij weet gewoonweg niet wat hij moet doen, om het haar naar de zin te maken. Maar het vrouwtje laat zich niet vermurwen.

„Ja, als je je laat scheiden en met mij trouwt....”

Eerst dacht Florea Pancu, dat het vrouwtje maar een grapje maakte. Toen leerde hij inzien, dat het haar ernst was. Hij draait zich in alle bochten, hij piekert zus en piekert zo, en tenslotte hakt hij de knoop door.

„Vooruit, ik laat me scheiden....!”

Hij zocht een advocaat op, die de stukken inleverde bij de rechtbank. Later kreeg hij de

oproep om voor de heren te verschijnen. Met die oproep loopt hij protsend en pronkend door het dorp:

„Ik laat me scheiden, ik neem een jong wijf, ik heb toch zeker genoeg om haar te kunnen onderhouden.”

De dorpsbewoners lachen. Florea Pancu gaat koppig zijn weg.

Toen de dag van de rechtzitting gekomen was, zette hij zijn vrouw op de boerenkar en reed met haar naar de stad. Ze staan met zijn beiden voor het gerechtshof en toen de poort ontsloten werd, gingen ze samen naar binnen. De vrouw is klein en zwart, met verwelkte borsten, een kromme rug. Hard werken en zwangerschappen hebben haar gebroken.

De deurwaarder roept hen binnen.

Florea Pancu neemt zijn vrouw bij de hand en trekt haar mee naar de balie. Ingebeeld en fier staat hij daar, hem kan niets van de wijs brengen, de rechters niet en het grote kruisbeeld niet. Hij is hier al eens eerder geweest, hij heeft menig proces gevoerd. Voor zijn vrouw is het een nieuwe wereld.

De rechter: „Hoe lang ben je al met deze vrouw getrouwd?”

Florea Pancu: „Vijf en dertig jaar, mijnheer de rechter.”

De rechter: „Hoeveel kinderen hebben jullie?”

Florea Pancu: „Vijf, mijnheer de rechter.”

En zonder dat men de vrouw iets vraagt, mengt zij zich in het gesprek: „Drie zijn als kind gestorven en verleden najaar....” De tranen stromen van haar gezicht, ze huilt stilletjes verder, als een beest dat aan misère gewoon is.

De rechter: „Waarom wil je je laten scheiden?”

Florea Pancu: „Ze is zo lelijk, mijnheer de rechter.”

Rechter: „En op dat idee ben je pas na vijf en dertig jaar gekomen?”

Florea Pancu: „Ik wist het al van het begin af aan, maar nu heb ik er een gezonden die mooier is.”

De rechter: „En jonger ook?”

Florea Pancu: „Jawel, mijnheer de rechter, jonger ook.”

Uit zijn ogen blinkt het geluk, hij strijkt zijn knevel glimlachend met de vingers op.

Florea Pancu keerde onverrichterzake uit de stad terug. Woedend, omdat men hem niet van zijn vrouw wilde scheiden, sloeg hij haar half dood.

Twee weken later heeft men haar onder de grond gestopt.

Goudgeel, roestbruin, violet en purperrood laten de bladeren los van de bomen en regenen naar de grond. De beet van de herfst zit er in. De landerijen liggen braak. De kwartels schreeuwen hun naam niet meer uit langs de bosranden, waar ze zich in de rozebottels verborgen hielden. De rozebottels hebben de kleur van bloed. De stormvlagen gieren onbeteugeld. Ze rukken aan de huizen en aan de takken. De wind kan huilen. Wij ook. Wij schreeuwen en bibberen van kou, terwijl we onze blote voeten met de weke drab besmeuren. Tot aan de knieën zitten we vol modder. We spelen paardje en bok-stavast, maar er ontbreekt één aan onze troep. Hij is pas gestorven. Het was Ilië, de broer van Itsicu.

Kort geleden nog was hij een van mijn beste vriendjes — Ilië en Itsicu allebei. Maar Ilië is dood. Hoe kan nu een jongen die dood is een vriend van me zijn? Als hij niet in leven is, dan is hij niet meer in leven. Afgelopen. Morgen, niet later, wordt hij begraven. Hoor eens, hoe prachtig de kerkklok galmt! Hij galmt zo mooi, omdat het iemand anders betreft en jij er naar luisteren kunt, terwijl de dode niets meer horen kan. Misschien hoor zijn ziel het nog, als er tenminste een ziel bestaat....

Nauwelijks lag het lijkje van Ilië daar als een boog gekromd, of ze begonnen in een grote ketel water te warmen. Tegelijkertijd werd ook de bakoven gestookt. Ze konden de vodden van kleren, waarin Ilië speelde, sliep en ziek gelegen heeft, haast niet van zijn huid af krijgen. Ilië's lijk is slap als een vaatdoek. Het laat toe, dat ze hem in de armen nemen en in de bak-trog leggen — hij is lang en mager, vel over been —, dat men hem met schorseneren inwrijft en schoon spoelt met loog. Het vuile water druipt van hem af als een Donau. De stumper! Als hij maar een vonkje leven in zich had gehad, zou hij geschopt en geschreeuwd hebben, zich losrukken. Maar in deze toestand.... Ze hebben hem zo mooi opgepoetst als ze zelf verkozen.... Wanneer de dode het bad achter de rug heeft, krijgt hij schone kleren aan. Als ze die tenminste hebben. De arme Ilië kreeg dezelfde oude vodden weer aan het lijf.

Intussen wordt in de kleine trog deeg gekneed, gerold en met de houten schuif in de bakoven geduwd. Ook worden er kleine koekjes gebakken.

„Itsicu, roep de kinderen van de straat voor het lijkmaal....”

Wij waren al in de buurt. Itsicu is er trots op, dat ze een dode in huis hebben. Wij eten brood, vers brood — we drinken er wijn bij.... Voor we een hap naar de mond brengen, dopen we die in een schaal met zure wijn. Dan likken we ons de mond af, we zijn vol. Met een dikke buik, als trommelvel gespannen — je zou er de vlooiën met je nagel op kunnen dooddrukken — gaan we het erf op. De stormwind gooit ons zowat ondersteboven. Maar hij smijt ons niet onderstboven, integendeel, wij klimmen boven op de schutting en kijken vergenoegd in de straat neer.... Een troep kinderen in lompen staat hier bijeen. Uit de troep stappen Gângu en Tudorache naar voren. Gângu is net

zo groot als ik en zijn haar is even geweldig als het mijne. Hij houdt Tudorache bij de pols vast, want Tudorache is klein en draagt een lange, bijgelapte melnsenjurk, die tot aan de grond reikt en eigenlijk van zijn zaden in zijn ogen puilen uit en hebben een glazige verschijning. Het speeksel loopt hem aan de lippen. Het huis stroomt de warme koudte van de straat raapt al zijn moed bij elkaar.

„Itsicu, laat mij ook naar binnen, dan zal ik ook brood en wijn krijgen, want Tudorache hier gaat ook dood, en als je dood is, heb je jou bij ons naar binnen, dan krijg je wat van ons....”

Hij wijst met de hand op zijn broer.

„Ja, onze Tudorache gaat ook dood....”

Tudorache staat hongerig en met polsloze in zijn ogen naast Gângu. Itsicu is niet te ver murwen. Hij gelooft niet, dat Tudorache zo gauw sterven zal.

Aan het eind van de straat, vlak bij de grote weg, staat schots en scheef op het erf, het huisje van Marin Danciu, die met mijn vader bij het paardenvolk gediend heeft. Zijn vrouw, tante Balasja, zoekt dikwijls mijn moeder op.

Danciu heeft twee dochters en twee zoons. Stana is even oud als mijn zuster Evangelina. Linca is even oud als mijn zusje Ritsa. De oudste zoon Minica is iets ouder dan mijn broer, die uit huis is. De tweede, Dinica, is net zo'n bandiet als mijn broer Ion. De dochters van Danciu zijn rijzig, blond en als doorschijnend. Als ze nog doorschijnender waren, zou je er dwars doorheen kunnen kijken, als door glas. — ze lijken precies op hun moeder. Ze zijn geen stuiver waard bij het werk. Ze hebben een groot erf met moerbeibomen. In de zomer spreiden ze dekens op het erf uit en liggen daarop te luiëren. Ziek zijn ze weliswaar niet, maar ze zien er uit, als hadden ze geen aasje kracht meer. Pijn hebben ze ook nergens, maar als ze

...als ze er
...van kerels.
...Hij
...hand tilt hij
...op en gooit
...een krik bij te
...gedempt.
...zijn, als
...hoofd; nooit blaft
...van spre-
...Hij zoekt een
...geen vinden.
...Min-
...vrouw.
...de kandidaten bekijken
...aan de hand
...en komt met het
...tot aan zijn mid-
...Als ze haar mond
...duizend tand-
...als ze lacht.
...liggen diep wegge-
...wenkbrauwen. Nooit
...rust, ook aan tafel niet,
...ze doet hier iets en daar iets,
...zitten. De vrouwen in het
...het Hippertje.

...zitten en bab-
...moeder. Het raam is blauwig
...hemel is blauwig paars....

...tante Maria? Heb je gezien,
...Maritsica verlopen is? Dik in de
...het huwelijk in! Nu kunnen ze
...met elkaar, zij en haar man.... De
...op zijn landerijen. Zij was een
...had gevraagd, had ik
...hoe ze haar misstap verber-
...hebben de kerels
...niet bij elkaar, ze drinken,
...zingen en dansen. Je kunt
...ogen draaien, als je geen

schaap bent. Mij is het gelukt, Minica te ver-
lakken.... Met een beetje duivenbloed in een
vissenblaas.... Ik moet je zeggen: toen hij bij
ons kwam en mij wilde hebben, en toen ik die
reuzenkerel zag, had ik helemaal geen zin. En
de manier waarop hij spreekt, zo zacht en zoe-
telijk, beviel mij ook helemaal niet. De woorden
kwamen hem maar net over de lippen. Wat
moet ik met zo'n groot onbehouden stuk vent
beginnen? — vroeg ik me af. Ik hield hem
voor onnozel, maar hij was alleen maar weinig
spraakzaam. Hij vroeg me: „Wil je met me
meegaan als mijn vrouw?”

„Geef me bedenktijd,” heb ik gezegd. „Kom
over een week nog eens terug....”

Ik dacht, die zal wel niet terugkomen, en
komt ie toch, dan vindt ie mij niet thuis. Ik
was van plan, die dag weg te gaan. Bij het
afscheid gaf hij mij de hand, drukte de mijne
op een zonderlinge manier en wreef zijn duim
door mijn handpalm.... Daarmee heeft ie mij
behekst. Hij ging weg. Ik liep weer naar bin-
nen en dacht goed na: die vent is niet stom.
Hij kan erg veel. Ik zei tegen mijn vader: „Loop
hem na en haal hem terug.” Mijn vader ging,
haalde hem aan de buitenkant van het dorp in
en bracht hem terug.

„Ik heb mijn besluit genomen, ik trouw met
je.”

Ik knoopte mijn spullen in een doek en volg-
de hem.... en ik heb er tot nog toe niks geen
spijt van.”

Het Hippertje knoopt haar keursje open en
wipt haar borst er uit. Het borstje is niet gro-
ter dan een appel en heeft een zwarte tepel.
Ze zoogt haar kind. Het Hippertje heeft in drie
jaar tijds drie kinderen gebaard. Ze is vast van
plan, om er minstens twaalf ter wereld te bren-
gen, zo snoeft ze.... Ze is klein en haar bek-
ken is breed. Die is goed voor het kinderen
krijgen, zeggen de vrouwen, als ze haar zien.

„Je kent mijn schoonzuster toch, die kies-

keurige Stana. Wat heeft ze zich in het hoofd gehaald? Ze wil met die jongen van Orceag trouwen."

"Met Tasica?"

"Ja, Tasica. Die andere zoon van Orceag is immers getrouwd."

"Daar dacht ik zo gauw niet aan."

In de familie Orceag komen bijna alle manspersonen als dwergjes ter wereld. En elke Orceag kiest zo mogelijk een reuzin als vrouw. Ze trouwen allemaal met geweldige kanjers. Het helpt niet! De jongens komen als dwergjes op de wereld, klein en rond, louter piepkleine uiebollen, zoals trouwens de naam „Orceag" al aanduidt....

Tasica is klerk bij het gerechtshof, een penne-likker. Hij draagt kleren volgens Duitse snit en schoenen die kraken. Des morgens gaat hij op weg, te voet naar Carligati. 's Avonds komt hij weer naar huis afzakken — trip-trap, trip-trap....

Hij heeft zin in Stana Danciu, omdat ze zo blank en groot is. Tasica Orceag is zwart als was hij met roet ingewreven. Stana moet er eens over denken, of ze met hem trouwen zal. Een klerk zal haar niet pressen om op het land te gaan werken. Hij heeft beloofd een hoed voor haar te kopen, zoals de dames die dragen....!

Het Hippertje lacht zich bijna dood.

"Wat zou ik haar graag eens zien met zo'n hoed op haar test...."

"Heeft Polina ook niet een hoed?"

"Ja, die heeft er ook een en het ding staat haar helemaal niet slecht."

Polina is verleden jaar bij ons in het dorp gekomen. Ze komt uit Rusj en is getrouwd met mijn neef, de houder van het poststation, Nicolaë Dimozel.

Ach, wat heb ik toch een massa ooms en tantes! Wat een neven en nichten! Als ik de beek Calmatsui afliep, zo ver als mijn benen me maar wilden dragen, zou ik niets dan familieleden

aantreffen.... Maar heel zelden is zo'n familie-
lid mij naar de zin, maar als er mij een naar
de zin is, dan ook heel erg....! Zo houd ik
bijvoorbeeld bijzonder veel van één broer van
mijn vader. Hij is oud en grijs. Hij draagt een
baard, die sneeuw wit is en een knevel, die
evenzo sneeuw wit is. Zijn huis staat buiten het
dorp, aan de beek. Hij heet Alisandru Nasta.
Ook zijn vrouw, tante Lulutsa, is mij erg naar
de zin.

Zijn erf is uitgestrekt, met vele abrikozen-,
pruimen-, appel- en notenbomen begroeid en
helemaal achterin, waar de grond altijd vocht-
tig en sponzig is, groeit hoog riet. Hij is de
enige van vaders broers en zusters, die kan
lezen en schrijven.

Dikwijls zoek ik hem op. 's Winters ga ik
naar hem toe, om in boeken met platen te bla-
deren. 's Zomers ga ik natuurlijk, om van de
vruchtbomen te profiteren.

„Goeie morgen, oom!”

„Goeie morgen, Darië....!”

„Hoe staat het leven, oom?”

„Goed, Darië.... kom je pruimpjes eten?”

„Ik zou wel een paar lusten....”

„Klim er maar in en prop je buikje vol....
Wil je perziken ook?.... Daar, aan die boom,
zitten bovenin nog een paar rijpe.... Klim er
maar in en haal ze er af.”

De „kleine kolonie” ontstond op een strook
zandgrond langs het water. Als je drie el diep
graaft, stoot je op het grondwater. Het put-
water in de kolonie is altijd vuil en smaakt
smerig. Hier en daar lopen goede vette stroken
grond door het zand, waar niet alleen acacia's,
wilgen en populieren, maar ook vruchtbomen
wortel schieten. Op zo'n gezonde strook land
bouwde oom Alisandru zijn huis. Hij legde er
een bongerd aan, appels, abrikozen, pruimen,
noten. De bomen leven niet erg lang. Ze ster-
ven spoedig af. De oude man haalt ze er uit

en plant nieuwe. Zijn bongerd is altijd jong, in het voorjaar dik onder de bloesems, in de zomer en het najaar vol ooft, het ene rijpt nog en het andere is al overrijp. Hij houdt er maar twee, drie bijenkorven op na, hij kan er niet meer bij krijgen, om honing in huis te hebben, om poppetjes uit koekedeeg en ander kleingood met honing te besmeren, of om de rest te bewaren voor ziektegevallen.

Ik klim boven in de abrikozenboom. De kroon zwiert als een schommel onder mij.... Ik word als bedwelmd door de krachtige, zoete reuk van de rijpe vruchten.

Van zijn zoons heeft Oom veel ellende beleefd. Zijn vrouw heeft hem er maar twee geschonken, ze zijn allebei slecht en boosaardig van nature. Hij gaf hun bouwland voor een huis, een huis, landerijen. De oude man hield maar een klein stukje grond aan de beek voor zichzelf, om er groente te kweken. Zijn zoons lieten hem niet met rust, ze wilden dat hij ook die grond onder hen verdelen zou. Een geweldige vete ontstond. Ze besloten, hem koud te maken. Zijn oudste zoon, mijn oom Neagu, nodigde hem op een middagmaal uit; hij was een kletskous van een vent met een zwarte facie. De oude man heeft voor hem aan de dorpsstraat een huis laten zetten. Oom Neagu opende een winkel, waarin zijn vrouw garen en band verkoopt, en achter de winkel een kleermakerijtje. Hij maakt kleren volgens steedse snit. Hij kocht een machine, waarop hij de rokken van de vrouwen met kleurige bloempatronen borduren kan.

Ze gaven de oude heer brandewijn te drinken, waarin rattenkruid zat. Zijn kleinkinderen hadden er een voorgevoel van. Juist toen hij een slok wilde nemen, liep de kleine jongen hard op hem toe en sloeg hem tegen de hand.

„Grootvader, drink dat goedje niet — mijn vader heeft er vergif in gedaan....!”

Er werd in het dorp uit en te na over ge-

praat. Sinds die dag ging de oude Alisandru het huis van zijn kinderen niet meer binnen. Hij was zeer op hen gebeten.

Mijn moeder gelooft, dat Alisandru Nasta in zijn jeugd een zware zonde moet hebben begaan. Anders kan ze zich maar niet verklaren, waarom de oude zijn baard liet groeien als een pope en waarom hij alsmaar boeken met platen over de levens der heiligen leest. Zo lang de winter aanhoudt, zit hij maar te lezen. Hij leest de drie boeken, die hij bezit, alsof ze nooit uit raken. Hij draagt er een bril bij. Als zijn ogen moe worden, zoekt hij andere bezigheden. Hij houdt er geen vee op na, alleen maar twee geiten. Zijn vrouw zorgt voor de geiten en het pluimvee. Behalve zijn boeken met heiligenlevens heeft de oude Alisandru op de plank met aardewerk zes zakmessen met metalen heft liggen, van verschillende grootte en scherp als scheermessen. Als ik 's winters naar hem toe ga, laat hij mij met die zakmessen spelen.

„Maak ze niet open, Darië, je zou jezelf in de vingers kunnen snijden....”

Mijn handen zitten vol met sneden.... Ik heb ook een zakmes, net als de stiefbroer van mijn vader. Ik kan nog niet lezen, maar als ik groter ben, ga ik het leren. De zakmessen staan me bijzonder aan. Mijn zakmes heeft jammer genoeg geen hoornen of metalen heft. Het is een goedkoop dingetje met een houten heft. De oude man maakt kleine kruisjes uit notenhout, waarin hij zonderlinge figuurtjes snijdt. Het benedenstuk versiert hij met letters, die ik niet kan lezen. Tegen Paastijd, in de Vasten, sjouwt de oude man een mandvol van die kruisjes naar de kerk en zet die voor het altaar neer. Zes weken laat hij die mand daar staan. De pope maakt er allerlei ceremonieën bij. Op Paasmorgen staat de oude man voor de kerk en verdeelt de kruisjes onder de mensen. Dat doet hij nu al jaren aaneen. Er is geen huis in het dorp, waar niet zo'n kruisje naast de ikonen

hangt. Als de vrouwen de koeken bakken voor het lijkmaal, nemen ze dat kruisje, gieten er wijwater overheen en persen het in het midden van de koek. Als het een grote koek is, dan doen ze het ook wel langs de rand. De in het kruis gekorven tekens blijven zichtbaar in het baksel.

Voor de oude man de kruisjes naar de kerk sjouwt, beschildert hij ze, al naar zijn stemming met rode, blauwe of gele verf.

Vele jaren geleden, voor ik geboren was, en de oude Alisandru nog een wagen en ossen bezat, reed hij naar de stad, kocht twee grote kruisen, zogenaamde „troïtsa”, waarop mooie bonte heiligen geschilderd stonden; die bracht hij naar het kerkhof, koos een plekje op zij van de dodenakker uit en zette daar de kruisen naast elkaar in de grond. Tegen pope Bulbuc zei hij:

„Eerwaarde, als ik dood ga, wil ik hier begraven worden, en mijn vrouw moet naast mij liggen....”

„Waarom heb je zo'n haast, om een kruis voor je zelf op het kerkhof op te richten?”

„Ik weet, dat mijn zoons het niet voor me zullen doen, daarom zorg ik er zelf maar voor.”

De kruisen waren al van verre zichtbaar, het waren de allermooiste op het kerkhof. Ze waren blootgesteld aan regen en wind en rotten al spoedig weg. Eerst viel het ene omver, waarop geschreven stond: „Hier rust Alisandru Nasta”. Vervolgens viel ook het tweede omver, met het opschrift: „Hier rust Lulutsa Alisandru Nasta”. De kruisen vergingen geheel en al.

De broer van mijn vader, Alisandru, houdt zich flink. Zijn vrouw evenzo. Als men hen eenmaal begraaft, moet men de oude kruisen weghalen, om het graf te kunnen delven. Dan zal men de verrotte kruisen op hun groeve leggen.

„Waarom, moeder? Waarom zet men ze niet weer rechtop in de grond?”

„Er is nog veel dat je niet weet, Darië. Als zo'n kruis een keer omver gevallen is, mag men

het niet weer oprichten. Het moet zo lang blijven liggen, tot het weer in aarde verandert..."

Het Hippertje roddelt verder over Polina, de „dame”, de vrouw van mijn neef Nicolaë:

„Luister nou eens, tante, luister eens! Nicolaë komt van het station naar huis, met een lange witte wegge onder de arm en vindt zijn moeder bij zich thuis. Mevrouw Polina zit op een stoel bij de tafel; zijn moeder op een krukje bij de deur.

„Wat is er, moeder, waarom zit je hier?”

„Ik ben hierheen gekomen, mijn zoon.”

„In wat voor situatie?”

„Wat zeg je, mijn zoon?”

„In wat voor situatie?”

„Dat woord begrijp ik niet....!”

„Hoe zou je dat ook kunnen begrijpen, je bent immers een domkop.”

„Dat is wel mogelijk, mijn kind....”

„Ik bedoel: wat is de reden van je bezoek?”

„Ik wou jullie weer eens zien.”

„Je hebt nog nooit naar ons verlangd.”

„Toch wel, mijn zoon.”

„Maar.... dat hoor je niet te doen....”

Mijn neef Nicolaë kleedt zich volgens de Duitse mode, sinds hij bij de posterijen is. Hij draagt een koffiebruine stijve hoed en een gesteven hoge boord. Zijn vrouw, die hij in de stad heeft opgedaan, loopt op de tenen, alsof ze op stelten stappen wil.... Niemand heeft het begrepen op Polina met haar ingeregen wespentaille. Haar ogen hebben rode randjes, en haar huid is zo bleek als papier. Haar neus ziet er uit of ze nergens vastzit, alleen een knopje steekt naar boven. Ze praat met het puntje van de tong. Ze is de hele dag bezig met het borstelen en polijsten van haar nagels.... Ze werkt niet, ze raakt geen ding aan. Haar man heeft een meisje voor haar uit de bergen laten komen, die al het huishoudelijk werk doet. Met één woord: een dienstmeid!

„Moeder Dina zit naast de deur. Het meisje dekt de tafel. De kippensoep ruikt heerlijk. Nog fijner geurt de wegge, die haar zoon uit de stad heeft meegebracht.

Oom Nicolaë eet met zijn vrouw aan tafel.... Warme geuren dampen uit de schalen. Ze kitte-
len moeders neus. De geur van de soep prikkelt haar verhemelte. De soep ruikt zo verdraaid goed en het warme brood geurt zo verlokkelijk....

Nicolaë zit aan het ene uiteinde van de tafel, zijn vrouw aan het andere. Op het krukje naast de deur zit krom en met zwarte, open gespro-
gen hielen zijn moeder....

Na de soep komt uit de oven een gebraden kip. Meneer en mevrouw eten, smakken en stoten de wijnkelken tegen elkaar. Daarna komt er nog een meelspijs op tafel, vervolgens zwarte koffie.... Mijn neef Nicolaë steekt een cigaret op, zijn vrouw doet van desgelijken. Ze blazen de rook door de neus weg. Blauw krinkelt ze naar de zoldering.

Het dienstmeisje neemt de tafel af.

„Goeie help, moeder, nou heb ik helemaal ver-
geten je te vragen, of je al gegeten had....?”

„Ja, mijn zoon, voor ik van huis ging, heb ik een
bord pap gegeten.”

„Vreselijk!” zegt mevrouw.

„Vreselijk!” herhaalt neef Nicolaë Dimozel.

De oude vrouw liefkoost haar zoon met de ogen. Zijn schoenen glimmen en hij draagt een
zwarte streepjesbroek. Zijn billentikker valt hem tot op de knieën. Zijn boord is verblindend wit. Ook zijn handen zijn wit en goed onder-
houden, net als die van haar schoondochter.

De oude vrouw is gelukkig. Haar spruit heeft
het ver gebracht. Hij leidt een ruim bestaan en
haar schoondochter is een dame uit de stad.

„Nu dan, God zij met je, kinderen.”

„Adieu!”

Het Hippertje lacht, ze lacht neef Nicolaë en
zijn vrouw Polina vierkant uit.

„Zo’n verbeelding!” zegt ze.

Tante Dina is gelukkig. Thuis aangeland, vertelt ze haar man, hoe gelukkig haar zoon leeft met de vrouw, die hij uit de stad heeft gehaald....

Mijn moeder knijpt de wenkbrauwen bij elkaar.

„Geloof jij, dat de zoon van mijn man, als hij eens een voornamen pope geworden is, ons nog een blik waardig zal keuren? Hij zal zich net zo gedragen als zoontje Nicolaë Dimozel.”

Mijn moeder kijkt mij aan. „En jij, hoe denk jij je te gedragen?”

Het Hippertje gaat weer weg.

Ik begin mijn moeder vragen te stellen.

„Moeder, hoe komt dat eigenlijk, is oom Ali-sandru geen echte broer van mijn vader, en waarom zijn sommige familieleden familie van ons van vaderskant, en andere van moederskant, en nog andere vanwege grootvader of grootmoeder....?”

„Dat mag de goeie God weten. Het is één grote warboel. Daar is je grootvader schuld aan. De vader van je vader, die ouwe....”

„Heb je hem wel eens gezien?”

„Eén keer, toen ik nog een meisje was. Jij lijkt wel wat op hem, Darië. Je hebt precies zijn ogen. Misschien zal jouw leven anders verlopen.... Hij had een leven, zoals ik het geen sterfeling toewens! Hij is zeven keer getrouwd geweest en heeft alle zeven vrouwen in het graf gebracht....”

„Hoe kwam dat?”

„Zo wilde het noodlot het. Op het kerkhof zie je een hele rij — aan de kant van Florea —, waar de vrouwen van je grootvader begraven liggen, de ene naast de andere, zeven graven — en het zijne is het achtste, op zij er van.... Ik kan wel huilen om elk van die vrouwen, als ik naar het kerkhof naar onze eigen doden ga, om er wierook te branden.”

„Hebben we veel doden op het kerkhof, moeder?”

„Bijna het hele kerkhof ligt vol met onze

familie.... En nog iets: elke vrouw, behalve de eerste, kwam weer met kinderen van andere mannen bij hem in huis, zodat meer dan twintig kinderen door dit huis zijn gegaan, zoveel broers en zusters had je vader. Honderden familieleden, sommige zijn nog in leven, andere al lang dood. Ten slotte gaan we allemaal dood...."

"Waarom sterven wij, moeder?"
"Alles, wat geboren wordt, moet ook doodgaan, Darië. Het gras bestaat maar één zomer. In de lente komt het op, in het najaar verdort het. In de winter vergaat het onder de sneeuw. De bomen worden net zo oud als de mensen, sommige nog ouder.... Maar vlinders leven niet langer dan enkele dagen...."

IV: REDDINGSBOTEN

De sneeuw ligt zo hoog als een huis. Het sneeuwt niet meer en ook de zon zie je niet. Wij hokken binnenshuis, naast de bakoven, zo aang we het kunnen uithouden. We vervelen ons, we schieten onze voddige jasjes aan en gaan een beetje de straat op. Overal heeft men diepe paden door de sneeuw gebaad. Soms komt des avonds de gemeenteklerk aanzetten een klopt met zijn knuppel tegen de deur. De honden rennen op hem af, als wilden ze hem in stukken scheuren....

„Hei, wie is daar?”

„Ik, neef Tudor — Geanta.”

„Wat wil je?”

„Span de paarden in, je moet een Griek naar Balta-Sarata brengen.”

„Nu, bij nacht en ontij?”

„Direct. Hij heeft haast.”

„Zeg tegen hem, dat ik meteen kom.”
Mijn vader is blij. Hij hoopt iets te verdienen, een rond zilverstuk. Hij spant de paarden voor de slee, het is nog stikdonkere nacht, en gaat op weg. Hij wikkelt zich in alle warme kledingstukken, die in huis maar zijn te vinden. Buiten is het pikdonker. Wij horen, hoe de slee wegglijdt, de schelletjes van de paarden tinkelen.

Balta-Sarata is ver weg.... Daar moet hij de Griek naar toe brengen. In dat stadje aan de Donau wonen een massa Grieken. Ze komen 's zomers en 's winters in ons dorp, om graan op te kopen. Mijn vader kent ze allemaal. Hij vervoert ze per slede en per as. Steeds houdt hij iets van het voermansloontje over....

Deze keer komt hij pas tegen het aanbreken van de dag terug. Door en door verkleumd landt hij thuis aan. Hij maakt een stovuur op de haard en warmt zich daarbij. Hij vloekt maar en vloekt, pas van lieverlede kalmeert hij. Hij heeft een beetje geld om tabak te kopen. Het is voldoende voor tabak en een paar zeven vol meel. In de winter is het meel extra duur en men heeft het toch nodig. Pasen komt in het land, en het is onmogelijk om zonder kleine broodjes naar de kerk te gaan, want die zijn bestemd voor de doden. Wij hebben maar één zeef vol meel in huis. Moeder bakt koeken en brengt ze naar de kerk. De helft ervan is voor de pope, de andere helft mag ze weer mee naar huis nemen. In elke koek zet ze een kaarsje. Daarna zwaait ze het wierookvaatje er over heen, heerlijke geur verspreidt zich door het huis, wierookgeur. Dat is om ons aan de gestorvenen te herinneren.... Ik houd er niet van, als er een overledene in huis is. De rook is warm, het broodje koud. Wij eten ze op. Alsof we in dagen niets hadden gehad....

De pope gaat met zijn kar vol broodjes naar huis. Er klopt een vrouw aan zijn deur, — Titilina, de vrouw van Ivan Tantsu.

„Vadertje, geef me een broodje. Mijn kinderen hebben sinds de zomer geen brood meer geproefd....”

De pope zegt, staande op zijn drempel:

„Ik heb geen brood, ik heb niets....”

„En je hebt zojuist een kar vol mee uit de kerk genomen. Vadertje, geef er mij een voor het zieleheil van de overledenen.”

„Hoor je niet, dat ik geen brood heb? Dat brood is voor een ander doel.”

De pope bedoelt, dat hij ze zelf gebruiken wil. Zijn knecht doet de broodjes in zakken en brengt ze naar de kelder. De sleutel steekt de pope zelf op zak. Elke morgen neemt hij een mandje vol broodjes, gaat er mee naar de stal en voert ze op aan de ossen. Deze vreten ze

met graagte. De pope heeft drie paarden. Ook die worden door hem met broodjes gevoederd. En ook de paarden laten zich de broodjes goed smaken....

Sneeuw. Niet zo hoog als het huis, maar veel scheelt het niet. De acacia's kraken, hun bast berst open in het vriesweer. Bij sommige stammen dringt de vorst tot in het merg door, ze springen doormidden, alsof ze met een bijl waren gekloofd. De hefboom van de zwengelput is gebarsten en ook de zwengel zelf is kapot. De populier achter op het erf is bevroren tot in de top, hij staat zo star als was hij van glas gemaakt. Het minste windvlaagje is voldoende, om takken en twijgjes uit zijn kroon te breken. De raven strijken boven in de boom neer. De boom kraakt, breekt doormidden en stort ter aarde, waarna de raven krassend de vlucht kiezen. De put is diep en toch heeft zich een dun ijslaagje op de waterspiegel gevormd, net een vliesje van glas. Wie 's morgens het eerst water gaat putten, slaat het ijs met een emmer stuk. Mijn vader zoekt alle oude lappen, flarden van kleren en kapotte jute zakken bij elkaar en dekt daarmee de paarden en de ossen in de stal toe. De ogen van de honden tranen. We ruimen een plaatsje voor hen in het voorhuis in, waar ze kunnen liggen, een leger van stro. Ook de kippen en de geiten met hun sik brengen we binnenshuis. De geiten melken we in de zomer, als we hun geitjes hebben geslacht, vlak nadat hun horentjes — twee zwarte bultjes — te voorschijn kwamen. We brengen ook een kan melk binnen. Bij die paar druppels melk giet mijn moeder dan nog water, verdunt ze, kookt ze, giet ze in een schaal en brokkelt er maïskoek in. Dat is ons ontbijt. Wij eten. De monden van een hele horde vechten er om. Wij verlakken onze honger. In het najaar houdt de geit op melk te geven, ze staat droog; dan brengen we haar bij de bok in de kudde. Bicoj houdt een bok, een

zwarte met gele vlekken op zijn buik, en grote kromme hoorns. Als je niet goed uitkijkt, ramt hij je met zijn hoorns in het onderlijf en rijt enten in je, en afgelopen is het met jou....

"Nons liep de bok me na. Hij had me bijna overgenomen. Ik maakte dat ik weg kwam, mijn voeten raakten de grond haast niet."

"Wel ja, dat is weer echt iets voor jou! Jij belooft ook van alles, als men jou hoort...."

"Ik kan er toch niks aan doen: als het nu zo is.... En alsof ik het zelf zo graag wou...."

"Jij wilt het wel niet, maar het lijkt wel of je er met de lamp naar zoekt. Wat heb je nu weer aan de hand?"

"Ik heb me gesneden. Ik wou een paardenkop uit wilgenhout snijden."

Bicoj brengt in het najaar alle geiten van het dorp bij elkaar. Soms lukt het hem nog, uit een enkele een paar druppels melk te persen; daar maakt hij kaas van, vult zijn keldertje en heeft er 's winters mondvoorraad van en ook nog iets om te verkopen. Het sneeuwt. De mensen halen hun geiten weer bij Bicoj vandaan. Ze betalen hem een kleinigheidje voor de werkzaamheden van de bok.

"Ik herinner me niet, dat het sinds de winter van '91 zo hard gevroren heeft," zegt mijn vader. Hij werkte toen bij het sneeuwruimen, vlak na het aanleggen van de spoorlijn. Het baanvak was nu onder de sneeuw, de heren konden niet meer. De soldaten joegen ons bijna naakt uit het land, om een pad te banen voor de trein. Wij hebben het gedaan. Er zijn er heel wat, die voor hun leven bevroren voeten en vingers hebben overgehouden. Ik verloor er bijna het rechter bij.... De volksmond zegt, dat op tijden van grote droogte een strenge winter volgt, met alle miseren en geweldige vorst, zodat zelfs de dieren sterven...."

Hij kwam met de pook bosjes stro in de bakken, wij kanten er met de rug tegen aan, om ons te warmen. De kou dringt onder de deur

door naar binnen, want ze sluit niet goed, en nijpt ons in de voet. Wij bibberen. Toen het zomer was, hadden wij het niet koud. De landen verschroelden onder de hitte. Er viel geen dropje water. De grond was uitgeteerd, de hemel doorschijnend als glas en blauw als een geweldige vlakte waar cichorei bloeit. Als de cichorei bloeit, brengt de wind een bittere geur over; een zurige reuk als de gerst rijpt en een bloemzoete, wanneer de tarwe en de maïs korrel schieten. Het dorp is steeds met geuren en reuken vervuld, die uit de aarde komen. Maar als de acacia's, als op geheim bevel, plotseling in één nacht openbreken en bloesemen, veegt de wind over het dorp en draagt tot de verste verte de bedwelmende geur van dit bloeien.... Dan zit ik het liefst boven op de heuvel. Het dorp lijkt op een vijver met wit schuim. Ik laat mijn vlieger hoog boven de huizen klimmen. Ook mijn vriendje Marin Iepure gaat met me mee, — hij is kleiner dan ik, maar forser, sterker, gespierder. Van hem heb ik geleerd, hoe je een vlieger kunt maken met een mond er in, zodat hij hard gaat ruisen. Lang is de staart van de vlieger en hij fladdert in de wind. Wij laten het koord vieren en de vlieger stijgt. Nu staat hij al boven de kerk. Nu is hij al buiten het dorp, boven het ingedroogde moeras, waar je nu te voet doorheen kunt lopen. De vlieger trekt geweldig, zodat we hem haast niet kunnen houden. De honger kerft en wroet in onze jongensmagen. We halen de vlieger naar ons toe en wikkelen het koord weer rondom de haspel.

„Kom Darië, laten we in de acacia's klimmen!”

We leggen de vlieger behoedzaam in de greppel, om het papier niet te scheuren of het lichte hout te kneuzen. Ik klim in een acacia, Jepure in een andere. Wij plukken acaciabloesems en eten ze op. Ze smaken bitterzoet.... Onze buikjes zwellen er van op.... wij vergeten onze

honger. Dat was in de tijd, toen de acacia's bloeiden. De zon werd al maar hettiger en verdreef alle koelte. De acacia's bloeiden en verwelkten, de blaren dorden en vielen af. Alleen de wilgen aan de beek bleven nog een ietsje groen. De tarwe groeide maar een handlengte hoog, ze verflenste, er zaten maar een paar mierzerige korreltjes in de aar. Je kon ze met de zeis noch met de sikkel zichten; met de hand moesten we ze uitrusten. Wij oogstten nauwelijks een zakje vol van deze aangevreten, met zaadjes van onkruid doormengelde tarwe. Mijn moeder waste de tarwe meer dan één keer, ze droogde ze op een linnen doek en stopte ze in de opslagplaats, zodat de kippen ze niet konden opvreten. Er was maar zo veel, dat het net genoeg zou zijn voor de dodenherdenking en voor één koek. De rentmeesters en gendarmes joegen ons uit de huizen om te zichten. De landheren lieten de tarwe maar op het veld verrotten, voor mest.

„Als het gaat regenen en de grond zacht wordt,” zeiden ze, „kom dan maar op met je ploegen om te werken.”

De maïs groeide niet hoger dan een knie, kwijnende, bloeide niet en zette geen kolven aan. Tegen het najaar waren de landen zwart geblakerd, de vijandige zonnegloed vlamde er dagelijks op neer. Wij aten de zuring die in het bos groeide, en ook die voorraad hield een keer op. Toen wroetten we in de grond of we nog wortelen konden vinden en kookten ze —, ze smaakten bitter, maar we werkten ze toch naar binnen. We gingen er allemaal geel uitzien. Onze ouders overlegden wat ze van de hand konden doen, om daar tarwe voor te kopen, zodat wij levend door de hongersnood kwamen.

„Als ik mijn ossen verkoop, kan ik niet werken,” zei mijn vader. „We gaan naar de kelder.”

De ossen zijn mager. Hun botten prikken door het vel. Als je ze inspant, hijgen ze en

ze kunnen de lege wagen haast niet vooruit krijgen. Hun knieën zwabberen. Hun koppen zijn spitsier geworden. We brengen ze naar het grasland bij de beek. De poelen zijn uitgedroogd. De ossen hebben bebloede bekken van het zoeken naar grondwortels. En ook hun tandvlees zit vol bloed....

„Liever verkoop ik het land,” zei mijn vader neerslachtig. Hij had maar twee bunder land en nog een bunder in de delling bij de beek. De grond van mijn moeder kunnen we niet verkopen, die behoort aan de kinderen van haar eerste man en die zijn nog klein.

„Iordache Diman zou het land wel willen kopen,” voegt mijn vader er aan toe „Hij heeft ook van anderen grond opgekocht.... Voor twee bunder geeft hij drie zakken maïs en twee zakken tarwe; als we ons zelf op rantsoen zetten, kunnen we daarmee tot het voorjaar rondkomen.”

„En daarna?”

„Dan zullen we weer verder zien....”

Iordache kocht het stuk land van ons. Hij kocht ook land van anderen. Een voor een sloopten we de zakken maïs en tarwe naar huis.... De ossen hijgden uitgeteerd. Er is toch niet genoeg maïsmeel. Iedereen krijgt maar één snede van het maïsbrood. 's Ochtends en 's avonds eten we nu uitsluitend maïspap. Eens in de week, op Zondag, kneedt mijn moeder brood. Ze zeef het meel niet. Integendeel: ze schudt nog maïsmeel bij het tarwemeel in de baktrog, om er een beetje meer van te maken. Maïsbrood is geelgrijs, heeft een dikke korst en is in het midden week en klef....

De rijkaards in het dorp zijn nog rijker geworden. De armen hebben hun stukjes land aan de rijken verkocht voor tarwe. Notaris Stanescu heeft de acten opgemaakt en bekrachtigd door het onderschrift van de vrederechter. Geen van de bojaren kon ons iets lenen, zelfs geen kop graan.... Ze rekenden er op, dat er nog

eens een droog jaar zou komen. Ze houden de oude oogst achter, om ze straks nog duurder van de hand te kunnen doen. De rijkaards in het dorp hebben volle schuren en opslagplaatsen, nog van verleden jaar....

Na de ramp met de droogte stortte zich de strenge winter op de mensen. Mijn neef Dumitru Palica baande zich door de hoge sneeuw een weg van zijn gehucht naar het onze. Hij bracht ook zijn vrouw mee, mijn nicht Maritsa. Ze hebben vijf kinderen. Mijn neef Dumitru Palica heeft geen vee. Hij en zijn vrouw werken als arbeiders bij de bojaar en de grote boeren, overal waar ze maar werk kunnen vinden. Vroeger heeft hij ook vee gehad, maar dat heeft hij moeten verkopen. Verleden jaar leende hij geld van Toma Ocî; daar hij kan lezen en schrijven, heeft hij Ocî een ondertekende schuldbekentenis gegeven. Maar hij kon zijn schuld niet bijtijds afdoen. Toma Ocî liet zijn vee verkopen.

„Tot stof en as zul je worden, neef Toma!” vloekte tante Maritsa. „Bedelaars maak je van ons.... Had je nog niet even kunnen wachten?”

„Waar moet ik op wachten? Ik heb jullie geld geleend, toen je het nodig had.... Ik ben niet bang voor jouw vervloeking.... Ik ben nergens bang voor....”

De familieleden uit de kolonie kruipen bijna in de haard. Ze warmen hun handen bij het stovuur waar een dikke zwarte rook uit opkrinkelt, — ze wrijven hun grove, eeltige handen, die door de grimmige kou nog ruwer zijn geworden.

„Laat ons niet in de steek, oom Tudor,” begint de vrouw te jammeren. „We hebben gehoord, dat jullie land hebben verkocht aan Iordache Diman en voor graan ingeruild. Leen ons tenminste een halve kop maïsmeel. De kinderen kreperen van honger. Ze gaan er voor hun tijd an.”

Zo jammert en huilt ze. Terwijl ze spreekt, staart ze met doffe ogen in de vage gele vlammetjes van het stovuur. Neef Palica zegt geen woord. Mijn vader ook niet. De tarwekorrels zijn al bijna geteld, zo gerantsoeneerd, dat ze tot het voorjaar kunnen reiken.

„Al in geen twee dagen heb ik een hap eten in de mond gehad. Maar we komen niet voor onszelf. Het is een verschrikking voor de kinderen,” voegt de vrouw er aan toe.

Mijn moeder staat op. Ze neemt een zakje en vult het met maïsmeel.

„Geef je schort maar hier, Maritsa, dan zal ik je ook een schotel met tarwemeel geven; bak daarvan koekjes voor de kinderen en het zieleheil van de overledenen....”

Mijn vader kijkt toe. Hij wil haar eigenlijk een verwijt maken, maar zijn hart verzet zich.

„We zullen het nooit vergeten, oom Tudor.”

„Ach, laat maar. Ik zit er over te denken, wat jullie tot de volgende zomer zult moeten beginnen. Ik zit er aan te denken, wat we allemaal tot die tijd beginnen moeten....”

„Misschien nemen we een goeie knuppel,” zegt ineens neef Dumitru Palica, „en slaan we de een of ander dood. Zo gaat het niet langer. We werken tot we er bij omvallen en toch kunnen we daar niet langer van in 't leven blijven.”

„Ook zover zal het nog eens komen; maar als we dat niet met gezamenlijk overleg doen, zal het ons later nog veel beroerder gaan. Er moet meer gebeuren dan dat er een paar koppen worden afgeslagen....”

„Ik wil mijn gevoel tenminste uitleven, oom Tudor, zo houd ik het niet langer uit. Ik heb geen geduld meer....”

De familie staat op en gaat weg. Mijn vader gaat met hen mee tot de buitenpoort. Op het erf lopen ze langs de honden. Die tillen hun koppen op en toch blaffen ze niet. Ze hebben geen kracht meer om te blaffen.

Blacht. Lange winternacht. De petroleumlamp aan de muur verlicht de kamer met een armzalig vlammetje. Mijn ouders praten nog na. Vaten, de broer van mijn vader, de man van Bazarea, onze buur, is hier geweest en heeft een pijp tabak voor mijn vader meegebracht. De tabak smaakt als verschroeid gras, maar een vaag tabaksluchtje zit er tenminste aan. Mijn vader heeft het over Dumitru Palica.

„Palica had ook wel land willen verkopen, als hij het gehad had. Wie van de arme lui nog een reepje grond heeft, geeft het bijna voor niets weg, om zich te redden van de hongerdood. De buik is een genadeloos meester. Een tijdje heeft ie geduld, maar als je hem om hem te verlakken minstens niet eens iets toegooit, smijt hij jou tegen de vlakke. Ook vroeger waren er jaren van droogte, maar op een of andere manier rolden we er door. Toen hadden de nieuwe rijken nog niet zoveel land bij elkaar gekocht als tegenwoordig. Ze breiden zich uit als de pest, geen handbreedte is hun ontgaan. Ze werden al maar hebzuchtiger en hongriger. Kijk bijvoorbeeld eens die Gherasië uit Baneasa. Hij staat op de drempel van de ouderdom, nog een paar stappen en hoepla! dan verslindt hem voor eens en altijd het graf. Zijn vrouw is net als hij een oudje. Voor wie schrabben en woekeren die rijken de boel bij elkaar? Ze hebben maar één dochter, die ze met die halfgekke zoon van Draculea hebben laten trouwen. Hij is prefect van het district geworden. De zoon van Draculea heeft een reuzenkapi-taal, en zelfs al wou hij het met de lepel opvreten, dan zou hij het nog niet op kunnen. Ze kunnen het maar niet over zich verkrijgen meer kinderen in de wereld te schoppen, want dat stoort hen te veel in hun gemoedsrust. Niet waar, veel kinderen — veel zorgen. Er gaat eens eentje dood, er wordt eens eentje ziek.... En met dat al heb je van kinderen alleen plezier. Je ziet, hoe ze opgroeien, van de dag af

waarop ze hun oogjes open doen, hoe ze op handen en voeten rondscharrelen, hoe ze van lieverlede op de benen gaan staan, en tenslotte rondlopen als de grote mensen, hoe ze ons tot de knie reiken, en dan maar opschieten, hoe ze babbelen en eindelijk redelijke taal uitslaan. Je merkt nauwelijks, dat de jaren voorbij gaan, en ineens zijn het volwassen mensen.... Wat voor nut heeft zo'n wezen, dat geen kinderen op de wereld zetten wil? 't Is net een onvruchtbare appelboom, die je met wortel en al uit de grond hakt en in de kachel opstookt."

„Ja, er zijn heel wat die loeren op nog meer kapitaal, maar geen van allen is zo hebberig als een bojaar," oppert oom Voicu.

„Alsof de rijke lui een klap van de molen beet hebben. Ze werpen zich op de arme mensen als gieren op een dood kreng. Ze rukken ons de grond voor een habbekrats uit de poten. Ze zien, dat we er belabberd voor staan en misbruiken dat om ons te plunderen. Door onze honger kregen zij bergen geld bij elkaar. Door ons werk groeide hun vermogen. Jij gaat bij de rijken voor een daghuur werken. Te vreten krijg je van hem niet zo veel, als je maag hebben moet, maar jou de kracht uit je botten zuigen van 's morgens vroeg tot 's avonds laat, dat kan hij. Zelfs na zonsondergang nog. Dan staat ie te schreeuwen: „Heidaar, luitjes, pak an, pak an, er moet nog een flink stuk gemaaid worden...." Een schandaal. Hij loopt met de handen op de rug rond en jij slooft je krom...."

De kamer is vol rook, twee pijpen paffen hun smook opwaarts. Mijn broers en zusters zijn gaan slapen. Ik zit maar in mijn ogen te wrijven.

„Darië, wat mankeert er an?"

„Mijn ogen branden zo, vader...."

„Ga maar naar bed...."

„Ik heb geen slaap."

Mijn moeder verstelt een hemd. Het is zo'n

oud vod, dat ze niet weet, waar ze het eerst of laatst moet beginnen.

„Toen Palica en zijn vrouw hier kwamen, keek ik ze heel scheef aan. Ik vermoedde, dat ze door de sneeuw waren heen geworsteld, gedreven door hun armoe. 't Is niet zo makkelijk om van een klein beetje nog iets weg te geven. Ik heb mijn stuk land verkocht, om de mond van de kinderen nog enigszins open te houden. Maar je moet eigenlijk geen land verkopen. Vee kun je je nog wel eens aanschaffen, maar land....! En wie kan trouwens nog een stuk vee kopen? Daarom zei ik zo bij mezelf: Ook met niks ben je arm.... Ik herinnerde me, dat ze Palica een jaar of twee geleden, drie dagen nadat zijn vrouw haar vijfde kind op de wereld had gebracht, op 't landgoed van Secara dwongen aan het zichten te gaan. Hij nam zijn vrouw mee, want hij had het werk alleen nooit kunnen opknappen. Het kleine kind jammerde erbarmelijk; het lag zo maar op het gras aan de kant van het korenveld en de vliegen aasden rondom zijn bekje. De opzichter zat met de zweep achter de werklui aan. Zaakwaarnemer Filip, de zoon van Pisicu, reed voorbij, met zijn gezicht lekker onder een grote strohoed, tegen de zonnebrand.

„Van wie is dat kikkertje in het gras?” vroeg de zaakwaarnemer.

„Van mij, meneer Filip, en het is geen kikker, maar een meisje,” zei Maritsa.

„Waarom kwaakt het zo?”

„Omdat men mij niet de tijd gunt, het de borst te geven.”

„Dat gaat ook inderdaad niet. Jullie moeten voortmaken. De tijd vliegt. Als de tarwe niet op tijd gezicht wordt, vallen de korrels uit en de landheer, onze edelgeboren overste Piënaru, heeft er het nakijken van.”

„Maar mijn kind gaat dood!” voegde Palica er aan toe.

„Geeft ook niet,” zei Filip Pisicu, „het vol-

gend jaar werpt je wijf immers weer zo iets. Ik denk tenminste, dat haar harig onderlijf tegen die tijd nog wel zal deugen."

Dumitru kon de hoon niet langer verdragen. Hij stiet een vloek tussen de tanden uit. Dat was mijnheer de zaakwaarnemer al te bont: hij gaf hem een paar meppen met de zweep. Zolang hij leeft, zal Palicu daar de sporen van op zijn lichaam meedragen.

"Filip Pisicu is een rotvent. Als betaalde hem de overste met goud. Er is geen boer, die in Secara gewerkt heeft en er zonder zweepslagen van Pisicu afgekomen is...."

"God zal hem straffen met een schrikkelijke straf!" vloekt mijn moeder.

"Hem en zijn baas," voegt de broer van mijn vader er aan toe. „Deze bojarenknechten zijn smeerlappen, maar de bojaren zelf zijn nog erger. De knechten nemen de slechte gewoonten van hun bazen over, ze voeren hun orders met een hart van steen uit. Een week lang heb ik met mijn kar tarwe moeten rijden van Saiele naar de aak in de Donau, en de zaakwaarnemer heeft me daarvoor net één dag loon uitbetaald. Ik klaagde daarover bij de bojaar. En die zei, dat hij bij al wat ik zeg en wat de zaakwaarnemer zegt, alleen zijn ondergeschikte geloven kan, want hij moet zich op de zaakwaarnemer kunnen verlaten en doet dat niet op ons barrevoeters, die — zo zegt ie — niet meer weten wat we allemaal bij mekaar moeten liegen, om hem schade toe te brengen."

"'t Is mogelijk, mijnheer," heb ik toen gezegd, „maar voor zover ik zien kan zijn wij arm, en u bent rijk. Blijkbaar bent u dan toch door ons werken niet armer geworden!"

"Kom je uit Omida?"

"Jawel, mijnheer; ik ben Voicu."

"Dat dacht ik wel. Alles wat uit Omida komt is halsstarrig. Ik zal jullie niet meer op mijn landgoed laten werken. Jullie bestelen me, en klagen dan nog bovendien. Ruk uit....!" Ik

ging weg, wat had ik anders moeten doen; maar het liefst had ik hem een oplazer met de schop gegeven."

"Misschien komt ook die tijd nog, dat we dat kunnen doen," zegt mijn vader nadenkelijk. "Het mes zit ons al zo wat in het merg."

"Gelijk heb je, Tudor. Verleden jaar tegen Kerstmis heb ik een varkentje geslacht, ik nam het beste stuk, wikkelde het in een schone doek en bracht het naar Banasea. Op het binnenplein van het kasteel wemelde het van de boeren. Voor het bordes was een gedrang, als bij een dodenmaal. De boeren gingen een voor een met de meegebrachte varkensslacht het kantoortje binnen. Rentmeester Axente, de zoon van Galca, nam de stukken varkensvlees aan, woog ze, schreef iets in een boek en gooide daarna de stukken in een mand. Er stonden al drie volle manden en nog een paar lege. Bojaar Gherasië zat breeduit in zijn rolwagentje, met de lamme benen op dikke kussens, en keek met scherpe oogjes toe bij het afleveren van het vlees."

"Dat is een mager partje, Voicu, wat je daar aflevert."

"Zeker, mijnheer, maar het varkentje was ook mager, niet veel meer dan een big."

"Waarom? Waarom had je geen groter varken?"

"Over een jaar zou het vetter geweest zijn, als ik het door had kunnen mesten, maar ik moest het dit jaar slachten, om mijn kinderen te eten te geven...."

"Jullie zijn lui, je weet niet hoe je aan moet pakken. Van boerenbedrijf hebben jullie geen verstand," zei bojaar Gherasië.

"Wat had ik daarop moeten antwoorden? Je kunt met die kerels alleen maar tijd verknoeien. Hij luiert maar wat, maar wij zwoegen ons dood en toch heten wij de luiwammesen.... Met Pasen, als ik de eieren naar het kasteel breng, meet mevrouw zelf de eieren met een

ring. De eieren, die door de ring kunnen, worden niet aangenomen...."

„Dit ei is te klein," zegt ze dan; „daar moet een groter ei voor worden ingeleverd!"

„Maar de kip heeft het zo gelegd, mevrouw; als ik het zelf had gelegd, zou het groter zijn geweest...."

„Er uit, onbeschofte vlerk!"

„Ik ging. Hoe zouden wij ook in verzet kunnen komen tegen de rijke lui.... De laatste keer heb ik hun geen vlees meer gebracht, daar ik geen varken had, en als het voorjaar wordt, breng ik hun ook geen eieren, daar we alle pluimvee opgegeten hebben...."

„'t Is om een kruis te slaan van ellende, als je hoort, hoe het in het huis van de bojaar toegaat," zei mijn moeder.

Ze heeft twee grote lappen op het hemd van mijn vader gezet, maar er moeten er nog meer op. Er ontbreekt haar nog een flinke lap om de rug te verstellen, dat stuk, waar de zon het hardst op brandt, en waar het hemd het eerst door het zweet vergaat en scheurt.

„De dochter van Dera Pancras, die bij Gogu Cristofor op het kasteel van Belitori diende, had heel wat te vertellen. Mevrouw komt maar zelden op het land, ze woont meestentijds in het herenhuis te Boekarest, waar ze vijftien man personeel heeft. Ze smijt de bojaar koppen en schotels naar het hoofd, want ze is half gek. Ze kan niet verdragen, dat men haar aanspreekt. De bojaar verkoopt de tarwe en geeft haar de bankbiljetten bij pakken tegelijk, zodat ze bij buitenlandse doktoren in behandeling kan gaan. Ook de zoon van de bojaar mankeert het in de bovenkamer; hij was officier, maar hij moest uit de dienst, omdat hij er vermaak in schepte, de soldaten af te ranselen en met de laarzen te trappen. Hij werd alleen kalm, als hij kaartte. Dit fijne meneertje verspeelt op één avond, waar een heel dorp een hele zomer aan één stuk door voor werken

moet. Dat maakt de oude bojaar kriegel en brengt hem er toe, de boeren zeven huiden af te stropen.... Hij zou misschien anders met vijf huiden tevreden zijn.... Geen mens weet, of hij een Griek of een Roemeen is...."

"De bojaren horen bij geen enkel volk en ze hebben ook geen geloof," merkt mijn vader op. „Het zijn bojaren en anders niet. In welk volk of ze zich ook nestelen, altijd zitten ze de armelui op de nek...."

"Brrr.... een verschrikkelijke vorst!" zegt de broer van mijn vader. Hij kruipt in zijn pelsjas en gaat weg.

"Luister vrouw," zegt mijn vader. „De opstand begint in het dorp. Het geduld van de mensen is op. Het voorjaar zal bloed en verderf brengen."

"Dan hoop ik maar, dat het voorjaar gauw komt," fluistert mijn moeder. „Dan groeit er ook weer groente. Als je maar wat groente hebt, hoef je geen honger te lijden, en dan spelen we het op een of andere manier wel weer klaar...."

De sneeuw ligt hoog. De lente is al op til, en toch wil de sneeuw maar niet smelten.

Ik hoor mijn moeder zeggen: „De dochters van Iliutsa hebben diphteritis." Ik hoor mijn broer Ion zeggen: „De dochters van het Hip-pertje liggen ziek met diphteritis." Mijn zuster Evangelina komt bij de burens vandaan en zegt: „De hele familie Tutanu ligt te bed met diphteritis."

De notaris op het gemeentehuis kettert en vloekt. Ook dokter Ganciu kettert, maar het hardst kettert Ciresj, de ziekenverpleger.

"Ik krijg de hele last te dragen," jammert Ciresj.

Mijn broeder Ion jubelt van blijdschap:

"Moeder, ze hebben de school gesloten! Ge-woonweg een tractatie voor ons....!"

Mijn broer Ion houdt niet bijster van leren. Mijn vader kijkt ons aan en zegt:

„Pas op, kinderen, er is een besmettelijke ziekte in het dorp! Ga niet buitenshuis, jongens!”

„Nee, we zullen niet buitenshuis gaan!”

De volgende dag klimmen we boven op de heining. We zien Juvete, de politie-man, dokter Ganciu, Ciresj en het andere gemeentepersoneel. Het groepje gaat van huis tot huis. Ze blijven als aan de grond gevroren voor elke drempel staan. Alleen Ciresj gaat de huizen binnen:

„Zijn hier zieken?”

„Nee, hier niet.”

Waar ze zieke kinderen aantreffen, geven ze de ouders vast, de kinderen naar het schoolhuis te brengen.

Men heeft de banken uit de lokalen naar buiten gesjouwd en op het plein op elkaar gestapeld. Er werd een vracht stro naar de school gereden. Men legde er de zieken naast elkaar op. De ouders komen, om hun spruiten door de vensters gade te slaan. Tussen de gevelruiten en de straat staat een hoge schutting van planken. Voor de poort wordt een wachtpost gezet. Ciresj is de enige, die uit en in mag lopen — Ciresj en de gemeenteklerk.

„Hoeveel zijn er vandaag gestorven, Ciresj?”

„Zes, dokter.”

„Breng ze naar buiten.”

De doden worden in kisten gelegd en naar het kerkhof gereden. Op een afstandje lopen de schreiende vrouwen er achter aan. Ze jammeren aan één stuk door. Tante Hippertje heeft al drie kinderen verloren. Iliutsa heeft er maar één meer in leven. Van de vijf kinderen der Tutanu's hebben twee er het leven afgebracht. In het voorjaar zijn ongeveer twee derde van het aantal dorpskinderen dood.

De lente kwam, de wolken dreven uiteen, alsof een hand ze op zij schoof. De zon overwon de sneeuw en nu is deze in een hand-

omdraai verdwenen.... Dunne watergeultjes beginnen te kronkelen. Ze zwellen aan en was-
sen en stromen naar de beek. Ook de beek aan
het uiteinde van het dorp wies.

De epidemie werd tot staan gebracht. Er
lagen nog maar een paar kinderen op het stro
in het schoolgebouw. Nu is er toch geen tijd
meer voor onderwijs. Voor men het lokaal
heeft gezuiverd en schoon geboend, zitten we
al in de voorzomer. Popescu-Bragadiru, de
schoolmeester, gaat van huis tot huis en roept
tegen de kinderen:

„Hei, kinderen, luister eens, vergeet toch
vooral niet, wat jullie tot nog toe geleerd heb-
ben. Je moet je dikwijls oefenen in het lezen,
schrijven en rekenen!”

Achter uit de straat komt een buurman, een
zekere Petre Radoj, bij ons op bezoek. Lange
tijd is hij weduwnaar geweest, maar niemand
in het dorp gaat beter gekleed dan hij, keu-
riger, schoner.... Zijn sandalen zijn nooit ge-
vlekt, zijn riemen zonder één knoop. Hij draagt
een witte ceintuur, een versierd borststuk in zijn
hemd en het hemd zelf is zo wit, als kwam
het fris van de drooglijn. Aan zijn pelsmuts zit
geen strohalmpje en geen veertje. Het huis van
Petre Radoj is vol meisjes. Hij heeft er zeven
gehad, daarvan zijn er nu nog vier in leven.

Hij gaat met mijn vader loven en bieden en
tenslotte worden ze het eens. Hij geeft ons
zestig kilo tarwe en wij zullen in ruil daarvoor
in de zomer drie bunders voor hem maaien.

„Is dat niet te duur, Oom Petre?” vroeg mijn
vader.

„’t Is mogelijk, dat het te duur is, maar als
je het nodig hebt, moet je je aanpassen....”

Mijn broer Ion werd naar de herberg ge-
stuurd, om een kwartliter brandewijn te halen.
De overeenkomst wordt bekrachtigd met een
borrel. Dat is het hele contract. Ze zullen zich
er allebei aan houden.

Petre Radoj werkt zelf niet meer. Andere

mensen werken voor hem. Hij heeft landerijen, maar geen vee. Zijn dochters zorgen voor hem.

„Er zijn heel wat kinderen doodgegaan in het dorp....”

„Jammer, jammer.”

„Geeft niets. Laat ook andermans kinderen maar eens doodgaan. Ook de mijne zijn gestorven en geen sterveling heeft medelijden met me gehad.”

In het huis van Petre Radoj heeft zich de longtering genesteld. In het voorjaar trad een van zijn dochters toe tot de reidans, die de „hora” genoemd wordt. In de herfst, toen de regentijd inviel, bewees het dorp haar de laatste eer; ze werd in een witte bruidsjurk begraven. Elk meisje, dat voor haar trouwen dood gaat, wordt in een witte bruidsjurk begraven. Drie dochters had hij zo binnen de tijd van drie jaar ter aarde besteld: Lina, Ionitsa en Mariuca.

Lina en Ionitsa zijn als brave meisjes gestorven; ze hadden hun witte bruidsjurk verdiend. Maar Mariuca....

Toch kreeg ook Mariuca de witte jurk in het graf. Mariuca wist dat de tijd voor haar niet ver meer zou zijn, om dood te gaan. Ze zong in het dichte acaciabos aan de spoorbaan, als de schemering, koel en grijs als rook, begon te vallen.... De helling schalde van Mariuca's heldere zangstem. Ze had grote grijze ogen, met de doodsangst er in, haar gezicht was geelwit, haar wangen schril rood als bij een appel.

„Ik wil niet sterven, Evanghelina, zo lang ik niet weet wat het betekent om te leven.”

„Je moest maar trouwen, Mariuca,” antwoordde mijn zuster.

„Niemand zou mij willen. Welk redelijk mens zou iemand met de longtering in huis nemen?”

„Nu....?”

„Petrisor is me naar de zin.”

„En hij? Wat vindt hij er van?”

„Hij beweerde, dat hij ook mij wel mag....”

Ze gaf zich aan haar vrijer, bijna waar ieder-

een bij was. Geen mens nam het haar kwalijk.
„Ze gaat immers toch dood.... Ze zal hier
niet lang meer blijven....”

En ze bleef inderdaad niet lang meer —
boven de aarde.

„Wie van je dochters gaat in 't voorjaar in
de hora, oom Petre?”

„Iordana.”

We weten, dat Iordana nu ook in het najaar
dood zal zijn. Over vier jaar blijft Petre Radoj
moederziel alleen over. Hij kan nauwelijks
wachten, tot die jaren om zullen zijn. Dan gaat
hij weer trouwen, en nog wel met een jonge
vrouw. Deze gedachte geeft hem lust om te
leven en houdt hem jong en kwiek. Hij bekent
dat vaak, als hij met vrienden zit te praten.

De watergeulen zingen, de grote beek wast
en klotst tegen de erven.

De sneeuw op de helling en in de bergen is
gesmolten.

Wij verdringen elkaar langs de oever van de
beek en kijken naar het water. Het stroomt
snel en troebel. Plotseling zien we er brokken
van een schutting, paalwerk en planken in drij-
ven. We halen lange haken en vissen er uit, wat
het water meevoert.

„Als het water nog hoger komt, stroomt het
ook over ons dorp heen....”

„Dat kan niet, dat is nog nooit gebeurd —,
waarom zou het dan nu niet gebeuren?”

Het water wast en treedt uit zijn bedding,
alsof ergens ver weg kolossale dammen gebro-
ken waren. En 'szomers was er opnieuw een
schrikkelijke droogte....! De landen snakten
naar regen. De boeren zoeken met mismoe-
dige blik naar wolkjes aan de lucht. Ook de gras-
sprietjes verlangen naar regen. En tenslotte
kwamen de „regenbidders” en smeekten om
regen.

Soms kwamen hele troepen blonde Zigeuners
naar boven of blauwe ogen, uit het gebergte en

trekken door het dorp; ze verkopen houten lepels, houten schalen en baktroggen. Zigeunerinnen met korenblond haar lopen door het dorp: „Wie koopt er lepels en schalen....!” Een andere keer weer trekken hele horden van Zigeuners met hun wagens door het dorp, ze zien er zwart uit als onder het roet, vettige haren hangen hun op de schouders neer, hun pikzwarte baarden zijn nog nooit door een schaar aangeraakt, — trekkers, paardedieven, met doortrapte wijven bij zich, die je in een handomdraai het hemd van je lijf stelen. — Ze bieden aan, je de toekomst te voorspellen, uit een witte schelp waarin het ruist als je het ding tegen het oor houdt. Maar meestentijds komen alleen zulke Zigeuners, die om een vuur liggen; zij krijgen toestemming, een week lang aan de rand van het dorp tussen de huizen en de beek te kamperen. Dit soort woont 's winters in huizen, des zomers trekken ze er op uit; in de late herfst, als er geen werk meer is, keren ze met hun wagens naar huis terug. Ze oefenen het smidsvak uit. Hun vrouwen en dochters verkopen messen, treeften en ijzeren ringen. Ze slaan hun tenten op. Rondom die tenten heerst een oorverdovend lawaai. Naakte kindertjes met dikke buiken zwermen avond aan avond rondom het vuur, waar je muziek van fluiten, violen en luiten hoort. Verleden zomer kwam in de tijd van de ergste droogte zo'n troep vuzigeuners bij ons terecht. De „regenbidders” trokken in troepen door de straatjes. Wij kinderen liepen achter hen aan. Zigeunerinnetjes, kleine meisjes, dansten moedernaakt en lieten hun bronskleurige huid zien.

Bekranst met vlierbloesem, vlieren ook om de heupen gestrengeld, blijven ze voor de deuren staan en beginnen te dansen. Een oude Zigeuner begeleidt hen en zij zingen:

Regenbidders roepen 't water,
Water, drenk ons met geklater!

Tot de regen zich zal breiden
 Als een zondvloed op de weiden.
 Hoor de regenbidders!
 Heerlijk moog de mais gedijen
 Als de hoge peppelrijen,
 Hoor de regenbidders!
 Heininghoog zal de oogst nog reiken,
 Tot de zolders schier bezwijken.
 Hoor de regenbidders!
 Talrijker dan mussenscharen
 Zij de tarwe in uw aren.
 Hoor de regenbidders!
 Rijker mogen gerst en koren
 Schieten uit de groene voren.
 Hoor de regenbidders!
 Hemel, schenk uw vochte zegen —
 Regenbidders vragen regen,
 Hoor de regenbidders!

De regenbidders klappen in de handen, her-
 halen samen met de oude man „Paparúdele!” *
 en wervelen rond in een dans, alsof de duivel
 in hen gevaren is. Hun lichaam tolt, hun voeten
 gieren. Ze slaan daarbij met de handen de
 maat, — luid galmt hun gezang. De vrouw,
 voor wier huis de regenbidders dansen, brengt
 een emmer water en gooit die over de brons-
 kleurige huid van de Zigeunermeisjes. Nu wor-
 den de regenbidders eindelijk kalm. De oude
 man krijgt zijn beloning: een schotel met maïs-
 meel wordt in zijn zak uitgeschud.... De hele
 lange zomer dansten de regenbidders in het
 dorp, maar het scheen niet te helpen.... No-
 taris Gica Stanescu verklaarde op het gemeen-
 tehuis:

„Het zou wel goed zijn, als elke dorpsbewo-
 ner iets wilde geven, om een flink bedrag bijeen
 te krijgen voor pope Tomitsa Bulbuc, zodat hij
 op ons verzoek om regen bidden kan....”

Ududuj viel hem in de rede:

* Regenbidders. (Vert.)

„Als pope Bulbuc bidt, dan regent het vast en zeker niet. Bovendien heb ik gehoord, dat men in Stanicuts al gebeden heeft laten zeggen. Als het in Stanicuts regent, krijgen we hier in Omidă de regen vanzelf, want de twee dorpen liggen zo dicht bij elkaar, dat ze elkaar zowat de hand kunnen geven.”

Als het 's zomers een tijdlang niet geregend heeft en de droogte allerwegen merkbaar wordt, zegt de pope in de kerk en in de kroeg tegen de mensen:

„Het zou goed zijn, lieve mensen, als we eens een processie hielden om God te smeken, of hij zich over ons erbarmen wil....”

„Goed, eerwaarde, misschien nog in de loop van deze week.”

„Zamel dan alvast maar wat geld in, lieve mensen.”

„Waarom geld, eerwaarde?”

„Voor de plechtigheid....”

„Of voor brandewijn. U, eerwaarde, hebt toch ook een tuin en korenveld; als die van ons verdrogen, verdrogen de uwe er bij.”

„Voor mij blijft dat eender, lieve mensen, mijn opslagplaats zit vol tarwe. Veevoer heb ik ook, zoveel ik nodig heb. De plechtigheden, die men niet betaalt, worden door de heiligen niet verhoord. Dan zouden we ons maar voor niets uitsloven....”

„Alsof het met betalen wel wat helpt....”

Eerst werd mijn keel dik, toen die van mijn zusje Ritsa, op de derde dag die van mijn broer Ion. Mijn moeder nam ons bij de hand en bracht ons naar Dioaica. Deze keek ons in de keel, pakte ons vervolgens bij de nek vast. Ik was het eerst aan de beurt, ze tilde mijn kin op:

„Open die mond!”

Ik deed mijn mond open. Ze stak haar vinger ver in mijn keelgat en drukte daarmee tegen de gezwollen. Die sprongen open en ik gaf over.

„Spoel je mond met petroleum uit!”

„Met petroleum?”

Ik wou er van door gaan. Mijn moeder greep me bij mijn nekvel en hield me stevig in bedwang. Dioaica goot wat petroleum in een kroesje, brak mijn mond open en goot het mij door de keel.

„Slikken, jij kleine satan!”

Ik moest een paar slokken van de petroleum nemen, daarna ook mijn broer Ion en mijn zusje Ritsa.

„Nu,” commandeerde Dioaica, „neem je de kinderen mee naar huis en geef je ze elke dag drie keer petroleum te drinken. Niet zo veel als nu, maar met een lepel. 's Morgens, 's middags en 's avonds geef je ze een lepel vol. En doe ze een verband met aardappelen om de keel.”

Mijn vader kocht een zakje aardappelen. Moeder maakte ze schoon, alsof ze in de pan moesten. Maar ze deed ze niet in de pan, maar sneed ze in plakken en rangschikte die om mijn hals, zoals men stenen op een rijtje zet voor een nieuw te bouwen huis; vervolgens knoopte ze er een doek om heen.

Ik loop met hoofdpijn door het huis en kan mijn nek niet heen en weer draaien, 't is net alsof het lichaamsdeel in een kachelpijp geklemd zat. Ik til mijn kin hoog op en probeer te slikken, maar ik voel, dat de gezwellen, die Dioaica heeft uitgeperst, nog altijd pijn doen. Mijn moeder ververst het snoer van aardappelen iedere avond en iedere morgen.

Midden in de nacht joeg ons de kerkklok met haastig gebengel uit de slaap — bim, bam, bom —; maar één klok van de twee, en wel de grote, die zo zwaar en ietwat schor galmt. Mijn vader pakt zijn sandalen en kleedt zich vlug aan. Hij rent naar het gemeentehuis, om te weten te komen, wat er aan de hand is. Mijn broer Ion rent hem na....

„Kom gauw terug, dan horen wij ook wat er is!” vraagt mijn zusje Evangelina hem.

„Ja, ik kom dadelijk terug.”

„Geen goed teken, als de klok 's nachts luidt!” fluistert mijn moeder.

„Misschien is er wel een overstroming en loopt het water over het gedeelte van het dorp, dat langs de beek ligt. Hebben we nu nog niet genoeg tegenslagen gehad? Gelijk had de man die zei: een ongeluk komt zelden alleen, er volgen altijd nog meer narigheden. Misschien is er wel oorlog....”

„Moeder, wat is oorlog?” vraagt Elisabeta.

„Wat zou oorlog anders kunnen zijn dan een vreselijke ramp? De grote heren en koningen vechten om land en bezit en dwingen de soldaten om met de sabels op elkaar in te hakken, elkaar met geweerkogels te beschieten en dood te maken. De grote heren hebben ruzie en de knecht moet zijn veren laten. Arme mensen schieten er het leven bij in....”

Mijn broer Ion kwam terug.

„Wat is er aan de hand, Ion?”

„De wachters merken, dat de beek steeds erger wast. Er is al een heel stuk van het oeverland overstroomt.... De hele kolonie aan het water staat blank. Ook de brug is weggesleurd. Men heeft de klok geluid, om de mensen wakker te maken, zodat het water hen niet in de slaap kan overvallen en het huis boven hun hoofd in elkaar zakt. Ik wou naar het hoge water gaan kijken, maar vader wou het niet hebben en stuurde me weer naar huis.”

Ion geeuwt, kleedt zich uit en kruipt weer in bed.

„Ik dacht, dat er ook verdronken mensen bij zouden zijn, maar er is niemand verdronken....”

Vader kwam pas tegen het aanbreken van de ochtend terug. Hij trof ons aan, kauwend op gekookte maïs.

„Een godvergeten vernieling! Het water staat al tot aan de dorpsstraat. Bij Carabusj is de

schaapskooi met schapen en al weggeslagen; bij andere mensen vee. In het kleine dorp is de toestand nog erger. De mensen huilden en schreiden en tastten in het donker rond. We konden niet aan de overzij komen, om hen te helpen. We zullen, nu het dag wordt, een vlot van planken timmeren, om in de kolonie te komen. Er zitten er bij bosjes met vrouw en kinderen op de vliering, en anderen zijn door de koekoeksramen op het dak gekropen...."

Ik sloop de kamer uit. En langs de spoorbaan liep ik naar het station. Eén en al water, een meer!.... De beek — wat beek, het leek de Donau wel! — sleepte bomen, kippenladders, dissels, zelfs hele daken mee. Cadavers van geiten, schapen, dood pluimvee, alles wat de woeste stroom maar graaien kon, zeulde hij mee voort.

Het kleine dorp ligt diep onder het water. Een paar huisjes zakken in elkaar. Van andere zie je alleen nog de daken. De mensen van de „kleine kant” staan half naakt met hun kinderen op de helling achter het dorp. Het hoge water heeft hun in één nacht huizen, schuren en vee ontroofd. Alleen het vege lijf hebben ze kunnen redden.

Dokter Ganciu, notaris Stanescu, pope Bulbuc en Juvete, de gendarme, hebben zich op de spoorbaan geposteerd en bekijken van daaruit het ongewone schouwspel.

„We moeten het een of ander doen,” zei de notaris.

„Dat heb ik al gedaan, mijnheer de notaris!” antwoordt Juvete. „Ik heb de prefectuur verzocht, reddingsboten te sturen.”

„Wat moeten wij met die boten doen? Alsof er nog iets te redden viel....”

„Is er hoog water?”

„Zoals je ziet.”

„Als we hoog water hebben, moeten we absoluut reddingsboten hebben ook.”

Met de middagtrein kwamen er uit de Donau-

haven drie lange, smalle zwarte sloepjes aan. Notaris Stanescu stapte in de ene boot, in de andere pope Bulbuc, in de derde Juvete de gendarme. Ze namen ook hun vrouwen mee en spelevaarden opgewekt over de zwarte, drabbige stroom.

„De Donau is bij ons gekomen. Laten we er tenminste in zover van profiteren, dat we nu ook eens op onze Donau uit varen gaan....”

Ook wij zijn blij, dat er reddingsboten naar het dorp zijn gestuurd. Want wij hopen, dat ook wij aan de beurt zullen komen, als de ambtsdragers straks genoeg van het spelevaren hebben.

Voor al wij kinderen verheugen ons daarop. Wij zien iets, wat wij nog nooit gezien hebben. Mijn vader is helemaal niet blij. Geen mens is blij. Na de droogte een strenge winter. Na de strenge winter met zijn honger en beslommeringen deze overstroming, die vee, kippen en eenden, stal en huis heeft weggeroofd. Op elke straathoek staan drie, vier, vijf man bij elkaar. In het voorbijgaan horen wij wat ze zeggen:

„Nee, zo gaat het niet meer. We kunnen het niet langer uithouden.”

V: SMALLE, DIEPE VOREN

De overstroming had binnen een week haar hoogtepunt bereikt en ebde pas na een maand weer af. Kijk die beek eens....! Nu kun je er weer doorheen waden. Als we het langs de oever liggende gedeelte van het dorp en de kleine kolonie niet veranderd zagen in een warboel van verwoeste huizen zonder heiningen, als ons de sporen van de vernieling, die de zondvloed had achtergelaten, niet aan de ramp herinnerden, zouden we heus niet geloven, dat hier zo iets ergs was gebeurd. De mensen bouwen hutjes van takken en riet, graven gaten in de grond en kruipen daar in. Van hun toch al karige levensmiddelenvoorraad is hun geen kruimel gebleven. Zonder vee en zonder kippen staan ze daar; sommigen hebben zelfs geen stuk kleren meer.

Na het hoog water bleef er een dikke sliblaag achter, waar ze tot de knieën door baggerden.... Op de landerijen is geen spoor van sneeuw. Het voorjaar, dat veel te vroeg is gekomen, maakt dat de zon feller schijnt, het lijkt wel Mei. En toch zijn we pas begin Maart. De maand is nog maar een week oud.... Ooievaars noch zwaluwen en kraanvogels zijn in velden of wegen te zien....

's Avonds is het koud. De aarde is zwart. Het gras spriet niet. Wij lopen barrevoets, bibberend van de kou, — het is vroege lente. Wij staren naar de mensen van de „kleine kant”, die geen huis en hof meer hebben. Met de grootste aandacht kijken wij intussen naar de monster-dingen, die ongebruikt bij het station liggen: de reddingsboten. De schippers, die ze hebben gebracht, keerden naar hun uitgangspunt terug.

In de kroegen komen de mannen veel meer bij elkaar om te praten dan om te drinken. Het lijkt wel, of de kroegbazen met elkaar afgesproken hadden, dat ze hun debiteurenboeken maar dicht zullen laten; alsof zij ze diep hadden weggestopt. De mensen hebben al veel te veel schulden gemaakt. Verleden zomer was er droogte. Nu is het dorp door de overstroming geteisterd. Inventarissen en huizen zijn naar de maan.

„Toma, geef me een pakje tabak.... op de pof!”

„Kan ik niet aan beginnen, vadertje, ik geef geen draadje garen meer op crediet, zolang de oude schuld niet vereffend is.... Wat ik aan baar geld had, heb ik gestoken in mijn landaankoop....”

Toma Ocî strijkt zijn knevel op, die in een grijze punt uitloopt. Hij zegt iedereen brutaal in het gezicht, dat de mensen hem niet aan zijn kop hoeven te zeuren:

„Jullie moeten maar eens en voor altijd weten, dat ik niet meer pof. Ik niet. Probeer het maar eens bij Maresj, misschien heeft die medelijden, want hij heeft geen kinderen, — of naar Buciuç....”

Maresj zegt ongeveer hetzelfde en Buciuç ook....

„Ik kan je niet helpen, vadertje, vandaag aan de dag worden er geen zaken meer op de pof gedaan, we hebben moeilijke tijden. Er gaan slechte berichten door het land. Geen mens weet, wat de dag van morgen hem brengt....”

„Oorlog misschien!” oppert Gheorghitsa Târisj....

Târisj had een huisje aan de rand van de beek; het werd weggespoeld. Hij woont nu met vrouw en kinderen in een hol van aarde, dat hij in alle haast tegen de helling heeft uitgegraven. Hij heeft land noch vee meer. Hij werkt als boerenarbeider, net als de meeste mannen in het dorp — een kwart van de bevolking.

„Ach wat, oorlog.... klets niet!” zegt Ududuj.

„Wat we weten is, dat de boeren in Moldavië tegen de landheren in verzet zijn gekomen; ze besuden de kastelen af en verdelen de landerijen onder elkaar. Maar wij zitten maar op onze kont. Ook wij moesten er op los timmeren en in opstand komen, we hebben nou genoeg verdragen.”

Tussen de knieën van mijn vader staande luister ik naar de gesprekken. Het gezwel in mijn keel is aardig geslonken. Boven de toonbank hangen twee slingers hardgeworden zoute krakelingen van de zoldering.

„Vader, koop een krakeling voor me!”

„Ik heb geen cent.”

Toma Oci hoort het.

„Krakelingen zijn niet voor kinderen,” zegt hij: „daar zet je buik maar van op.”

Misschien zou mijn buik opzetten, als ik er een massa van op at, maar ik zou toch zo dolgraag een krakeling willen hebben, ééntje maar. Een jaar geleden is werkelijk de maag van Bescu de dronkenlap van die zoute krakelingen opgezwollen. Hij had met de notaris een weddenschap aangaan. Bescu en de notaris waren allebei in de olie. Bescu zwetste, op zijn knuppel leunend:

„Met één slag sla ik alle krakelingen van zo'n slinger in gruijzels.”

„Als je ze allemaal vergruizelt,” zo nam de notaris de uitdaging aan, — „betaal ik ze, maar jij moet ze opvreten. Je moet er zo'n klap op geven, dat geen enkel brok meer heel blijft. En daarna moet je ze tot de laatste kruimel opvreten.”

Bescu gaf met zijn stok een geweldige pats tegen de honderd zoute krakelingen en sloeg ze werkelijk aan splinters. Toen raapte hij de brokken van de grond op en begon ze luid smakkend weg te buffelen. 's Nachts is hij zowat gekrepeerd; anders niet. Hij dronk een groot glas petroleum en lag wit als krijt in zijn nest. Maar hij kwam er weer bovenop....

Popescu-Bragadiru, de schoolmeester, deed de notaris heftige verwijten: „Hoe kon je nu zo'n

weddenschap met hem aangaan? En als hij er in gebleven was?"

„Had niets gehinderd," antwoordde de notaris. „Een barrevoeter meer of minder komt er niet op aan...."

Bescu heeft opgehouden met drinken. Hij komt alleen in de kroeg, om tabak te kopen. En hij gaat steeds meteen weer weg.

Maar vandaag gaat hij niet. Hij luistert naar wat er gezegd wordt en kan er maar niet genoeg van krijgen; als wilde hij nog meer weten, nog meer opsteken. Iedereen zou graag precies willen weten, wat daar in Moldavië gebeurd was, waar men de rode haan op de kastelen van de bojaren had gezet. Er gaan allerhande geruchten. Geruchten van ver weg.

„Ik hoorde," zegt Praca Dera, „dat de opstand hierheen komt en zich ten zuidoosten van Moldavië al in het district van Vlasca verbreid heeft."

Nauwelijks heeft Praca Dera zijn gedachten hardop geuit, of pope Tomitsa Bulbuc komt binnen.

„Goeiendag!"

„Goeie middag, eerwaarde!"

„Toma, geef me een moerwijnkje."

„Grote of kleine, eerwaarde?"

„Een grote, een groot glas, beste kerel, want een klein glaasje is niet eens voldoende voor een holle kies...."

„En heerroom heeft een massa holle kiezen," schertst de zwartogige Petre, de zoon van Zgamâie....

„Vier en twintig, mijn zoon, vier en twintig, want mijn familie komt uit Oltenië, aan de overzij van de Olt."

De mannen lachen. Tomitsa Bulbuc heeft zijn kiezen al lang verloren, hij heeft nog drie tanden in zijn kaak, maar ook die staan wankel en klaar om er elk ogenblik uit te rollen.

„Hebt u iets gehoord van oproer, eerwaarde?" vroeg de zoon van Ovedenië. „Men zegt, dat de boeren in Moldavië in opstand zijn gekomen

en tegen de bojaren van leer trekken...."

De pope gooit het moerwijntje met één beweging door het keelgat. Luid klokt het zure brouwsel door de geestelijke trechter. Het gorgelt hem door de keel. De pope knijpt er de ogen bij dicht, want het spul brandt hem in de maag.

"Nog eentje, Toma!"

Oci schenkt al weer in. De pope kijkt naar het glas in zijn hand.

"Ja, ik heb er van gehoord, maar geen mens weet, hoe die vork eigenlijk in de steel zit. 't Is niet in de haak, als mensen maar met de knuppels tegen de overheden te keer gaan."

"Die mensen gingen toch niet tegen de overheid te keer, eerwaarde, maar tegen de bojaren," merkte Sjontrocan de herder op, die in één keer wel een gebraden schaap op zou kunnen — als hij er een kreeg.

"Je zou de spijker beter op de kop geslagen hebben als je je mond dichthield," zegt Titsa Uje. "Want wie zijn nou de overheden? Zijn ze voor ons of voor de bojaren? Hier bijvoorbeeld, wie is hier prefect? De schoonzoon van de bojaar uit Baneasa, Dinu Draculea, de zoon van de overleden bojaar Barbu Draculea uit Furculesti. De bojaren en de overheid, dat is twee handen op één buik, zoals iedereen weet, maar iedereen weet net zo goed, dat de bojaren niet talrijk zijn, maar wij ontelbaar. Als we allemaal als één man opstaan, dan kunnen we ze met gemak uitroeien...."

De pope kiept het tweede glas moerwijn in zijn mondholte.

"Brrr.... dat komt stevig aan!"

"Wat bedoelt u eerwaarde.... het oproer?"

"Nee mijn zoon, de moerwijn. Jullie moet je niet met revolutie bemoeien, ook de bojaren zijn kinderen Gods. Er staat immers geschreven, dat weinigen veel zullen hebben, maar velen niets. Maar de hemel, lieve mensen, de hemel die is voor de armen. Jawel, de zaligheid hierboven behoort uitsluitend aan de armen!"

„Zou het niet beter zijn, eerwaarde, als wij de grote heren eens wat meer van die zaligheid hierboven gaven en in plaats van hen wat land konden kopen....? Wij zitten er dringend om verlegen....”

„Ach, mijn zoon, ach beste Uje, het is me helemaal niet naar de zin wat jij er uit kraamt. Met elk woord, dat je zegt, laadt je een nieuwe zonde op je ziel. Kom eens wat vaker in de kerk en luister naar de woorden Christi!”

„De woorden Christi heb ik al zo vaak gehoord, eerwaarde; ik geloof, dat Christus aan de kant van de bojaren staat, net als eerwaarde!”

„Nog één glaasje, Toma, want de ingewanden branden me.... Zoals ik dus zei, mijn zoon, verzet je niet tegen de overheid, of tegen de bojaren. Ze zijn sterk, deze bojaren! God heeft het leven nu een keer zo ingericht. Bedenk alleen dit: als iedereen bojaar was, wie zou dan in de grond moeten wroeten, wie het graan zaaien en zichten? De Satan hitst jullie tot oproer op, lieve mensen....”

„Nee, de dorst naar rechtvaardigheid en onze maag, en de lege maag van onze kinderen.”

„Goed, mijn zoon, goed, goed, goed.... Maar zeg later niet, dat ik jullie niet gewaarschuwd heb!”

De pope verdwijnt. Onder de mensen gist de oproerigheid. De kroeg walmt van rook....

„Laat het zo wezen! De heren krijgen de hemel van ons, laten we ze het hiernamaals inschoppen. Dan kunnen wij eens een tijdje op aarde leven. De pope moet ons met rust laten met zijn hiernamaals, de duivel en de hel. Ergere duivels dan bojaren bestaan er immers niet!”

’s Avonds laat komt mijn vader thuis; ik loop aan zijn hand. Hij is lang in de kroeg gebleven....

„Heidaar, jongens! kom eens naar buiten! In het Oosten kun je het zien branden!”

Wij rennen allemaal naar het erf. We kijken het Oosten in. De lucht is rood alsof er vlakbij

een bos in brand stond. We gaan naar de spoorbaan, om beter te kunnen zien. Duidelijk kun je nog niets gewaar worden. We klimmen op het hoogste topje van de heuvel. Ja, nu kijken we op de vuurgloed neer in al zijn wilde pracht. Nu weten we: het kasteel van Secara brandt. Wat is er gebeurd? Misschien heeft iemand de stromijten in brand gestoken.... Mijn zusje Ritsa staart het Noorden in.

„Vader, ook in Belitori kun je het zien branden!”

En in de richting van Rusj, ver in de nachtelijke ondoordringbaarheden, flakkert weer een vuur op. Eerst krinkelen twee vlammetjes op, daarna slaan ze onverhoeds in elkaar over, ze breiden zich uit, ze groeien zichzelf boven het hoofd, — een rode vuurzuil.

De nacht is zonder maan en zonder wolken. De branden verlichten bij brokstukken het donker. Een vuurgloed in het Oosten bij Secara — een andere in het Noorden bij Rusj. Vuur vlamt hoog door de nacht.

Maar kijk, nu springen er ook in het Westen nieuwe vlammen op, een in Carligati, een andere aan de Olt naar de Donau toe, bij Saiele. En dan schiet er nog een hoge zuil van vuur in de lucht: wij weten, dat daar het landgoed Furculesi ligt, waar de prefect van het district, Draculea resideert.

Nu is de duisternis aan alle kanten vaneen gescheurd. De landen liggen schril verlicht. Ook in de verre verte ziet men vuren. Overal zie je de branden oplaaien, die ons alleen klein lijken, omdat ze zo ver weg zijn.

„Het lijkt me zo, dat ik iets in het dorp heb horen verluiden,” zegt mijn vader. „Ik hoorde iets van een boeren-opstand, die naar ze zeggen hier ook al naar toe waait....”

Onophoudelijk schieten de horizonnen in vlam. Rode tongen breken het nachtelijk zwart. Ze zijn ver, ze geven geen warmte. Integendeel, wij rillen en beven....

Het hele dorp is nu naar boven geklauterd en kijkt vol spanning in de verte. Ik hoor oom Mihalache zeggen:

„Tudor, waar ga je naar toe?”

„Ik breng de kinderen thuis, ze hebben het zo koud....”

„Ga nog niet naar bed, Tudor....”

„Nee, nee, dat doe ik niet....”

Wie zou nu in zulke tijden een oog dicht kunnen doen?.... Alleen kinderen. Maar kunnen die werkelijk slapen?

Wij kruipen in bed en kunnen toch niet warm worden. We bibberen alsmaar door en praten fluisterend met elkaar. Ion begint het gesprek:

„De boeren steken de kastelen van de bojaren in brand. Ze snijden hun landheren de strot af.”

Hij springt uit bed, trekt zijn schoenen aan en sluipt naar buiten. Als mijn moeder thuis was, zou ze hem niet laten gaan. Maar ze is er niet. Ze is op de heuvel gebleven bij de mannen en andere vrouwen....

„Als in ons dorp een kasteel stond, zouden ze dat ook wel in brand steken,” zegt mijn zusje Evanghelina. „Jammer, dat wij geen bojaar hebben.”

De mensen keken zo lang naar het vuur, tot ze er genoeg van hadden. Toen gingen ze in groepjes naar beneden. Een stuk of wat kwamen met mijn ouders mee. Wij trekken onze voeten in, zodat ze op de rand van het bed kunnen gaan zitten. Sommigen staan tegen de deur te leunen en andere leunen tegen de wand. Mijn moeder brengt krukjes uit het voorhuis, driepootjes met een uitgehold zitvlak.

„Ga zitten.”

Ze gaan zitten; ze kijken naar de grond. De lamp smeult. Mijn vader begint te praten:

„In het hele land is de revolutie uitgebroken. Ook vroeger zijn er opstanden geweest; tenslotte werden ze steeds door de landheren in bloed gesmoord. Maar elke opstand heeft toch zijn goede kanten: een tijdlang zit de grote heren de